

โศลกนิราศสุพรรณ

ของ

สุนทรภู่
ฉบับสมบูรณ์

พร้อมด้วยเชิงอรรถ และแผนที่สังเขปแสดงระยะเดินทาง

373.913

167780

12.31

กรมศิลปากร

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสจัดสมยศสำยวันเกิดสุนทรภู่

วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๑๐

โศลกนิราศสุพรรณ

ของ

สุนทรภู่
 ฉบับสมบูรณ์

พร้อมด้วยเชิงอรรถ และแผนที่สังเขปแสดงระยะเดินทาง

กรมศิลปากร

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสกฐินสมัคต้ายวันเกิดสุนทรภู่

วันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๑๐

โคลงนิราศสุพรรณ

ของ

สุนทรภู่

ฉบับสมบูรณ์

พร้อมด้วยเชิงอรรถและแผนที่สังเขปแสดงระยะเดินทาง

020966

กรมศิลปากรจัดพิมพ์ครั้งแรก

จำนวน ๒,๐๐๐ ฉบับ

๒๖ มิถุนายน ๒๕๑๐

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ สว. ๒๗

๘๙๕.๙/๑๓

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ สว. ๒๗

(๓.๓๑)

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ สว. ๒๗ ๑๐๘๘๘ สว.
๑๓๗๓๗

คำนำ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ สมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
สภานายกหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร ได้โปรดจัด
หนังสือ เรื่องโคลงนิราศสุพรรณของท่านสุนทรภู่ ให้มหา
เสวกโท พระยาสุพรรณศิริ (ทองดี สุพรรณศิริ) พิมพ์เป็น
ครั้งแรกแจกในโอกาสที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้า ฯ
ให้เป็นพระยายืนชิงช้า โคลงนิราศสุพรรณที่พิมพ์ในคราวนั้น
พิมพ์ไว้ตอนท้ายว่า “จบบริบูรณ์” ซึ่งมีโคลงทั้งหมดเพียง
๒๔๑ บท เข้าใจว่า ในครั้งนั้นคงจะพบต้นฉบับโคลงนิราศ
สุพรรณของท่านสุนทรภู่แต่เพียง ๑ เล่มสมุดไทย ครั้นเมื่อ
พ.ศ. ๒๕๐๔ เจ้าหน้าที่กองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ได้พบ
ต้นฉบับโคลงนิราศสุพรรณของท่านสุนทรภู่เพิ่มขึ้นอีก ๒ เล่ม
สมุดไทย มีบทโคลงเพิ่มขึ้นและดำเนินความต่อไปอีก ๒๒๑ บท
รวมกับโคลงนิราศที่หอพระสมุด ฯ ให้พิมพ์ไว้ก่อนแล้ว ๒๔๑ บท
จึงเป็น ๔๖๒ บท สมุดไทยที่พบใหม่นี้ เป็นสมุดไทยดำเขียนด้วย
ดินสอขาว ลายมือเดียวกันกับลายมือในสมุดไทยเล่ม ๑ ใจความ
ก็ต่อกันสนิท เจ้าหน้าที่จึงได้คัดและตรวจสอบชำระขึ้นไว้ บัดนี้
เจ้าหน้าที่ในกองหอสมุดแห่งชาติ และกองวรรณคดีและประวัติ-

ศาสตร์ กรมศิลปากร จะจัดกิจกรรมเนื่องในวันคล้ายวันเกิด
ของท่านสุนทรภู่ ระหว่างวันที่ ๒๖ มิถุนายน ถึง ๓๑ กรกฎาคม
พ.ศ. ๒๕๑๐ จึงมีความเห็นร่วมกันจัดพิมพ์โคลงนิราศสุพรรณ
ของท่านสุนทรภู่ออกเผยแพร่ เพื่อเป็นที่ระลึกและประกาศ
เกียรติคุณของท่านมหากวีเอก

ต้นฉบับสมุดไทยเรื่องโคลงนิราศสุพรรณที่มีอยู่ ณ หอสมุด
แห่งชาติ กรมศิลปากรนี้ ถ้ามิใช่ลายมือของท่านสุนทรภู่เอง
อาจจะเป็นลายมือเสมียนเขียนตามคำบอกของท่านก็ได้ เพราะ
ปรากฏว่ามีรอยลบแก้ไขใหม่ตลอดจนตกเติมมากมายหลายแห่ง
จึงพิมพ์ตามอักขรวิธีในต้นฉบับสมุดไทย เพื่อให้ท่านผู้อ่าน
ได้ศึกษาวิธีเขียนสะกดการันต์ และเสียงอ่านเสียงพูดที่เคยใช้
กันมาในสมัยโบราณ เพราะในสมัยที่ยังไม่มีพจนานุกรมเป็น
หลักการเขียนเช่นในปัจจุบัน คนส่วนมากย่อมเขียนหนังสือตาม
สำเนียงที่พูดและออกเสียง แต่คำที่ลึกลับมากก็พยายามทำ
เชิงอรรถเทียบคำปัจจุบันไว้ด้วย ปรากฏว่ามีคำเป็นอันมาก
ที่เขียนตามเสียงพูด เช่น ผกา เขียนเป็น พกา, จมูก
เขียนเป็น ตมูก, บุพชาติ เขียนเป็น บุพชาติ, ชิงช้า
เขียนเป็น ชิงช้า, จะร้อง เขียนเป็น จร้อง, ชาวประมง เขียน
เป็น เชาประมง, อายุวัฒนะ เขียนเป็น อายุวันชนะ, สุพรรณบุรี

เขียนเป็น สุพัน หรือ สุพันบุรี เป็นต้น นอกจากนั้น ก็มีคำ
ที่พยายามเขียนให้ได้เอกโทตามลักษณะบังคับของการแต่งโคลง
อีกมาก ซึ่งท่านผู้อ่านจะศึกษาได้จากฉบับพิมพ์นี้

โคลงนิราศสุพรรณของท่านสุนทรภู่ ที่หอพระสมุด ฯ เคย
พิมพ์มาแล้ว มีใจความตั้งแต่ท่านสุนทรภู่ออกเดินทางไปสุพรรณ
บุรี เพื่อหาแร่หรือที่ท่านเรียกว่าปรอท หรือปูนเพชร ซึ่งเชื่อ
ว่าเป็นแร่ที่ทำให้กลายเป็นทองได้และมีอยู่ในจังหวัดสุพรรณบุรี
จากโคลงบทที่ ๒ แสดงว่าขณะนั้นท่านสุนทรภู่อยังคงบวชเป็น
พระภิกษุและจำพรรษาอยู่ ณ วัดเทพธิดาราม คงจะเดินทาง
จากวัดลงเรือไป กล่าวถึงคลองมหานาคไว้ว่า

๑ มหานากฉวากุ้ง	คั้งคลอง
ขุ่มชันร่นรูกษ์สอง	ฝั่งน้ำ
คุกคึดมิศหมายครอง	สัจสวาทิ ขาดเอย
กล้าตกรกเรือช้า	โศกทั้งหมางสมร ฯ

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงอธิบายไว้
ในคำนำโคลงนิราศสุพรรณ คราวที่ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.
๒๔๖๗ ว่า “เหตุที่สุนทรภู่ไปเมืองสุพรรณคราวที่แต่งนิราศนั้น
ความปรากฏในเรื่องนิราศว่าไปหาแร่ ท่านองจะเล่นแร่แปรธาตุ
เอง หรือมีจะนั้นก็ไปหาแร่ให้ผู้อื่นที่เล่นแร่แปรธาตุ เพราะเชื่อกัน

ว่าที่ในจังหวัดแขวงสุพรรณ มีเรืออย่างใดอย่างหนึ่งทรงคุณวิเศษ
สำหรับใช้แปรธาตุ พวกเล่นแร่แปรธาตุยังเชื่อกันมาจนทุกวันนี้
สุนทรภู่ไปครั้งนั้นพาบุตรไปด้วยทั้ง ๒ คน และมีศิษย์ไปด้วยก็
หลายคน ลงเรือที่ท่าวัดเทพธิดาผ่านมาทางคลองมหานาค เมื่อ
ถึงวัดสระเกศกล่าวความว่าในเวลานั้นมารดาพึ่งตาย ศพยังฝังอยู่
ที่วัดนั้น แล้วล่องเรือไปออกปากคลองโอ่งอ่าง เมื่อไปถึงเมือง
สุพรรณได้ขึ้นไปทางลำน้ำข้างเหนือเมือง ไปขึ้นเดินบกที่วังหิน
เที่ยวหาแร่แล้วกลับลงเรือที่บ้านทิง ความที่พรรณนาในนิราศ
ดูในเขตแขวงจังหวัดสุพรรณในสมัยนั้นยังเปลี่ยวมาก ทั้งข้างใต้
แลฝ่ายเหนือเมือง ถึงไปปะเสื่อตามใกล้ ๆ ลำแม่น้ำ แต่แร่ที่
ไปหาจะได้หรือไม่ได้หาได้กล่าวถึงไม่ เรื่องตำนานนิราศโคลง
ของสุนทรภู่มีดังกล่าวนี้นี้

ตามที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบาย
ไว้ว่า “แต่แรที่จะไปหาจะได้หรือไม่ได้หาได้กล่าวถึงไม่” นั้น
เพราะในครั้งนั้น ได้พบต้นฉบับสมุดไทยโคลงนิราศสุพรรณแต่
เล่ม ๑ เพียงเล่มเดียว และโคลงบทสุดท้ายของสมุดไทย เล่ม ๑
คือบทที่ ๒๔๑ จบลงเพียงตอนสุนทรภู่กับคณะอำลาสองตายายชื่อ
ตาทองกับยายนากอายุร้อยยี่สิบกว่าปีด้วยความอาลัยเท่านั้น คือ
โคลงที่ว่า

๑ สำเร็จผู้เฝ้าช่วย

อวยพร

สิบประการประกอบกลอน กล่าวไว้

ขอสวัสดิ์รัฐาวอร

ไว้ว่า ลาเอย

สองเท่าเฝ้าร้องไห้

ลหทัยห้อยหงอยเหงา ๗

ส่วนโคลงนิราศสุพรรณที่กรมศิลปากรพบต่อไปอีกสองเล่มสมุดไทย ช่วยให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับการที่ท่านสุนทรภู่ไปสุพรรณบุรีครั้งนั้นอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ ไปแล้วไม่ได้แรม ช้ายังได้รับความลำบากยากเข็ญ ต้องผจญภัยต่าง ๆ นานาในป่าแทบเอาตัวไม่รอด เช่น ต้องเข้าไปอยู่ในดงว่านพิษ และไปพบโขลงช้างอาละวาด เป็นต้น

การเดินทางไปสุพรรณบุรีของท่านสุนทรภู่ครั้งนั้น เข้าใจว่ามีลูกชายและลูกเลี้ยงเดินทางไปด้วยอย่างน้อยสี่คน มีชื่อตามที่ปรากฏในนิราศเรื่องนี้ คือ พัด ลูกที่เกิดจากจัน ตาบ ลูกที่เกิดจากนั่ม กลันและซุบ ลูกเลี้ยง นอกจากนั้นก็มียายรอดคนนำทาง ซึ่งคงจะออกเดินทางไปด้วยตั้งแต่กรุงเทพฯ ๗ คณะของท่านสุนทรภู่เดินทางรอนแรมไปทางเรือ โดยเข้าทางคลองบางกอกน้อย ไปจนถึงสุพรรณบุรีแล้วขึ้นเดินบก ดังที่ปรากฏในพระนิพนธ์อธิบายของสมเด็จพระยาตำราธิราชานุภาพที่ยกมาอ้างข้างต้นแล้ว เมื่อไปถึงหมู่บ้านกะเหรี่ยง ก็ได้พบ

กะเหรี่ยงชื้อกว้างนำเข้าไปในหมู่บ้าน กะเหรี่ยงชาวบ้านได้เลี้ยง
อาหารด้วยไมตรีจิต ท่านสุนทรภู่แจกลูกบัต้อนเป็นของที่พวก
กะเหรี่ยงพอใจทั่วกัน แล้วตากวังกก็ได้เพื่อนกะเหรี่ยงชื้อสังบุเร
หรือซังบุเรร่วมไปเป็นผู้นำทางอีกคนหนึ่ง ดังกล่าวในโคลงบทที่
๓๐๕ ว่า

๑ ลูกบัตัดตัดแจกถั่ว	ตัวคน
หมดยามตามยากจน	จัดให้
ลาจากหยากตามปรน	นิบัดหนุ่ม อุ่มเอย
ตากว้างซังบุเรได้	เพื่อนด้วยช่วยนำ ฯ

ถึงตอนนี้ไม่กล่าวถึงนายรอดเลย เข้าใจว่า เมื่อขึ้นบกแล้วแยก
ทางกับนายรอด หรือนายรอดอาจจะยังไปด้วย แต่ไม่มีบทบาท
ให้กล่าวถึงก็อาจเป็นได้ กะเหรี่ยงกว้างกับสังบุเรนำทางเข้าไปใน
ป่า จนไปค้างคืนในป่าว่านพิษ แต่ท่านสุนทรภู่ได้ความรู้แก่
พิษว่านไปจากสองตายาย คือตาทองกับยายนาก คณะของท่าน
จึงไม่เป็นอันตราย ครั้นแล้วกะเหรี่ยงก็พาเดินทางต่อไปจนถึงหมู่บ้าน
ละว้า ซึ่งเป็นที่รู้จักนับถือกันอยู่ พวกเขาต้อนรับเลี้ยงข้าว
ปลาอาหารเป็นอันดี แล้วท่านสุนทรภู่ก็ได้

๑ ตาลวดยวดยั้งลว้า	ป่าเขียว
เคยปะพระเจดีย์เดียว	เหี่ยวด้วย

คือได้ตาลวดชาวละว้าซึ่งคงจะเป็นผู้อาวุโสอยู่ในหมู่บ้านหรือเป็น
ละว้าชั้นหัวหน้าร่วมทางไปด้วย พวกกันเดินทางบุกป่าฝ่าดงไป
ด้วยความลำบาก ตอนนั้นท่านสุนทรภู่ได้พรรณาลักษณะป่าไว้
อย่างไพเราะกินใจมาก มีทั้งบทชนน ก ชมน้ำ ชมไม้ ชมสัตว์ป่า
ต่าง ๆ จนกระทั่งไปพบพระเจดีย์สูงหกศอกข้างถ้ำในป่า ซึ่งคาด
ว่าคงจะเป็นแหล่งที่ไว้โบราณทองบอกวิธีแปรธาตุหรือมิฉะนั้น
ก็บรรจุแร่ปรอทที่ต้องการ ลูก ๆ ของท่าน พวกนี้ผลักประตุ
แต่ก็ไม่อาจจะผลักให้เปิดได้ จึงได้ตั้งพิธีบวงสรวงสังเวยขอ
ความสำเร็จในการหาแร่สำคัญครั้งนี้ แต่ปรากฏว่าเหวดาเจ้าป่า
ไม่ยินดีช่วย แม้ว่าจะบวงสรวงสังเวยอย่างดีแล้วก็ตาม จึงต้อง
ค้างคืนที่นั่น จนรุ่งเช้าได้พบโขลงช้างมาอาละวาดสกดล้อมไว้จะ
ทำร้าย กะเหรี่ยงกับละว้าพาหนีขึ้นไปอยู่บนที่สูง จนเวลาเที่ยง
ช้างก็ล่าถอยไป คณะของท่านสุนทรภู่ต้องค้างคืนที่นั่นอีก และ
ยังไม่ละความพยายาม จึงตั้งพิธีบวงสรวงสังเวยอีกครั้งหนึ่ง แล้ว
เข้าผลักประตุ ๆ ทำท่าจะเปิด แต่แล้วก็กลับกระตอนปิดสนิทแน่น
ท่านสุนทรภู่เห็นว่าคงไม่สำเร็จก็คิดจะกลับ พอเคลิ้มหลับก็รู้สึก
คล้ายดำนั้นเป็นท้องพระโรง มีพระมหากษัตริย์และนางพระยา
กับลูกเล็ก ๆ ไข่มุกมาปรากฏให้เห็น ตรัสเยินยอสุนทรภู่แล้ว
ขอให้ท่านขับกล่อมถวาย ท่านก็รับขับกล่อมตามพระประสงค์เป็น

ที่พอพระทัย กษัตริย์นั้นจึงทรงเล่าความให้ฟังว่า ที่บริเวณนั้น
แต่เดิมเคยเป็นบ้านเมืองมีปราสาทราชวัง แต่ถูกโรคทำรบกวนจึง
กลายเป็นเมืองร้างกลางป่า มีโคลงข้างคอยเฝ้าสมบัติมีค่า คือใน
พระเจดีย์นั้นมีแร่ปรอทสำหรับแปรธาตุเป็นทอง แต่พระองค์จะ
เก็บรักษาไว้ให้เป็นสมบัติของลูก ๆ ที่ไว้ใจ เมื่อมาเกิดแล้วจะได้
ใช้สร้างปรางค์ทองต่อไป กล่าวไว้ในโคลงบทที่ ๔๑๗ ว่า

๑ เจดีย์อยู่ห้อง	ทองพถม
ปรอดเสร็จเพชบุปผสม	ใส่ไว้
สำหรับกับถ้วนม	เนื้อแผด แปรแด
ของลูกจุกจิกได้	เกิดสร้างปรางทอง ฯ

แล้วก็ตรัสห้ามต่อไปว่า ยาอายุวัฒนะนั้นไม่มีในโลก ขออย่าให้
ท่านสุนทรภู่หลงใหลหาเลย เรื่องแร่ปรอทก็เป็นเรื่องบ้าเหลวไหล
ให้เลิกคิดแสวงหาเสีย กลับไปมุ่งแสวงกุศลผลบุญจากสมณเพศดี
กว่า และขอให้แบ่งบุญกุศลให้พระองค์บ้าง ให้ท่านสุนทรภู่รับ
หนี้ช้ำไปเสีย กับทรงฝากลูกแก่ท่านเพื่อให้เรียนรามเกียรติ์ และ
ลูกจะได้ช่วยให้คณะของท่านสุนทรภู่เดินทางโดยปลอดภัย ครั้น
แล้วท่านสุนทรภู่ก็คืนขึ้น วันนั้นเป็นวันก่ำก่า จะเป็นชั้นแร่มปี
อะไรมิได้กล่าวไว้ แต่ท่านก็จดจำคำห้ามทั้งสามประการได้ จึงพา
กันลาบ้านผู้เจ้าเดินทางกลับ มาถึงเขตเสนาหินที่พระเจดีย์ก็พบโคลง

ข้างป่าสักดล้อมรอบไว้อีก ตาลวดลว่าใช้หน้าไม้ยิงข้างงาหักล้ม
แล้วก็ลุกขึ้นมามาก กะเหรี๋ยงและละว้าจึงให้บุญเจ้าเขาโพงขอ
ให้ช่วย บุญเจ้าเขาโพงมาเข้าสังบุเร กล่าวว่าตาลวดยิงข้างตาย
จะต้องเอาตาลวดไว้ใช้แทนข้าง แล้วสังบุเรก็สลับไป ท่าน
สุนทรภู่อิงรำลึกถึงอำนาจพุทธานุภาพขอให้ช่วย กะเหรี๋ยงกับ
ละว้าก็พินขึ้นเล่าความว่า มีเด็กไ้วมจุกมาช่วยจึงพ้นอันตราย
ท่านสุนทรภู่อิงตรวจน้ำสวดสัพพีแผ่กุศลให้แก่เจ้าป่าและโขมด
ภูตผีไพร ขอให้ช่วยอำนวยให้เดินทางกลับโดยสะดวก ทันใดนั้น
ก็แว่วเสียงระนาดฆ้องดังมาแว่ว ท่านสุนทรภู่อิงขอให้ลูก ๆ ช่วย
กันขับลำบวงสรวงเจ้าป่าเจ้าเขา แล้วจึงออกเดินทาง กะเหรี๋ยง
ผู้นำทางแลเห็นมีเด็กไ้วมจุกจุดได้มานำทางให้ จนกระทั่งออก
พ้นป่าเป็นเวลาบ่ายหนึ่ง ได้ยินเสียงข้างร้องแปรแปรน้อยอยู่แว่ว ๆ
ทางเบื้องหลัง จึงทราบว่าได้อาศัยบุญของเด็กลูกกษัตริย์เจ้าป่านำ
ทางบังตาโหลงข้างมิให้เห็น คณะของท่านจึงเดินทางพ้นป่ามาได้
โดยสวัสดิภาพ ครั้นถึงแดนละว้า ท่านสุนทรภู่อิงกับลูก ๆ ก็อำลา
กะเหรี๋ยงกับละว้า แล้วออกเดินทางต่อมาลงเรือที่อำเภอสองพี่น้อง
มุ่งหน้ากลับ เป็นอันจบการผจญภัยของท่านสุนทรภู่อิงคราวนี้ ใน
ตอนท้ายท่านได้ฝากข้อคิดไว้ว่า

๑ หวังไว้ให้ลูกเต้า	เหล่าหลาน
รู้เรื่องเปลืองบ่วยการ	เกิตร้อน
อายุวันชนะชานาน	นพอ ขอเอย
แร่ปรอดยอดยากซ่อน	คิดไว้ให้จำ

โคลงนิราศสุพรรณของท่านสุนทรภู่ จบบริบูรณ์ลงในบทที่ ๔๖๒ ดังที่พิมพ์ไว้ในเล่มนี้แล้ว นอกจากจะมีความไพเราะซาบซึ้งและให้ความสนุกเพลิดเพลินตามท้องเรื่องแล้ว โคลงนิราศสุพรรณนี้ยังช่วยให้เราได้ทราบรายละเอียดในเรื่องการเดินทางไปสุพรรณบุรีของท่าน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาชีวประวัติของท่านเพิ่มเติมอีกด้วย นอกจากนี้ที่สำคัญก็ว่าได้ช่วยให้ผู้ที่ยังหลงใหลในเรื่องเล่นแร่แปรธาตุและหายาอายุวัฒนะ ซึ่งปัจจุบันนี้ก็ยังมิได้หายาก ได้ทราบว่าเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องเหลวไหลไร้สาระ ดังท่านสุนทรภู่ได้แถลงไว้ชัดเจนแล้วในโคลงนิราศสุพรรณของท่านเรื่องนี้

อนึ่ง เพื่อให้ท่านผู้อ่านสามารถสร้างจินตนาการตามระยะเดินทางของท่านสุนทรภู่ กรมศิลปากรจึงได้ให้เจ้าหน้าที่จัดทำคำอธิบายเกี่ยวกับสถานที่ตามที่ปรากฏในเส้นทางเดิน พร้อมทั้งทำแผนที่สังเขปแสดงระยะเดินทางประกอบขึ้นไว้ ดังได้พิมพ์ไว้ตอนท้ายของโคลงนิราศนี้

ณ อภิลักขิตสมัยคล้ายวันเกิดของท่านสุนทรภู่ เวียนมา
บรรจบในวันที่ ๒๖ มิถุนายน ศกนี้ อีกครั้งหนึ่ง กรมศิลปากรขอ
เชิญชวนท่านที่เคารพทั้งหลายโปรดร่วมใจน้อมการวะ ระลึกถึง
กิตติคุณอันสูงส่งของท่านมหากวีเอก ซึ่งได้สร้างสมบัติวรรณกรรม
อันไพเราะเพราะพริ้งและหาค่ามิได้ ไว้เป็น มรดกสำคัญของ
ชาติไทย และเป็นเครื่องประดับใจของอนุชนทุกยุคทุกสมัย
ชั่วนิรันดร์.

กรมศิลปากร

๒๖ มิถุนายน ๒๕๑๐

สารบัญ

คำนำ [๑]

โคลงนิราศสุพรรณ ๑

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ ๑๔๕

ត្រៃតង្គបិរាតសុយន្តរ

ឧបាស

សុយន្តរ

โศลกนิราศสุพรรณ

๑	เดือนช่วงดวงเด่นฟ้า จรัญจรัสศรีมืพราว ยามดึกนักษิณาวหนาว เย็นฉานาคางย้อย	ดาดาว พรางพร้อย เชนยแนบ แอบเอย เยือกฟ้าพาหนาว ฯ
๒	๑ มหานาก (๑) นวากวุง ขุมขัณฑ์รูกข์ (๒) ดอง กุก (๓) คิคมิศ (๔) หมายครอง กถาคกรกเรอชา	คungskong ผิงนา ดัจฉวาติ ชาดเอย โคกทั้งหมางดมร ฯ
๓	๑ ขอฝากซากดฺวาติสร้อย ไวกัฒาคร คำถ่านาวัดกร (๖) ไครทพเป็นผ	สุรธร (๕) เขตน พืฝาก มากเอย พืให้อไภยเจริญ ฯ

๑. มหานาก = กลองมหานาก

๒. รุกข์ = รุกข - ต้นไม้

๓. กุก = ขุก

๔. มิศ = มิตร

๕. สุรธร = สุนทร

๖. กร = พร

โคลงนิราศสุพรรณ

๕	จำร้างห่างน้องนิก	หน้าต่วน (๑)
	ต้องฝ้ายชายหญิงยวน	ยั่วเย้า
	หวั่นชายฝ้ายหญิงชวน	ชื่นชื่น เหนเอย
	กตเช่นเด่นซักเต็ว่า	ได้ ^ข เฟือน ^ข เฟือนเกษม ฯ
๕	๕ เดียวดัดวัดเกษ (๒) กัม	คมดา
	กฤษณพมมานดา	เกิดเกล้า
	เดชพระกฤษณา	พันโลก โลกข (๓) เอย
	ด้วยศุก (๔) ทุกคำเข้า	ช่อก ^ข ช่น ^ข ดวรวายก ฯ
๖	๖ เริงเดินเปนตลาดด้าง	หัด ^ข เรือ
	โอ้อ่างบ้างติดเกิด	เกิด ^ข นอก ^ข ดุ่ม
	หัด ^ข ด่อง ^ข ช่อก ^ข เด็ก ^ข เห็ด	ดำ ^ข มาก ^ข ยาก ^ข แฮ
	ออก ^ข แม่น้ำ ^ข ยา ^ข ดุ่ม	ถึ ^ข ด่อง ^ข ดอง ^ข ยาม ฯ

๑. สวน = สรวล

๒. วัดเกษ = วัดสระเกษ

๓. โลกข = โอมะ - หวังน้ำ, สังสารวัฏ

๔. ศุก = สุข

โคลงนิราศสุพรรณ

๓	๑	แซ่เตี๋ยงเวี๋ยงราชก้อง เห่งหงักระฆังฆาน ตั้ง ^(๒) แครแซ่เตี๋ยงประดาร์ ยามดึกครึกครนก้อง	กัณฑ์ดาน ^(๑) แข่งข้อง ตั้งขัณฑ์ ^(๓) คัดเอย มีแก้วแจ้วเตี๋ยง ๑
๔	๑	วัดเตี๋ยบเงี๋ยบตั้งคัณฑ์ ชุกคึกเคยพณายาม รวยรินกลั่นสไบทราวม สุรกลั่นสรัน ^(๔) กตอนพร้อง	ชาราม แย่งน้อง สวาดรื่อง ทรวงเอย เพราะเจ้าเบาใจ ๑
๕	๑	เจริญบุญสุวรร ^(๕) ไว สืบสวส์ฐาภ ^(๖) เชิญทราภภาพกตกลอน จำชาติชาตินี้แคล้ว	ให้สมร น้องแผ้ว กตาวกลั่น ถวิลเอย คตาค้น้องของสงวน ๑

๑. กัณฑ์ดาน = กัณฑ์ดาด

๒. ตั้ง = ตั้งขึ้น

๓. ตั้งขัณฑ์ = ตั้งถัด

๔. สุรกลั่นสรัน = สุญกลั่นสรัน

๕. สุวรร = สุนทร

๖. สวส์ฐาภ = สวส์ศิสถาพร

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๐	วัดแจ้งแต่งคักคัง	เคียงนอน
	เคยปนกนน้อยคอน	คู่พร้อง
	เคยดอบคอบตำร่ามร	สมารสมัก ^(๑) รักเอย
	จำจากพราภานุชน้อง	นกลน้อยดอยดม ฯ
๑๑	สาวแก่แม่มา้ยแม่น	มีคุณ ^(๒)
	ขอเคระพระวรณ	ราชรุ
	ยามคักนิกตั้งบุญ	แบ่งฝาก มากเอย
	วัดช่วยอวยสวัดศิ	คิดพร้องذنองเพดง ฯ
๑๒	ชน ^(๓) ฉนวนทวนนิกนำ	เนตรนอง
	พระชนันันดัง ^(๔) ทอง	ที่เฝ้า
	ชำระพระนิพน ^(๕) ดนอง	เล็ดจันตนิค ^(๖) ชิดเอย
	ตวันแผ่นดินป็นเกล้า	กตบร้างห่างฉนวน ฯ

๑. สมารสมัก = สมานสมัก]

๒. คุณ = คุณ

๓. ชน = ชล

๔. บันลัง = บัลลังก์

๕. พระนิพน = พระนิพนธ์

๖. สนิค = สนิท

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๓	แบ่งบุญสุทธ ^(๑) เชื้อ	ชินวง ^(๒)
	สืบช่างทางพุทธ ^(๓)	ผ่องแผ้ว
	ถวายพระหริรักษ์ ^(๔) ทรง	สารภีเศศ ^(๕) เสวตรเอย
	ดูโลกโมฆ ^(๖) เมืองแก้ว	กิจร้ายหายสุ ^(๗) ๑
๑๔	อ้อกองมงกุฎเกล้า	เชากรุง
	สืบกษัตริย์ชัยบำรุง	รอบแคว้น
	ถวายพระอนิส ^(๘) พดุง ^(๙)	พเดช ^(๑๐) เฟื่อง กเคื่องเอย
	ตั้งโคกโรคเรืองแก่น	ขจัดฝ่ายวายเขน ๑
๑๕	ท่าช้างหว่างค่ายด้อม	แห่ลงสถาน
	ครึ่งพระโกฏ ^(๑๑) โปรฐ ^(๑๒) ประทาน ที่ให้	
	เคยอยู่คู่ตำราน	ร่วมเย้า เจ้าเอย
	เห็นแต่ทมิ ^(๑๓)	ภบน้องครองดงวน ๑

๑. สุทธ = สุนทร	๘. อนิสง = อานิสงส์
๒. ชินวง = ชินวงศ์	๙. พดุง = ผดุง
๓. สืบช่างทางพุทธ = สืบสร้างทางพุทธพงศ์	๑๐. พเดช = พระเดช
๔. พระหริรักษ์ = พระหริรักษ์	๑๑. พระโกฏ = พระโกศ
๕. สารภีเศศ = สารพิเศษ	๑๒. โปรฐ = โปรค
๖. โมฆ = โมกซ์	๑๓. ทมิได้ = มิได้
๗. หายสุร = หายสูญ	

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๖	วังหลัง ^๕ ครึ่ง ^๕ หนุ่ม ^๕ เหต ^๕ า	เจ้า ^๕ เอ๋ย
	เคย ^๕ อยู่ ^๕ ชั้น ^๕ เรย	คำ ^๕ เข้า
	ยาม ^๕ นท ^๕ เคย ^๕ เดย	ด ^๕ ม ^๕ ภัก ^๕ (๑) พี่ ^๕ เฮ
	ต่าง ^๕ ชั้น ^๕ อัน ^๕ แอบ ^๕ เคด ^๕ า	ค ^๕ ด ^๕ าค ^๕ เค ^๕ ด ^๕ ว ^๕ ด ^๕ ว ^๕ หน ^๕ อ ๗

๑๗	คิด ^๕ คำ ^๕ ดำ ^๕ ภัก ^๕ (๒) ใ ^๕ ว	ไ ^๕ คร ^๕ ไ ^๕ เค ^๕ ื่อน
	เคย ^๕ รัก ^๕ เคย ^๕ ร ^๕ ว ^๕ ม ^๕ เร ^๕ ือน	ร ^๕ ว ^๕ ม ^๕ ร ^๕
	อย่า ^๕ เค ^๕ อง ^๕ เร ^๕ อง ^๕ เร ^๕ า ^๕ เย ^๕ ือน	ยาม ^๕ แก่ ^๕ แม่ ^๕ เอ๋ย
	ไ ^๕ คร ^๕ ไ ^๕ ม ^๕ ช ^๕ ช ^๕	ช ^๕ ว ^๕ ย ^๕ ช ^๕ ำ ^๕ ค ^๕ อ ^๕ ด ^๕ ง ๗

๑๘	เด ^๕ ย ^๕ ว ^๕ ท ^๕ าง ^๕ บ ^๕ าง ^๕ ก ^๕ อ ^๕ ก ^๕ น ^๕ อย	ด ^๕ อย ^๕ ด ^๕
	บ ^๕ ำ ^๕ น ^๕ เก ^๕ ำ ^๕ เ ^๕ ำ ^๕ เร ^๕ ือน ^๕ แพ	พ ^๕ ว ^๕ ก ^๕ พ ^๕ ้อง
	เง ^๕ ียบ ^๕ เ ^๕ ง ^๕ า ^๕ เบ ^๕ ด ^๕ ำ ^๕ อ ^๕ ก ^๕ ด ^๕ เ	ค ^๕ ู ^๕ แ ^๕ ป ^๕ ด ^๕ ก ^๕ แ ^๕ ร ^๕ ก ^๕ เอ ^๕ ย
	ด ^๕ ำ ^๕ ภัก ^๕ (๒) น ^๕ ั ^๕ ก ^๕ ร ^๕ ัก ^๕ ร ^๕ ้อง	ร ^๕ เ ^๕ ีย ^๕ ก ^๕ น ^๕ ้อง ^๕ น ^๕ ไ ^๕ จ ^๕ ๗

๑. ภัก = พักตร์

๒. ลำภัก = รำลึก

โคลงนิราศสุพรรณ

นาคบริพัทธ์

๑๕	๐	ด้าวเคยเคยอ่อนนุ่ม	อุ่มต้นอม
		หอมฉวีคึกคักดินหอม	กตอมให้
		ไทด่างว่างออกตรอม	หอมตรึก รุกเคย
		เคยอ่อนชนครองไว้	ใคร่หว้าหน้าสวน ^(๑) ฯ

๒๐	๐	ย่นย่านบ้านบุ่ง	คั่น
		ชุกคืดเคยชมจรร ^(๒)	แจ่มฟ้า
		ยามยากหากบั่นกัน	กินชุก นดึกแะ
		มคฺฐชนหน้า	นุชปดมดมเดิม ฯ

๒๑	๐	เตี้ยตายสายสวาทไธ	อาวร
		รักพมไธษกร ^(๓)	กับน้อง
		จำจากพรากพดัดมร	เต็มอชีพ เรียมเคย
		เตียนนุชคฺจทรวงค้อง	แตกฟ้าผ่าสลาย ฯ

๑. ใคร่หว้าหน้าสวน = ใคร่ว่าน้ำสวน

๒. จรร = จัน คือ ภรรยาของสุนทรภู่

๓. จันเดิมเป็นนางฝ่ายใน ในพระราชวังหลวง เมื่อลอบรักใคร่กับสุนทรภู่นั้น ถูกกริ้วต้องเวนจำทั้งคู่ พันโทษแล้วต่อมาสุนทรภู่ได้จันเป็นภรรยา มีบุตรด้วยกันชื่อ พัด อยู่ด้วยกันไม่นานก็หย่าร้างกัน จันไปมีสามีใหม่ สุนทรภู่จึงคัดพ้อไว้ในโคลงตอนนี้

โคลงนิราศสุพรรณ

นาคบริพัณฑ์

๒๒	๑	เคราะห์กำ (๑) จำห้าน้อง	ห้องนอน
		หวนนึกคึกเคยวอน	ค่อนข้าง (๒)
		คิดไว้มิห่างจร	หอนจาก
		หากจิตรมิต (๓) หดายน้า	ดำน้องหมองหมาง ฯ
๒๓	๑	เดือนตกนกร้องเร่ง	ดูริยง
		เยี่ยมยอดยคุนท (๔) ทรง	ช่องฟ้า
		เดือนดับดับโลกคง	คืนชน อักเขย
		จันทน์ดับหน้า	นับวันดินสวรร (๕) ฯ
๒๔	๑	วัดปขาว (๖) คราวรู้	เรียนเขียน
		ทำสรท (๗) ดอนเต็มย่น	สมุทร (๘) น้อย
		เดินวางรวังเวียน	หว่างวัด ปขาวเขย
		เคยชนกดันกดันสร้อย (๘)	ศวาทิห้างกตางส่วน ฯ

๑.เคราะห์กำ = เคราะห์กรรม

๒. หว่า = ว่า

๓. มิต = มิตร

๔. ยคุนท = ยคุนธร

๕. สวรร = สวรรค์

๖. วัดปขาว = วัดศรีสุदारาม

๑. สรท = สูตร

๘. สมุทร = สมุด

๘. สร้อย = คงจะเป็นหญิงที่เคยมีความสัมพันธ์กับสุนทรภู่ เมื่อคราวรู้หนุ่ม ระหว่างที่ศึกษาอยู่ที่วัดศรีสุदारาม

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๕
 ๐ เห็นเรือนเพื่อนรักร้าง แรมโรย
 ไข้ออกอาศรมโดย ทเวด (๑) ด้วย
 คู่อว (๒) บ่อนจิตรโหย หาดอก ฝรั้วเยย
 แดงดับกับชาติม้วย ไม่ได้ไถ่ถาก (๓) ฯ

๒๖
 ๐ บางบ่ารบ่ารุงแก้ว กานดา
 แก้วเนตรเชษฐาสร่า ร้างแล้ว
 ถือบวด (๔) ตรวจนภา ภพ (๕) ชาติ อื่นเยย
 ชาติคนพแค่นี้ คดาค้างห่างตมร ฯ

๒๗
 ๐ บางรมาตมิ่งมิดครึ่ง คราวงาน
 บอกรบบุญยัง (๖) พยาน พักหน้า
 ประทุนประติศถาน (๗) แทนช่อง (๘) หอเยย
 แหวนประดับกับผ้า พ้ออ้างวางวัน (๙) ฯ

๑. ทเวด = เทวศ

๒. สวร = สวน

๓. กลาย = กราย

๔. บวด = บวช

๕. ภพ = พบ

๖. บุญยัง = บุญยัง นายโรงละคอนนอกมื^๔ชอ
 ในสมัยนั้น เป็นผู้สร้างวัดละครทำท^๔รณบุรี

๗. ประติศถาน = ประดิษฐาน

๘. ช่อง = ห้อง

๙. วางวัน = วางวัด

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๘

๑	ดั่งด้าวด้ายเนตรน้อง	นงชด
	ดเนครพิเพียงฝอยฝน	เพ้าน้อง
	จวนรุ่งรำดีอันจน	จำจาก แจ่มเอย
	คราวเคราะห์ (๑) เพราะน้องต้อง	พยุกด้าวตาคัน ฯ

๒๙

๑	สวรหลวง (๒) แด่ต่างดวัน	พฤษษา
	เคยเด็ดจวังหังมา	เมื่อน้อย
	ข้าหลวงเด่นปิตดา	ต้องอยู่ โยงเอย
	เห็นแต่พดกับสร้อย	ช่อนชุมคดุมโปง ฯ

๓๐

๑	วัดพิกุน (๓) กรุ่นกตณเกิดยง	กตอยใจ
	แรกรุ่นรวยมาโต	ไฉ่เหตั้น
	เรือนร้อยค้อยดอดใหม่	เหมื่อนแน่ และ (๔) เอย
	ร้อยคตองคองนังนั้	นวดพันท่านคร ฯ

๑. เเคราะห์ = เเคราะห์

๒. สวรหลวง = สวนหลวง

๓. พิกุน = พิกุล

๔. และ = แหละ

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๑	๑	บางขวางข้างเขตแคว้น	แขวงนน (๑)
		ต้องฟากหมากมพร้าวผล	พรรไม้ (๒)
		หอมรื่นชื่นเช่นปน	แบ้งประ ปรางเฮย
		เค็ดมจิดคิดว้าไถ่	กัตนเอนเื่อจรร ๑
๓๒	๑	เชิงสรวถวนรึกน้ำ	คถ้าไคด
		ถูคกรกเรือใบ (๓)	บิตพถว
		รึกร้ายฝ่ายคนไคด	กถักรัก นั๊กเฮย
		เคจ (๔) ถูคถูกยางนัว	หนิดเอนเื่อจรร ๑
๓๓	๑	บางกรวยครวดน้าแบ่ง	บุญทาน
		ตั้งนั่ม (๕) นุชนิบพาน (๖)	ผ่องแผ้ว
		จำจากพรากพดัดถ้าน	ทงพ หนัเฮย
		เหินแต่คดองน้องแคว้ว	คถาค่เื่อเอนเื่อจรร ๑

๑. นน = นนทบุรี

๒. พรรไม้ = พันธุ์ไม้, พรรณไม้

๓. ใบ = ใบ

๔. เคจ = เค็ด

๕. นั่ม คือ ภรรยาคนหนึ่งของสุนทรภู่ เป็นชาวบางกรวย มีบุตรชื่อบาบ เป็นกวีตามบิดา ได้แต่งเพลงยาว เรียกว่า เพลงยาวนายดาบ นั่มผู้้น มีบุตรแล้วไม่ซำกัดาบ

๖. นิบพาน = นิพพาน

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๔

๑	บางศรีทองคลองบ้านเท่า	เจ้าคลอง
๑	ดีเพชฌวัฑฒ์ทอง (๑)	๑ ๕ ถนน
๑	เดื่องภาชีอึ้งย้งฉง	๑ ๕ ตำหนัก นามเฮย
๑	๑ ๕ คลองคดกุดเดียว	๑ ๕ เช่นได้ไว้ไถทอง ฯ

๓๕		
๑	ดั่งทางบางบ้านเรียก	ริมชล
	ดั่งฝั่งพริ้งพูกษา	ดั่งดั่ง
	ไม่ปลูกปลูกดอกดา	ดกดาก อดาดเอ
	ทรงกลั่นรินรินข้าง	ชอบกิ่งพุ่มชวร ฯ

๓๖	๕	
๑	รอกแคแต่อดเดยว	โอดโณ
	นกหกจกจิกโจน	จับไม้
	ยางเจ้าเหต่ายงโทน	ท่องเดี่ยว เยี้ยว (๒) เอย
	โอบนาคาปดได้	๕ ดวนชนกฉันทิน ๑

๑. ผู้หญิงข้อสี่ทอง เป็นนักกลอนสักวา เคยบอกดอกสร้อยสักวากับ
ท่านสนทรา

๒. เขว = เขยว

โคลงนิราศสุพรรณ

- ๓๓
๑ บางกว้างข้าง^๒คู้งคาม เขต^(๑) คดของ
บางขุนนกของ ก่อสร้าง
ของสวนสวนเจ้าของ ขายน^(๒)่าเหย
สาวแก่แม่มายบั้ง บกหน้าดำเรือ ฯ
- ๓๔
๑ โรงหีบหีบอ้อยออก แดดเลี้ยง
ต้องข้างรางรองเรียง รับ^๒น้ำ
อ้อยได้ได้ควายเคียง คึง เวียรเหย
อก^๑พนชอก^๒ชา เช่นอ้อยยอรรยา ฯ
- ๓๕
๑ หีบ^๒หั้นนแะเห็ด^(๓) กระดาก^(๔)
ชู่^๑มเหงหัก^(๕)หาร ห่อน^๒เว้น
เข้าพวกคุดอานพาด เขา^๑ผิด พ่อ^๒เหย
กตหีบ^๑หีบ^๒นิต^๓นั้น นักร^๑ำ^๒น้ำ^๓ใจ ฯ

๑. เขต = เขต

๒. น้า = น้ำ

๓. เห็ด = เล่ห์

๔. กระดากการ = ตระดากการ, ตูลากการ

๕. หาร = หาญ

โคลงนิราศสุพรรณ

- ๔๐
๑ บางคเวียงเลี้ยงสังคัตถวน สวรร (๑) ไสว
เวียงช่อศรีท้าวไท ทานคัง
เวียงราชคดาศ์แคว้งไทด กตัมรฎก นึกเฮย
ยามยากจากเมืองทง ถิ่นปดมด้มกเซม ฯ
- ๔๑
๑ บางม่วงทรวงเศร้าคิด เคยชวน
ม่วง (๒) เกบมม่วงถวน ศุกรย้า
ม่วงอินรันวันจวน จิตไม่ ไคร่แฮ
ม่วงหม่อมหอมห่วน (๓) หน้า เสน่ (๔) เนื้อเชื้อจรร (๕) ฯ
- ๔๒
๑ จันตณผดห้ามให้ หวนหอม
แมดงภวเวียรตอม ไต่เคด้า
เพียงพทตุดถนอม เสน่หแจ่ม จรรเฮย
พร้องช่อรือเดี่ยวเศร้า ไศกร้างห่างจรร (๖) ฯ

๑. สวรร = สวน

๒. ม่วง ชื่อภรรยาคนหนึ่งของสุนทรภู่

๓. ห่วน = หวน

๔. เสน่ = เสน่ห์

๕. เชื้อจรร = เชื้อจันทน์

๖. จรร คือ จัน ภรรยาของสุนทรภู่

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๓ ด่วงทางบางใหญ่บ้าน ด้านคอย
 ๕ เดยวต้องคตของเล็กตอย เดี้นชา
 ๕ ต้องฝั่งพริ้งพฤษพดอย เพดินชั้น รมเอย
 แดเหล่าชาวสวนหน้า เเด่นหน้องคตของต้นอม ฯ

๔๔ คตของคตตตเดยวตวน หักคต
 ๕ เกะกะรวเรื่อร ร้องนำ
 คตคตของช้องแคบพอ พายถ่อ พ่อเอย
 ๕ ๕ กวน้ำดำคตของ ฯ

๔๕ ด่วงย่านบ้านวัดร้าง เรือนโรง
 ตกทุ่งถึงคตของโยง ห้อยมไม้
 วัดใหม่รงทองโงง ที่คต ๕ คตแฮ
 ควายตากฝากเชือกไขว้ เกิดอนคต้อยตอยเด่น ฯ

๔๖ คนชิตคตอนเร่ง วันควาย
 ถอนถัมกับกอมคต โกงโก
 เหนื่อยนักชกเชือกหงาย แหงนเบ็ง เบือนแฮ
 คนหวดปวคป่วนไ้อ้ ด้อกเต้นแผ่นโผน ฯ

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๗	ทุก ^(๑) ใครในโดกั้น	ถ้าเห็ด
	ไม่เท่าควายตากเรือ	รับจ้าง
	หอบฮักจักจุเจือ	เจิงฮุ่ม ชดเชย
	มนุษย์จุติค้ำ	เขียนเร้าเอาเงิน ฯ

๔๘	สังเวท ^(๒) เหตุด้วยทรัพย์ ^(๓)	ศฤงฆาร
	ภาตักวณคันตังสาร	โคกเคี้ยว
	ตรวจหน้าว่าคดีทาน	ทวดักว ดัดเชย
	จงศุขทุกคำเข้า	ชาติพันชนมาร ^(๔) ฯ

๔๙	ข้างคลองต้องฝั่งเพื่อย	เพื่อยแถม
	คาแฝกแซกเขียดแถม	ขับช้อน
	ในพุ่มกุ่มกกแกม	กอย่า ^(๕) รย้าแฮ
	นกหกวกเวียรหวอน	วิ่งเค้นแผ่นโผน ฯ

๑. ทุก = ทุกข์

๒. สังเวท = สังเวช

๓. ทรัพย์ = ทรัพย์สิน

๔. ชดเชย = ชนมาน

๕. บ่า = หญา

โคลงนิราศสุพรรณ

๕๐

๐ นกกรุม (๑) กุ่มเกด^๒อนทอง^๒ ทูนา

คุ่มคุ่มดุ่มดุ่มปดา

ปากโง้ง

ชยอกชยอกกุดอกเห็นยังภา

เพื่อนเที่ยว เกรี้ยวแหย่

ดีด (๒) กระกรุมได้

เด่ด้านบ้านเรา ๆ

๕๑

๐ นกท่ง^๒ฝูงใหญ่^๒กุ่ม

กตางหนอง

ดอย^๒เดอน^๒เคด^๒อนคด^๒อประกอง

คูเคด้า

คิดเช่นเด่นดำคดอง

คดอนุช น้อยเอย

ด่อนว้ายฝ่ายพี่เฝ้า

ฝึก^๒นอ^๒งคด^๒องใจ ๆ

๕๒

๐ กานาคา^๒แหวก^๒หว้าย

วาริน

คาบชยอกชยแวงกิน

เก่งแท้

เด็กให้โผด^๒ผด^๒นบิน

ปเปี้ยก (๓) ปีกแหย่

ยางกรอกคดอ^๒ก^๒บ^๒ว^๒แซ่

ด้น^๒ร^๒้อง^๒ช^๒อง^๒เดีย^๒ง ๆ

๑. นกกรุม = นกตะกรุม

๒. ดีด = ค้อน

๓. น่าจะเป็น บ่เปี้ยก

โคลงนิราศสุพรรณ

- ๕๓ กาเขียว (๑) เทียวว่าว่อน เวหา
 ร่อนร่ายหมายมัจฉา โนบได้
 ขุนนางอย่างเดียวกา กินสัตว์ ตู๋เขย
 โคมจับปรับใหม่ไฉ้ เช่นข้าดำคู้ ฯ
- ๕๔ ยางเจ้าเขาจับจ้อง จิกปลา
 กินเด่นเป็นพักสำ (๒) คู่ชดำ
 กระดากการทำนธำ (๓) ถัดสัตว์ (๔) สัตว์ไธ
 บนทรวักถับกถันกถำ กถำวกล้ายฝ้ายยาง ฯ
- ๕๕ ออกแควแม่น้ำปาก คดงโยง
 แค้น (๕) ตำนบ้านเรือนโรง เรียดคู้ง
 ฐิดดานตากฟ้าโงง ทุ่งรอบ ขอบแฮ
 เยนยำนาค้างฟุ้ง ฟากฟ้าดากด ฯ

๑. เขียว = เขี้ยว

๒. พักสำ = ภัทสา

๓. ธำ = สัตธา, ศรัทธา

๔. สัต = สัตย์

๕. แค้น = แคน

- [illegible]

๑. ถึงกับที่หน้าวัด... (text is faint and partially illegible)
๒. ... (text is faint and partially illegible)
๓. ... (text is faint and partially illegible)
๔. ... (text is faint and partially illegible)
๕. ... (text is faint and partially illegible)
๖. ... (text is faint and partially illegible)
๗. ... (text is faint and partially illegible)
๘. ... (text is faint and partially illegible)
๙. ... (text is faint and partially illegible)
๑๐. ... (text is faint and partially illegible)

ภาพถ่ายจากต้นฉบับโคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่
 สมุดไทยดำเส้นดินสอขาว เล่ม ๑
 โคลงบทที่ ๔๑ - ๔๔

โคลงนิราศสุพรรณ

๕๖

๐ ชาวบ้านร้านเรือนอกคัง

ตากปลา

แต่ปากว่าตากฟ้า

เฟื่องฟุ้ง

กว้างขวางทว่างวดวา(๑)

ไว้อง คดองแฮ

ริมฝั่งพรังผกบัง

ยอดแยมแซมไถว ฯ

๕๗

๐ รอนรอนอ่อนนอกโอ

อัครดง

เดยวเหตยมพระตุ้เมรุตง

ดัมฟ้า

มิดคดุมพุ่มไผ่พง

พิเปด็ยว เดยวเอย

เดยงพิง(๒) หึงหึงหน้า

นักรวามหวมถวิด ฯ

๕๘

๐ ทางเปด็ยวเดยวตองคัง

เขตคัน

ย้อมย่านบ้านกระจันจรร

ก้างฟ้า

เจียบเหงาเปด้าทรวงกระตั้น

ไค้กต้อน ออกเอย

จรรอินชันแคหน้า

ไช้เนอเจือจรร(๓) ฯ

๑. กว้างขวางทว่างวดวา = กว้างขวางสร้างวัดวา

๒. พง = ผง

๓. จรร คือ จัน ภรรยาคนแรกของสุนทรภู่

โคลงนิราศสุพรรณ

๕๙	๑	ถ้าภูต ^๕ หึ่งห้อย	พรอยพราย
		เหมือนเมตเพชร ^(๑) ราย	รอบก้อย
		วบวบจับเนตรด้าย	ดว่าดิษฐ์ เนตเอย
		วบเช่นเห็นหึ่งห้อย	หีบหม้าน ^(๒) นานเหน ๑
๖๐	๑	ถึงย่านบ้านฝั่งข้าม	โชดงหดวง
		หมอเท่าเจ้าเถดวง	ด้อคด้อง
		ไ้เด่นเช่นกับดวง	เนตรนุ ^(๓) ฝ่เอย
		บ่วงรกกกพดของ	คิดให้ไ้แรง ๑
๖๑	๑	ดองทางบางบ้านด	ศัร ^(๔)
		แปรช้อกรอจรร ^(๕) จร	แจ่มแจ้ง
		เรือนดงฝั่งดำคร	คนเงียบ เตียบแฮ
		บ้านไรโครหนอแกดง	กถ้าวอ้างอย่างจรร ^(๕) ๑

๑. เพชรรัต = เพชรรัตน์

๓. นุท = นุช

๕. จรร = จันทร

๒. หม้าน = ม้าน

๔. บ้านสศัร = บ้านสศิธร

โคลงนิราศสุพรรณ

๖๒	๑	ยาม ^๑ ดึก ^๑ ครึก ^๑ ครน ^๑ ถน	ตมฝน
		ถึงย่านบ้านชโมยมถ	มีด ^๑ ค ^๑ ด ^๑ ม
		จร ^๑ เข ^๑ เว ^๑ ค ^๑ ารน	ร้อง ^๑ ฮ ^๑ ม ฮ ^๑ ม ^๑ แฮ
		มุง ^๑ เข ^๑ ม ^๑ นเห็น ^๑ ข ^๑ ม ^๑ ข ^๑ ม ^๑ (๑)	แข่ง ^๑ ข ^๑ ฟ ^๑ ด ^๑ อย ๑
๖๓	๑	ราตรี ^๑ หนึ ^๑ ค ^๑ เข ^๑ (๒)เค ^๑ า	บ้านชโมย
		เด ^๑ ก ^๑ หน ^๑ ม ^๑ ต ^๑ ม ^๑ เว ^๑ อ ^๑ ด ^๑ อย	ค ^๑ ว ^๑ น ^๑ พ ^๑ ุย
		ฝน ^๑ ปร ^๑ า ^๑ พ ^๑ ร ^๑ า ^๑ เป ^๑ ร ^๑ ยะ ^๑ ไป ^๑ ร ^๑ ย	ปร ^๑ าย ^๑ ด ^๑ ค ^๑ ด ^๑ น ^๑ ค ^๑ แฮ
		ต ^๑ าง ^๑ ง ^๑ า ^๑ พ ^๑ ร ^๑ า ^๑ ช ^๑ ว ^๑ าน ^๑ ม ^๑ ุย	ม ^๑ ุง ^๑ ท ^๑ ม ^๑ ก ^๑ ม ^๑ ภา ๑
๖๔	๑	น ^๑ า ^๑ ก ^๑ ถ ^๑ ว ^๑ ค ^๑ ว ^๑ ค ^๑ เค ^๑ ช ^๑	พ ^๑ ช ^๑ น ^๑ อง
		ฮ ^๑ ิด ^๑ ฮ ^๑ า ^๑ ด ^๑ ฟ ^๑ า ^๑ ด ^๑ ฟ ^๑ ม ^๑ ฟ ^๑ อง	พ ^๑ อง ^๑ เพ ^๑ อย
		เค ^๑ ียง ^๑ ค ^๑ ุ ^๑ ด ^๑ ต ^๑ ม ^๑ ด ^๑ อง	ด ^๑ ัง ^๑ ว ^๑ า ^๑ ด ^๑ ด ^๑ ว ^๑ า ^๑ ด ^๑ แฮ
		ย ^๑ าว ^๑ ไ ^๑ หญ ^๑ ไ ^๑ ด ^๑ ไ ^๑ ด ^๑ ด ^๑ เ ^๑ อย	เ ^๑ ็น ^๑ น ^๑ า ^๑ ป ^๑ ด ^๑ า ^๑ ช ^๑ น ^๑ อง ๑

๑. ขุ่มขุ่ม = กลุ่มกลุ่ม

๒. คเข็ = จระเข้

โคลงนิราศสุพรรณ

๖๕	๑	เด็กน้อยคอยขเหม้นมุง	มองมัน
		ว่าตแซบกัน	ปักท้อง
		บรรานท่านว่าฉัน	ดานสัตว์ ^(๑) กำนัต ^(๒) แะ
		บ่หึงจ้งออกคอง	คิดคางนางเมีย ๆ

๖๖	๑	หนัคกว่าประชุม	เชิงเตือ
		ไต่กับเราแฉ้วเหตือ	หลากดำ
		หตบตแซเค่า ^(๓) จอดเรือ	ริมเขต ขโมยแฮ
		บกกัถือเรือชา	ดั้เข้าเนโก ๆ

๖๗	๑	รุ่งเช้าเบาอกด้รัน	ไครกตบาย
		ถาย่านบ้านขโมยหมาย	มุงข้าม
		นาชนรณตมชาย	เฉื่อยตั้ง ตรงเฮย
		ทางเป็ถยวถึยวทรวงชา	ดั้คหน้าคดำขนอง ๆ

๑. สัต = สัตว์

๒. กำนัต = กำหนด

๓. เค่า = เข้า ในทันตองการ เอก

โคลงนิราศสุพรรณ

๖๘	๐	บางปลาทาบ้านอยู่	หญิงชาย
		ต้องย่องต้องเรือนราย	ร้ายกด้วย ^(๑)
		ชาวป่าหน้าหนองบาย	บ่ครั้น ควันเขย
		มีคู่อู่เข้า ^(๒) ด้วย	ตั้งนทต์บาย ฯ

๖๙	๐	ซ้ายขวาป่าไผ่ชุ่ม	เชิงนาม
		ต้องฝั่งวังว้าวม	รกเรือ
		แพงพวยผักบุง ^(๓) งาม	งอนทอด ยอดเขย
		บนบกนกกับเนื้อ	หว้างไม้ไผ่ต่อน ฯ

๗๐	๐	บางปลัดถ่านตั้ง	ดวงชาย
		เผาไผ่ไม้ซากราย	เรียดถ้ำ
		หนุ่มสาวเห่ท่าหญิงชาย	เช่นพูด อุดเขย
		ดำทมิฬทันทน์	แนบน้องตองโตม ฯ

๑. ร้ายกด้วย = ไร่กล้วย

๒. อู่เข้า = รวยข้าว

๓. ผักบุง = ผักบุง

โคลงนิราศสุพรรณ

๗๑ ๑ นาวาคทาเกิด^๑ชนคต้อย ดอยดำ
 ถ่วงย่านบ้านบางร่ำ รกไม้
 ดาวห่ม^๑ (๑) ช่อนท่า แหวงพวก ชมวก (๒) แะ
 ปลาคิดปลิดปลดได้ ดูกต้องช่อนชโค ฯ

๗๒ ๑ บางยุง^๒คงตาด^๒วัน เหล้าควาย
 ลงปลัก^๒ทัก^๒ทลาย เด่นน้ำ
 คำพูด^๒ฟัด^๒ฟาด^๒หงาย แหงนเบ้ง ^๒เท่ง^๒แะ
 ลูก^๒เด็ก^๒เด็ก^๒เลียง^๒ปลา ปล่อย^๒ห้อย^๒ออก^๒ควาย ฯ

๗๓ ๑ เขาควาย^๒ราย^๒รื่อง^๒นว นิทาน นาน^๒เฮย
 ว่า^๒พญา^๒ภำ^๒ถ์^๒ทยาน ยุท (๓) ^๒พดว
 คี^๒รี^๒คะ^๒ระ^๒บือ^๒กระ^๒บาน บั้ง^๒บั้ง^๒ ยั้ง^๒แะ
 นึก^๒เช่น^๒เป^๒น^๒ร^๒อย^๒นว เห็น^๒ยว^๒เน้น^๒เห^๒น^๒ร^๒อย ฯ

๑. สุ่ม = ชุ่ม

๒. ชมวก = ฉมวก

๓. ยุท = ยุค

โคลงนราศสุพรรณ

๗๔	๐	บ้านไซไซใหญ่ย่อย	ถ้อยไถว
		คิดเช่นเด่นคันไซ	แซ่ซ้อง
		ผูกกิ่งชิงช้าไกว	แกว่งชัก เชือกเอย
		เคยพิศกับน้อง	แนบเนื้อเจอใจ ๑

๗๕	๐	เคยทางบางบ้านแห่ง	หินมุด
		เดิมว่าเตาเผาปูน	บันไ้
		อาภัพดับชื้อดूर	เดี่ยวเปล่า เราเอย
		ออกพินแต่ได้	ดูอย่างอย่างปูน ๑

๗๖	๐	ถึงคตของร้องเรียกบ้าน	บางหาดวง
		ดำกนกถึงดวง	คอกฟ้า
		เงียบเหงาเปล่าเปลี่ยวทรวง	แสนทเวท ^(๑) ทุเรศ ^(๒) เอย
		อุ้มรักหนักอกถ้ำ	เทียบเจ้าเขาหาดวง ๑

๑. ทเวท = เทวษ

๒. ทุเรศ = ทุเรศ

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๗

๑ บางน้อยพดอยน้กน้อย

น้องเอย

น้อยแนบแอบบอกเคย

คู่เกล้า

เอนน้อยค้อยถ่มมเซย

เชอนชั้น อ้นแม่

น้อยแต่ชื่อหญาเจ้า

จิตรน้อยดอยดม ฯ

๓๘

๑ บางหวายท่ายค้งของ

กตองมี

แดนนครไชยศรี

คู่สร้อย

เข้าแดนสุพรรณบุรี (๑)

รือเป็ดยว เดียวเอย

ทุ่งท่าบ้ายูริน

รกรือเบอชม ฯ

๓๙

๑ ชุมนักผักคบซ้อน

บอนแซง

บอนสุพรรณหันแกง

อ้อยแท้

บอนบางกอกคอกแดง

เห็ดอเห็ด แม่เอย

บอนปากยาจกแก

ไม้สร้อยต้นบอน ฯ

๑. สุพรรณบุรี = สุพรรณบุรี

โคลงนิราศสุพรรณ

- ๘๐ บางสามสาร (๑) เจ้าทรวง ปางหลัง
 อารักศักดิ์สรวัง (๒) แฉ่นแฉ่น
 ศุภชิตาหวง วานช่วย ด้วยแฮ
 กำจัดศัตรูแมน มุ่งรายคายเอง ฯ
- ๘๑ ถึงบ้านด่านดกตง ผิงกระแด่
 สองพนองคดองแคว คามคุง
 คดถึงคดใบโคดงแด ดาน (๓) ดัดบ ดัดงเฮย
 สรรไนในแขวงกุง (๔) ถิ่นออกกอแหลม ฯ
- ๘๒ ปดาชุมกุดมเกิดอนทอง ชารา
 ดอยเด่นเห็นคนถา หดบถัน
 ดัดดัดดาตดัดบปดา ช่อนดุก พดุกแฮ
 กระดิกกระดิกกระเดือกดิน กระโดดเหิน (๕) เห็นตัว ฯ

๑. บางสามสาร = บางสามศาล

๒. อารักศักดิ์สรวัง = อารักย์ศักดิ์สริสรวัง

๓. ดาน = ดาล

๔. กุง = กู่

๕. เหล็น = เล่น

โคลงนิราศสุพรรณ

๘๓	๑	นานาปดว้ายเค ^๒ ดา	คตอเรือ
		ต้อยคชิวกระโ ^๒ งเดื่อ	ชำ ^๒ ตรอย
		เพ ^๒ ดยคภา ^๒ กคเพ ^๒ ยนเห ^๒ ตอ	ห ^๒ ดาย ^๒ ห ^๒ ดาก มาก ^๒ เอ ^๒ ย
		กริม ^๒ กระ ^๒ ต ^๒ รับ ^๒ น ^๒ บ ^๒ ร ^๒ อย	เร ^๒ หว้าย ^๒ ร ^๒ าย ^๒ เร ^๒ ียง ๑

๘๔	๑	แก ^๒ ม ^๒ ชา ^๒ ดา ^๒ ท ^๒ แก ^๒ ม	แ ^๒ ค ^๒ ม ^๒ ด ^๒ า
		ค ^๒ ุ ^๒ เค ^๒ ด ^๒ อน ^๒ เห ^๒ ม ^๒ อน ^๒ จ ^๒ นำ	แ ^๒ นะ ^๒ น ^๒ อง
		แ ^๒ ร ^๒ ก ^๒ ร ^๒ ัก ^๒ ป ^๒ ร ^๒ ัก ^๒ ป ^๒ ร ^๒ าง ^๒ ป ^๒ ระ ^๒ จำ	จ ^๒ ุม ^๒ พิ ^๒ ศ ^(๑) น ^(๒) ิด ^(๒) เอ ^๒ ย
		ช ^๒ า ^๒ เช ^๒ น ^๒ ป ^๒ ด ^๒ าย ^๒ า ^(๓) ค ^๒ อ ^๒ ง	แ ^๒ ต ^๒ ง ^๒ แ ^๒ ค ^๒ ม ^๒ แ ^๒ ก ^๒ ม ^๒ ต ^๒ ม ^๒ ร ๑

๘๕	๑	เ ^๒ น ^๒ อ ^๒ อ ^๒ น ^๒ ห ^๒ อ ^๒ น ^๒ ช ^๒ ู ^๒ เ ^๒ น ^๒ อ	น ^๒ อง ^๒ ห ^๒ ญ ^๒ ิง
		อ ^๒ อ ^๒ น ^๒ แ ^๒ อบ ^๒ แ ^๒ น ^๒ บ ^๒ อ ^๒ ก ^๒ อิง	อ ^๒ ุ ^๒ น ^๒ ด ^๒ า
		น ^๒ ว ^๒ ด ^๒ จ ^๒ น ^๒ น ^๒ น ^๒ ว ^๒ ด ^๒ จ ^๒ ริง	แ ^๒ ค ^๒ ช ^๒ อ ภา ^๒ เอ ^๒ ย
		น ^๒ ว ^๒ ด ^๒ ท ^๒ พ ^๒ ก ^๒ ต ^๒ น ^๒ ก ^๒ ด ^๒ า	ก ^๒ ด ^๒ น ^๒ เ ^๒ น ^๒ อ ^๒ เห ^๒ ต ^๒ อ ^๒ น ^๒ ว ^๒ ด ๑

๑. จุมพิศ = จุมพิต

๒. นิด = นิตย, นิจ

๓. ช้า = ชยา

โคลงนิราศสุพรรณ

๘๓	๐ นานาปดว้ายเคด้า	คตอเรือ
	ดีเดี่ยวคชวกระโสังเลื้อ	ข้าสร้อย
	เพทยคภาภคเพี้ยนเห็ดอ	หดยหาดาก มากเอย
	กริมกระครับนักร้อย	เร่หว้ายรายเรียง ฯ

๘๔	๐ แก้มชาด้าทแกม	แถมด้า
	คเคดอณเหมื่อนจนำ	แะนอง
	แรกรักปรักปรางประจำ	จุมพิศ ^(๑) นิด ^(๒) เอย
	ชาเช่นปดาย้า ^(๓) ค้อง	แต่งแถมแกมถมร ฯ

๘๕	๐ เนอออนหื้อนชูเนอ	นองหญิง
	อ้อนแอบแนบออิง	อุนถา
	นวดจันนนวนจริง	แะชอ ภาเอย
	นวดทพกถนกด้า	กถนเนอเห็ดอนวด ฯ

๑. จุมพิศ = จุมพิต

๒. นิด = นิดย, นิจ

๓. ย้า = อย้า

โคลงนิราศสุพรรณ

๘๖	๐	ปตาใหญ่ได้เดี่ยวชบ	หวดหาง
		ชืดชืดฟาดโผงผาง	พ่นน้ำ
		ปตาค้าวเหตาดวายคาง	เบือนมิด เบี้ยวแฮ
		กโฮ่ (๑) โผดผุดชดำ (๒)	เค็ดอนคดอยดอยแด ๑

๘๗	๐	บางชอกกอไม้ต้อม	หลายกอ
		บ้านบ่มัสซอ	ตักน้อย
		เรือโกดไม้พุ่มกอ	พยุโยก ไชกแฮ
		ไม้เบียดเอี้ยดอดดอช	เอี้ยดอชอิน (๓) ๑

๘๘	๐	ทุ่งกว้างทางเปดียวไธ	อาทวา
		ตองฝั่งฝ้ายวิหกา	กูก้อง
		เรื่อนว่อนเวหา	หาเหญื่อ (๔)
		นกเถอนเหมื่อนจว้อง	เรียกให้คนชม ๑

๑. กโฮ่ = กระโห้

๒. ชดำ = คล้า

๓. อิน = อินทร์

๔. เหญื่อ = เข็ช

หอสมุดแห่งชาติ
 สรวัดดอนรัก จังหวัดสงขลา

โคลงนิราศสุพรรณ

๘๕	๑	ถึง ^๑ ที่ ^๑ ตื้น ^๒ นุ ^๒ ก ^๒ น ^๒ น	น้อง ^๑ เอย
		ตื้น ^๑ ก ^๑ แต่ ^๑ ชาว ^๑ บ้าน ^๑ เคย	คำ ^๑ เข้า
		พว ^๑ ก ^๑ พิ ^๑ ท ^๑ จาก ^๑ เร ^๑ ย	ช ^๑ ว ^๑ ด ^๑ ตื้น ^๑ ก ^๑ ทุ ^๑ ก ^๑ (๑) แม่
		ตื้น ^๑ ก ^๑ ที่ ^๑ ค ^๑ รุ ^๑ เจ้า	ตื้น ^๑ ก ^๑ เถ้า ^๑ (๒) น ^๑ น ^๑ เอย
๘๐	๑	ช ^๑ ม ^๑ แท ^๑ แต่ ^๑ ด ^๑ ะ ^๑ เฟ ^๑ อ ^๑ ย	เพ ^๑ อ ^๑ ย ^๑ ค ^๑ ว ^๑ าง ^๑ (๓)
		ด ^๑ อ ^๑ ย ^๑ เด ^๑ อ ^๑ น ^๑ เก ^๑ ด ^๑ อ ^๑ น ^๑ ก ^๑ ด ^๑ า ^๑ ด ^๑ ก ^๑ ด ^๑ าง	ก ^๑ ด ^๑ บ ^๑ น ^๑ า
		ช ^๑ ้อ ^๑ น ^๑ ช ^๑ บ ^๑ ท ^๑ บ ^๑ ก ^๑ ม ^๑ ท ^๑ าง	ที่ ^๑ ค ^๑ แ ^๑ บ
		เร ^๑ อ ^๑ ช ^๑ ด ^๑ ค ^๑ ด ^๑ พ ^๑ น ^๑ ค ^๑ า	ค ^๑ อ ^๑ ย ^๑ ก ^๑ ว ^๑ ้าง ^๑ ท ^๑ าง ^๑ จ ^๑ ร
๘๑	๑	แ ^๑ ห ^๑ ด ^๑ ม ^๑ ค ^๑ ุ ^๑ ง ^๑ ทุ ^๑ ง ^๑ เ ^๑ อ ^๑ น ^๑ ไ ^๑ ม	ไ ^๑ ร ^๑ า ^๑ ย
		ถึง ^๑ ย ^๑ ่าน ^๑ บ ^๑ ้าน ^๑ ค ^๑ เ ^๑ า ^๑ ท ^๑ ด ^๑ าย	ท ^๑ ด ^๑ ทุ ^๑ อ ^๑ ง
		เด ^๑ ิม ^๑ ท ^๑ น ^๑ เบ ^๑ น ^๑ ช ^๑ า ^๑ ย	ช ^๑ เ ^๑ ด ^๑ ห ^๑ าด ^๑ าด ^๑ ด ^๑ เ ^๑ ย
		เร ^๑ ือ ^๑ ด ^๑ ัด ^๑ (๔) พ ^๑ ด ^๑ ค ^๑ มา ^๑ ค ^๑ อ ^๑ ง	ค ^๑ ิด ^๑ เ ^๑ ้า ^๑ ด ^๑ เ ^๑ า ^๑ ท ^๑ ด ^๑ าย

๑. ทุก = ทุกข์

๒. เถ้า = เท้า

๓. ควาง เป็นชื่อหญ้า กระว้าง ก็เรียก

๔. สัด = ชัด

โคลงนิราศสุพรรณ

๕๒ แด่ดวงทิวทุ่งคัน
 ๑ ดิบดิบถมปดิวปดาย
 เด่คนคัด (๒) ปักนาย
 เร็วเร็วเคยค้าแฉะ

ตาน (๑) ร่าย
 ไปด่แปด
 เฉิบเซ่น เชนแฮ
 พิศให้ใจเพดิน ฯ

๕๓ บางปดารำปดาคดำน้า
 ๑ คนเห่าเขาปม (๓) มอง
 ดุ่มซ่อนซ่อนนระนางปอง
 เหมนเน้าควาปดารำ

ดำคตอง
 มุ่งข้า (๔)
 บิดเรือก ฝือกแฮ
 เรียดคุ้งคุ้งโหลง ฯ

๕๔ ริมนาทาทชน
 ๑ เกดจ (๕) คิตควคันดา
 คิตคุ้เด้นหา
 โคตมเซ่นเปนแบ้งแต้ม

ขอคปดา
 คมกแก้ม
 หอมชน วรรณเฮย
 คิตเนอเหต้อหอม ฯ

๑. ตาน = ตาล

๒. คัด น่าจะเป็นคัด

๓. เขาปม = ชาวประมง

๔. ข้า = ข้า

๕. เกดจ = เกดัด

โคลงนิราศสุพรรณ

๕๕

๑ บางตึกแกแฉะต่างงว

เรียงฝั่งคังนครนาย

งวไม่ใช่งวสาย

งว (๑) พัทธเน้งน้อย

ทิวราย

แซมช้อย

ต้วคติเช่น เหนเอย

นิกหน้าอาไโดย ฯ

๕๖

๑ ยามยนคนงวป่า

นิกบาปวามวับหวาม

คงจะปะงวทวาม

งวกับพหิมแฉะ

หนาหนาม

วนแฉะ

ต้วคติเมื่อ ม้วยแฮ

คิงวตวตุง ฯ

๕๗

๑ ถึงบ้านคนชงแท

เพียงพุดารง

เคยคชชอทรง

ยามยากจากพวกพ้อง

เที่ยงตรง

รักน้อง

ตักคิต ตันคเอย

ฟ้าให้ใจหาย ฯ

๕๘

๑ เหลี้ยวซ้ายฝ้ายฝั่งเพอย

พงไผ่ไม่รำไร

แตชวาป่าแฝกไฟ

ถบถวทวทอถง

เพอยไถว

รบบคัง

พอนเวียน เกเรียนแฮ

ถนกว้างวางเวง ฯ

๑. หึงของวัน ท่านสุนทรภู่รักใคร่ไผ่ต้น ได้รำพันไว้ในนิราศของท่าน
หลายเรื่อง เช่น นิราศพระประธม นิราศวัดจ้าวฟ้า และในนิราศ
เรือน

โคลงนิราศสุพรรณ

๕๕	๑	ถึงย่านบ้านกุ่มข้าม	ตามแห่ตม
		วัดเก่าเศร้าโทรมแรม	รกร้าง
		ผู้ใดไม่ซ่อมแซม	ทว่า (๑) วัด สวัด (๒) เอย
		เพียงพิทอ้างว่าง	ทเวทให้ใจหาย ฯ

๑๐๐	๑	ตมตกนกัวว่อน	ร่อนบิน
		โฉบฉาบคาบปลาถิ่น	กู่ก้อง
		ค่อนหอยค่อยคุ้ยดิน	เดินช่อง มองแฮ
		กบถอกรอบปีกจ้อง	จ่อมน้ำปลาปลา ฯ

๑๐๑	๑	ถึงบางนางแม่หม้าย	ไร้ผัว
		เปลี่ยวเปล่าเศร้าหมองมัว	หม่นไหม้
		คราวใดใครใคร่ฝากตัว	ต่อม่าย หมายเอย
		พร้อมจิตคิดจได้	ดับหม้ายกตายนี่ ฯ

๑. ทว่า = สร้าง
๒. สวัด = สวัสดิ์

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๐๒

๑ ควันยอจอร์เข (๑) พู

ยาวใหญ่ไต่เรือเรียง

เด็กควาตผาดแผดเตี้ยง

มันบ่ขอยุดผุดหว้าย

คู่เคียง

เวระท้าย

แซ่ดุ่ม ขยุมเอย

คู่คว้างขวางเรือ ฯ

๑๐๓

๑ เคะระพระพุทธิเจ้า

เคยชนะระพญามาร

รฎกถึงจิงบันดาน

จอร์เก (๓) เหห่างแคล้ว

เข้าชาน (๒)

แม่นแต้ว

ดุจเช่น เหนแฮ

คดาคค์ด้อยถอยหนี ฯ

๑๐๔

๑ ถึงช่องคดของนาชอ

เข้าคอกออกคอก (๔) ดำรา

คิดสับภบถำมหา

นักรปลง (๕) คงได้

กฤษณา

รำไ้ว

ต้นกัณฑ์ แม่เอย

กระดากเจ้าเข้าหวง ฯ

๑. จอร์เข = จระเข้

๒. ชาน = ฉาน

๓. จอร์เก = จระเข้

๔. ออกคอก = ออกดอก

๕. จปลง = จะปลง

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๐๕

๑ บางเดินเป็น^๕ท^๕ห^๕ด^๕ม

แห่^๕ด^๕ง^๕ป^๕ด^๕า

แบ^๕ด^๕ง^๕ป^๕ด^๕ก^๕ด^๕ก^๕ค^๕ง^๕ค^๕า

ช^๕น^๕ช^๕น

ไท^(๑) เจ^๕ก^๕เด^๕ก^๕ไ^๕ห^๕ญ^๕พา

พ^๕ว^๕ก^๕ช^๕อ^๕น ช^๕อ^๕น^๕เ^๕ย

บุ^๕ญ^๕ด^๕ง^๕จ^๕ง^๕ห^๕ด^๕ก^๕พ^๕น

ท^๕ก^๕ถ^๕ว^(๒) ค^๕ว^๕ป^๕ด^๕า ฯ

๑๐๖

๑ บางบัว^๕บ^๕าน^๕ช^๕อ^๕พ^๕ร^๕อ^๕ง

ถ^๕น^๕อ^๕ง^๕น^๕ำ

น^๕ิ^๕ก^๕เช^๕น^๕เ^๕น^๕บ^๕ัว^๕ค^๕ำ

ค^๕ุ^๕พ^๕ร^๕อ^๕ง

เค^๕ำ^(๓) เ^๕น^๕ย^๕ว^๕เก^๕ย^๕ว^๕มา^๕ท^๕ำ

แท^๕น^๕เค^๕ำ^(๓) เจ^๕ำ^๕เ^๕ย

ค^๕ร^๕าว^๕ค^๕ร^๕า^๕ะ^(๔) เ^๕พ^๕ร^๕า^๕เ^๕ย^๕ว^๕ช^๕อ^๕ง

ช^๕ด^๕ค^๕ำ^๕ง^๕ว^๕าง^๕เช^๕ง^๕ ฯ

๑๐๗

๑ ถ^๕ม^๕เร^๕ย^๕เ^๕ย^๕ช^๕น^๕ไ^๕ช^๕

ไ^๕บ^๕ค^๕ด^๕า

ถ^๕ง^๕ย^๕ำ^๕น^๕บ^๕ำ^๕น^๕ด^๕า^๕ร^๕า

ร^๕ก^๕เร^๕อ

ถ^๕อ^๕ง^๕เร^๕อ^๕น^๕เ^๕พ^๕อ^๕น^๕พ^๕ด^๕จ^๕า

เจ^๕ำ^๕น^๕ง^๕ ร^๕ว^๕ง^๕เ^๕ย

ค^๕ิ^๕ด^๕ไ^๕ค^๕ร^๕ไ^๕ด^๕ร^๕ิ^๕ด^๕เช^๕อ

ช^๕ว^๕ย^๕เ^๕ำ^๕เ^๕ำ^๕เร^๕อ^๕น^๕ ฯ

๑. ไท = ไทย

๒. ถัว = ทัว

๓. เคำ = ข้าว

๔. เคราะ = เคราะห

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๐๘	๑	ใบร่มดมเรื่อยແທ້(๑)	ถัด
		เหต่าหนุ่มชุ่มซนพา	เพื่อนร้อง
		อิเหนาเค่า (๒) มดกา	กตเมตต์ มากแฮ
		ฟังเด่นารเพราะพร้อง	พริกพร้อมซั้มเคียง ฯ

๑๐๙	๑	ถึงชัปชาวย่านบ้าน	โบรา
		ชี้ไม่เห็นกาคำ	คินร้อง
		เชาบ้านย่านนั้นท่า	แทงพวก ฦมวกแฮ
		ชาวแต่คำพราพร้อง	ชอชชัปชาว ฯ

๑๑๐	๑	ชาวอินหมันดังดวน	นวดชาว
		แพรพ่า (๓) พาดินดาว	คจพร้อง
		ชาวดครเตยวคราว	หนิงเบอ เหตอแฮ
		ชาวบอเบอเนอหนอง	นวมนวมวชาว ฯ

๑. แถ่ถัน = ถ้วน

๒. เค่า = เข้า

๓. แพรพ่า = แพรพ้า

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๑๑
๐

๕ (๑)

ทางทิศทุตก่ำบด

๒
บอกแจ้ง

อยู่กต่างหว่างมนทน(๒)

ทางร่วม รวมแฮ

คนเป็ดย่นเพยนชอแย่ง

๕๘
ยานนยหิน ๑

๑๑๒
๐ บางปถามำน้ำอ้อ

กขรก้า

ไม้ไผ่ใหญ่ตัดด้วยด้าม

๕
ต่างเพื่อย

๒. ๕๐
ชาวบ้านยานนันทา

ที่ไร ไหวแฮ

๒๔๕
ปลูกผักแพงแดง

ตุกห้อยย้อยไถว ฯ

๑๑๓
๐ ถึงคุ้งโพกระกัม

กราบกราบ

โพย่โบราณนาน

๒
เนนแดง

ชนชุมพุมพศ์दार

เดชะ พระเชย

ชื้ออย่าให้ไทยแพ้

ผ่อง^๑พัน^๒กต^๓โก^๔ง ๑

๑. ช^๕ห^๕ด = ช^๕ห^๕น หรือ ห^๕น^๕น คือ บาง^๕ช^๕ห^๕น^๕ ตำ^๕บ^๕ล^๕ดะ^๕ค^๕ำ^๕ อำ^๕เ^๕บ^๕าง^๕ป^๕ล^๕มา^๕ว^๕

๒. มนทน = มณฑล

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๑๔	๐ โคกครามนามที่บ้าน	หว่านคราม
	เขี้ยวขุมขุมงาม	กึ่งก้าน
	เหมื่อนศรี (๑) ที่นุชทรา	สวดิขุม (๒) พุ่มเขย
	เหินแต่ครามนามบ้าน	ไสบ (๓) เจ้าเคี้ยวต้น ฯ

๑๑๕	๐ สวนหง (๔) วงวัดพร้อม	พระเนร (๕)
	รินรอบขอบบริเวณ	หว่านบ้าน
	เดกเยาเจ้ากนเกน	กึ่งที่ กัด (๖) แะ
	ไซ้ที่มีสวนต้ออัน	ชื่ออ้างปางหลัง ฯ

๑๑๖	๐ คตาดแก้วแก้วถิ่นคเซ	คนชาม
	คตาดคตาดแต่สวนหนาม	ต้นับหญ้า
	แก้วอันหม่นแฉ่นทรา	สู่สระ ปดะเขย
	รักแต่แก้วแว้วฟ้า	จะเฝ้าเคี้ยวต้นอม ฯ

๑. ศรี = ส

๒. ขุม = หุ้ม

๓. ไสบ = สไป

๔. สวนหง = สวนหงส์

๕. พระเนร = พระเนร

๖. กัด = กัด, กัด

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๑๗	๑	ถึงวงศาเพชรอ้าง	ปางหลัง
		ไม้พุ่มชุ่มเชิงวัง	รกเรอ
		คาเพชรเหตุใดวัง	มีเด้า เจ้าเขย
		ฤว่าคาเพชรเชอ	ชาติท้าวเจ้าเมือง ฯ

๑๑๘	๑	สวนชิงคดตั้งแต่สวน	สวนมเชอ
		พริกเทศ (๑) เมื่จอร่ามเหต้อ	เรอไหว (๒)
		กด้วยปลูกถักห่ามเครือ	ครบชุ่ม (๓) มยมเขย
		คิดค้อยู่สวนได้	แต่งค้มชุ่มคำ ฯ

๑๑๙	๑	บ้านยอดยอดไม้ตพรัง	ฝั่งชดา
		ยอดย่นชนนอพงา	กิ่งควาง
		ยอดอนหมิ่นแฉ่นดา	คาชทอด ยอดแฮ
		ยอดรักจักหาบ่าง	บ่อได้ใจหาย ฯ

๑. พริกเทศ = พริกเทศ

๒. ไหว = ไว้

๓. ชุ่ม = ส้ม

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๒๐

๑ ถุก^๑คน (๑) ชนบทบ้าน

ชนม^๑จัน

โรงเจ^๑กต^๑ม^๑ค^๑น

ท่า^๑นา

นั่ง^๑น^๑บ^๑ท^๑ร^๑พ^๑ด^๑ง^๑ด^๑น

ด^๑ย^๑ย^๑เพ^๑า (๒) เ^๑า^๑แ^๑เ

เม^๑ย^๑ข^๑าง^๑ส^๑าง^๑ส^๑ด^๑ว^๑ย^๑ด^๑า

ส^๑ด^๑บ^๑ผู้ (๓) ห^๑ู^๑ห^๑าง (๔) ฯ

๑๒๑

๑ โ^๑ค^๑อ^๑ย^๑โ^๑ค^๑น^๑อ^๑ย^๑

ค^๑ุ^๑ค^๑เ^๑ย^๑

ป^๑าก^๑ช^๑อง^๑ค^๑ด^๑อง^๑ช^๑ด^๑า^๑เ^๑ด^๑ย^๑ง

ด^๑ด^๑ก^๑ง (๕)

บ^๑าน^๑ต^๑ง^๑ผ^๑ง^๑น^๑า^๑ร^๑เ^๑ย^๑ง

ร^๑าย^๑อ^๑ย^๑ ห^๑ม^๑ุ^๑แ^๑เ

แ^๑ด^๑ร^๑อ^๑บ^๑ร^๑อ^๑บ^๑แ^๑ด^๑ม^๑ค^๑ง

เช^๑ด^๑บ^๑าน^๑ค^๑า^๑น^๑ร^๑าย ฯ

๑๒๒

๑ ถ^๑ง^๑ห^๑น^๑า^๑ท^๑า^๑น^๑า^๑ว^๑ด^๑

ม^๑น^๑า^๑ว^๑ห^๑ว^๑า^๑น

ภ^๑า^๑เ^๑ด^๑อง^๑เบ^๑อง^๑บ^๑ร^๑า^๑น

ร^๑า^๑พ^๑ร^๑อง

ห^๑ว^๑า^๑น^๑อ^๑น^๑ค^๑ด^๑น^๑ไ^๑ด^๑ร (๖) น^๑า^๑น

น^๑ัก^๑เบ^๑ื่อ^๑ เ^๑ด^๑อ^๑แม่

ห^๑ว^๑า^๑น^๑แ^๑ด^๑น^๑า^๑ค^๑า^๑น^๑อ^๑ง

เ^๑ด^๑น^๑า^๑ร^๑เ^๑น^๑า^๑ค^๑า^๑ห^๑ว^๑า^๑น ฯ

๑. คน = คณ

๒. เพา = เพ้า หมายถึง ผม

๓. ผู้ = หู

๔. หูหนาง = หางหนู

๕. ถึง = หุ้ง

๖. ไสร์ = ไส้

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๒๓
๑ ทบคเตก (๑) เตกว่าคัม ชมเหถอ
ครนแตงแกงคัมเกถอ กตบคน
พริกขิงดังไต้เจือ จิบอ้วย น้อยญา
ชมชนคตณไต้รนน เต้นาคำชม ฯ

๑๒๔
 ๐ วัดฝางข้างซ้อไ้ว ไร่ฝาง
 ฝางย้อมย้อมแพรวาง ยิงจริง^(๒)
 แดงคัก^(๓) ถูกแดดหมาง หมอกรำ ดำแฮ
 ออกพทแคนขง^(๔) ฐ^(๕) คณำฝาง ฯ

๑๒๕
๐ ทาระหัดพัดนาท่อม ท้องนา
หนักถับขบคงคา คื่นได้
ใครจ้างช่างรหัดหา ห่อนภบ หดบเอย
ออกพทรวอนให้ รหัดนาพราพรหม ฯ

๑. ทับค^๔เล็ก = ทับข^๕เหล็ก ปัจจุบันมีแต่ ทับต^๔เหล็ก

๒. ข^๕วง = ก^๕วง

૩. $\frac{f}{g} = \frac{f}{g}$

๔. $\text{ขี้} = \text{กิ้ง}$

๕. $\frac{p}{q} = \frac{r}{s}$

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๒๖ ถึงบางนางสุข^(๑) นื่อง นามเหมือน
 สุข^{๑๑}พท^{๑๑}รวมเรือน เพื่อน^{๑๑}รือน
 ยามสุข^{๑๑}ทุก^{๑๑}กับเดือน ได้^{๑๑}อยู่^{๑๑}คู่^{๑๑}เอย
 ยามทุก^{๑๑}สุข^{๑๑}กา^{๑๑}หัด^{๑๑}อัน หัด^{๑๑}หน้า^{๑๑}(๒) เป^{๑๑}ล่า^{๑๑}ตาย ๑

๑๒๗ ถึงย่านยายท้าวที่ ผั่ง
 ภา^{๑๑}ชาว^{๑๑}เจ้า^{๑๑}ดัง^{๑๑}ทรง ด้อย^{๑๑}ด^{๑๑}
 คิด^{๑๑}ใคร^{๑๑}ไ^{๑๑}ถาม^{๑๑}อง^(๓) อารัก^(๔) ประ^{๑๑}จัก^(๕) เอย
 แม่^{๑๑}มาย^{๑๑}หมา^{๑๑}ย^{๑๑}เค^{๑๑}ย^{๑๑}ง^{๑๑} คบ^{๑๑}เอน^{๑๑}เช^{๑๑}น^{๑๑}ไ^{๑๑}น ๑

๑๒๘ ท่า^{๑๑}โข^{๑๑}ง^{๑๑}โข^{๑๑}ง^{๑๑}ข้าง^{๑๑}ค้ำ^{๑๑}ม ตาม^{๑๑}โข^{๑๑}ง
 พด^{๑๑}อย^{๑๑}ถ^{๑๑}ก^{๑๑}ม^{๑๑}ก^{๑๑}บ^{๑๑}โย^{๑๑} แ่^{๑๑}ท่าย^{๑๑}
 ดิม^{๑๑}เอน^{๑๑}เพ^{๑๑}อ^{๑๑}น^{๑๑}ร่ว^{๑๑}ม^{๑๑}โรง^{๑๑} รัก^{๑๑}ย^{๑๑}ศ^{๑๑} หม^{๑๑}ด^{๑๑}แ่^{๑๑}
 พ^{๑๑}เท^{๑๑}ย^{๑๑}ว^{๑๑}เด^{๑๑}ย^{๑๑}ว^{๑๑}โด^{๑๑}ค^{๑๑}ค^{๑๑}ด้าย^{๑๑} ค^{๑๑}ข^{๑๑}ร^{๑๑}้าง^{๑๑}ห^{๑๑}่าง^{๑๑}โข^{๑๑}ง ๑

๑. บางนางสุข = บางนางสุก

๒. หน้า = เน้า

๓. อง = องค์

๔. อารัก = อารักษ์

๕. ประจัก = ประจักษ์

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๒๕ ๒ ๒๔ ๒๔
๐ บ้านต่งผิงนาท

กต๋ทอง

ดาวอัยรุเต๋ยงต้นอง

เห่นอช้ำ

ปลุกผกหักพันคอง

ตามเถื่อน เพื่อนแฮ

หุเจาะเหมาะแต่หน้า

แน่นน้อยกดยใจ ฯ

๑๓๐ ๐ โคมม่อ (๑) ก่ออิด (๒) คัง

เตาเพลิง

เผาหมอกก่อไฟเริง

เร้งเร้า

ม่อมทพะเพิง

เพื่อนเหต๋า เผาแฮ

อกพทวอนเถ้า

ถ่านกตุ้มรุนแรง ฯ

๑๓๑ ๐ ถึงระยะ (๓) ตระโปยชหญ้าน บ้านดา

ผ่านึงถูงทบยาว

ย่างย้าย

กต๋บกต๋บวบแวมวาว

แวมแวม แทบแฮ

เด็กว่าฟ้าแดบมะม้าย (๔)

มุงค้อนงอนงาม ฯ

๑. โคมม่อ = โคมหม้อ

๒. อิด = อีฐ

๓. ระยะ = ระยะ

๔. มะม้าย = หม้าย

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๓๒ ๐ ถึงท้ายชายน้ำคก รกคดอง
 ๑ ทุ่มชุมรวงรอง รับน้ำ
 หน้าแดงแอ่ง (๑) นานอง น้ำคก ชกแฮ
 ชดเนตเขรฐา (๒) ผร้า (๓) เข่นน้ำคกบาง ฯ

๑๓๓ ๐ ควันเย็นเห็นหาดหน้า ถ้ำ (๔) มี
 ๑ เมืองสุพรรณบุรี รกร้าง
 ๕ ศาร (๕) คองผิงนท ทหาด ถาดแฮ
 โรงเต่า (๖) เขาคัมค้าง ขอบคองทุ่งสุรา ฯ

๑๓๔ ๐ ผรุ้ง (๗) คองรวรอบ ขอบราย
 ๑ เปนหมุดงัวควาย ไขว่บ้าน
 ๑ ตัวสาวเหล่านึงตาย แด้วหม่อม มอมเอย
 ๑ จามาดำด้นสอ้าน อานน้ำปดปดา ฯ

๑. แอ่ง = แห่ง

๒. เขรฐา = เขษฐา

๓. ผร้า = พร้า

๔. ถ้ำ = ท่า

๕. ศาร = ศาล

๖. เต่า = เหล้า

๗. ผรุ้ง = ผรุ้ง - ผู้ครองเมือง

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๓๕

๑	กรมการบ้านต่งตลอด	ต่งเต็ยร ^(๑)
	ค่างค่อต้อเถอนเก็ยร ^(๒)	เก็บไว้
	เรอริมหาดคาชเต็ยร	รตะบัก หัดักแฮ
	ของเหล้าเขาถ้วนไค	แต่งคองนั้งชาย ฯ

๑๓๖

๑	ผ้งชายฝ้ายฟากโพ้น	พิศดาร
	มั่วตพระรูป ^(๓) บูราน	ทำนถ์ร้าง
	ทักตวัดประตุสาร ^(๔)	สง ^(๕) ตู่ อยู่เอย
	หย่อมย่านบ้านขุนช้าง ^(๖)	ชิตช้างถ้วนบันดัง ฯ

๑. เต็ยร = เต็ยร

๒. เก็ยร = เก็ยร, เกวี่ยน

๓.-๔. วัดพระรูป วัดประตุสาร อยู่ที่ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี

๕. สง = สงฆ

๖. ท้าว่าเป็น “หย่อมย่านบ้านขุนช้าง” นี้ มีผู้ชี้ว่า น่าจะอยู่ตรงที่เป็นบริเวณโคกใหญ่ระหว่างคลองวัดผ้ง กับแม่น้ำสุพรรณบุรี ใกล้วัดประตุสาร ปัจจุบันมีเรือน คุณยายไท นาคสุวรรณ อายุกว่า ๘๔ ปี เป็นคน ตั้งอยู่บนโคกนั้น ท่านผู้ช้สถานที่อธิบายบอกว่า โคกใหญ่นี้ แม้นในฤดูน้ำมาก น้ำท่วมไปทุกหนทุกแห่ง แต่ก็ไม่ท่วมโคกนี้ และยังมีที่เป็นแอ่งอยู่ข้างโคกใหญ่ กล่าวกันว่าเคยเป็นคอกช้าง ซึ่งดูสมกับท้าว ขุนศรีวิชัย บิดาขุนช้างเป็นนายกองช้างกรมช้างนอก

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๓๗	๑	วัดกระไกร ^(๑) ใกล้บ้านที่	ศรีประจัน ^(๒)
		ถามเหล่าชาวสุพรรณ	เพื่อนช
		ทองประศรี ^(๓) ที่ดำคัน	ช้างวัด แคนแฮ
		เดิมต้นทุกวันนี้	รกเรอเด็กคนอง
๑๓๘	๑	ประทับหน้าท่าดิบเบย	บูรณ
		หว่างวัดฝาใกล้ถาน	ถิ่นร้าง
		มหาโพท ^(๔) โบศ ^(๕) วิหาร	หักทับ ยับเขย
		ภิมพิลาไล ^(๖) ถ้าง	สืบสุพรรณ ^(๗) ฯ
๑๓๙	๑	ส่งสารบ้านวัดร้าง	แรมรอย
		เคียงแต่นกหกไทย	คำเข้า
		ออกพิศเดียวโดย	ด้วยแก่ แม่เขย
		เขาเรืองเมืองร้างเศร้า	โคกซำรำจวน ฯ

๑. วัดกระไกร คือ วัดตะไกร

๒. ศรีประจัน มารดาพิมพิลาไลยหรือวันทอง ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

๓. ทองประศรี มารดาขุนแผน ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

๔. มหาโพท = มหาโพธิ์

๕. โบศ = โบสถ์

๖. พิมพิลาไลย นางเอกในเรื่องขุนช้างขุนแผน ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นวันทอง

๗. สืบสุพรรณ = สืบคู่สุพรรณ

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๔๐

๑ นอนค้างข้างคูกุด

วัดกระไกร

ครนรุ่งมุงเดินไพร

พวังพร้อม

ให้วพระป่าเรไร^(๑)

ร่มริน ชนเอย

ริมรอบขอบเขื่อนด้อม

ต่างไม้ไพรพนม ฯ

๑๔๑

๑ นอยน้อยพดอยชนช

ชมไพร

คร้มครึกพฤษภาไธว

แฉ่นแฉ่น

ผดิดดอกออกผลใบ

รบคชื่น รื่นเอย

รอกกระแตกแดแห่น^(๒)

โตดเค้นแผ่นผยอง ฯ

สรลั่น

๑๔๒

๑ แฉ่วแฉ่วจกกระจันจ่า

จับใจ

หรั่งหรั่งเรื่อยเรไร

ร่ำร้อง

แซ้งแซวดังเตี้ยได้

ทราบไธ^(๓)

แหงนงนิกนุชน้อง

นมนอนวนนาง ฯ

๑. พระป่าเรไร = พระป่าเลไลย์
อำเภอเมืองสุพรรณบุรี

ที่วัดป่าเลไลย์ ตำบลรั้วใหญ่

๒. แห่น = แถ่น

๓. ไสท = ไสต

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๔๓

๑ พิณบุณนากแก้ว

กาหลง

หอมชื่นร่ำว่าดวงดง

ดอกกรร่ำ

สาวอยู่ดุกพิชิตาตหง

เสาวรงค์ ตัดเอย

หนุ่มหนุ่มรุ่มเก็บหน้า

ต๋นุกโน้มโถมชิง ฯ

๑๔๔

๑ เด็ก (๑) ได้ไ้ห่อผ้า

พับเฉียง

เหนไกไ้ดัดดัดดั่ง

๕
ดัดเดยว

ดัมดุกต๋นุกดำนึ่ง

ต๋นึ่งให้ โวเอย

หน้าผากปากบวมเบี้ยว

บ่อเว้นเผ่นผยของ ฯ

๑๔๕

๑ นกร้องก้องกิ่งไม้

ใบบัง

แดดับกรับเฉียงวัง

เวกแห้ว (๒)

ค้อนทองบ้องเป้งดัง

คุดเขาะ ฆ้องแฮ

กอไ้ไ้ขันแจ้ว

๕
แจ่มเจอยเฉอยเฉียง ฯ

๑. เด็ก น่าจะเป็น เต็ด

๒. แห้ว = แว้ว

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๔๖ ๕ ขนโชดโบศเก่ากัม

กราบยคน^(๑)

พระบำเรไโรน

อย่าง^๕ยม

ยอกรหย่อนบาทบน

บงกช แก้วเฮย

ปลั่งเปด่งเพ่งพิศพรม

พระหน่ง^(๒) ดังองค์ ๑๑๔๗ ๑ เทียรทูป^(๓) บุปชาติบัง

บุชา

นักพระเสด็จมา

ยบ^๕ยง

ถึงเผือกเดือกด้อมอพวา

ถวายเป็น^(๔) ไกด์แฮช้างเผือกเดือกพัง^(๕) ทัง

กั้งไม่ให้ถวายเป็น ๑

๑๔๘ ๑ ขอเดชะพระพุทธิเจ้า

จงเหิน

อดสำ^(๖) มาเข้าเย็น

ยากไว้

ปราศนา^(๗) ว่าจะเปนปเจกพุท ธรรม^(๘) เอย

บุญช่วยด้วยให้ได้

คุณข้าอาวอร^(๙) ๑

๑. ขคน = ขกล

๒. หน่ง = หน

๓. เทียรทูป = เทียนรูป

๔. ไว้ = ไหว

๕. พง = ผง

๖. อดสำ = อดสำห

๗. ปราศนา = ปรารถนา

๘. ปเจกพุทธรรม = บัณฑิตพุทธรรม

๙. อาวอร = อาวร

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๔๕	๑	ยังไปไม่พ้นภพ	ต่งถาวร
		ขอประพระศรีอาร ^(๑)	อีกเหล่า ^(๒)
		กราบถึงซึ่งพระนิพาน	ฝ่ายภาค หน้าเขย
		ขอศุขทุกโคกเค็ร ^{้า}	ต่งร้ายหายสูญ ๑
๑๕๐	๑	อนึ่งเจ้าเหล่าเด็กดวน	ตลกหลาน
		หมายมั่งดังพิศฐาน	ถ้วน
		ขอให้ได้นามขนาน	คาบพัท ดัดเขย
		กตัญญูอุประถำดวน	ตูกเตียงเที่ยงธรรม ^(๓) ๑
๑๕๑	๑	เยนรอนอ่อนเกษกัม	กราบดา
		จากวัดคัตตวงมา	แม่น้ำ
		ค้างคินคินเข้าคตา	คตาตเค็ดอน เวชเขย
		คิตแก่งแขงชอคำ	ชิตชองตองเชน ๑

๑. พระศรีอาร = พระศรีอารีย

๒. เหล่า = เล่า

๓. หมายถึง บุตรที่ร่วมทางไปด้วย ทมชอระบไว้ในนิราศนี้ ได้แก่ พัด (บุตรที่เกิดจาก จัน) คาบ (บุตรที่เกิดจาก น่ม) กลั่น และชูป ซึ่งเป็นบุตรเลี้ยง

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๕๒ ๕ ๕ ๕ ๕
๑ เดียวหนึ่งถึงบ้านช่อ

โพศถาน

โพใหญ่ไม้บูรณ

ร่วมชน

ต้องฝั่งพริ้งพูกษทาน(๑)

โตนคพุง สูงเขย

ท่าลาดหาดทรายคน

คดถึงดวนดวนมเชื้อ ฯ

๑๕๓ ๕ ๕ ๕ ๕
๑ ศรัทธาเวียงเลี้ยงแซ่ดวน

พวนดาว

แก้หนุ่มดุ่มปตานาว

แซ่น้ำ

ผ้าบ่อนุ่งพุงขาว

ชวยจิตร รอดเขย

เด็กดวนชวนเพื่อนคำ

คำม(๒) ให้ไทดาว ฯ

๑๕๔ ๕ ๕ ๕ ๕
๑ โพหลวงห้วงน้ำภก

ไทดเนือย

ปะแค่ดาวเป่าเปด้อย

ปดอดผ้า

อาบนาคดำริมเพื่อย

ฝูงหนุ่ม กดุ่มแฮ

เด็กเกดัยคเบียดคเบือนหน้า

นิ่วร้องดัยองแดียง ฯ

๑. ตาน = ตาล

๒. คำม = ข้าม

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๕๕
 ๑ ตำประทึงวังว้าวต่าง กร่างไกร
 ถิ่นท่าบ่าไร่ไร ไร่ฝ้าย
 แจกอยู่หม่อมมอไท^(๑) ทำถั่ว ไร่เอ๋ย
 ปลุกผักผักกดยกถ้าย เกดอินข้างทางจร ฯ

๑๕๖
 ๑ ถิ่นย่านบ้านวัดข้าง ปางหลัง
 ข้างถูกผูกกรังรัง รัตไฉ
 พัดดีพรวกจากฝูงพัง พวกรเพื่อน เกิ่นเอ๋ย
 เพียงพิททุเรศไร นิราศร้างห่างถ่มร ฯ

๑๕๗
 ๑ บ้านดงฝั่งปากน้ำ ชรรวมถด
 วัดทรวง^(๒) ปางก่อนธูร ดงัดเค้รำ
 ขอบเขื่อนเกดอินอิด^(๓) ปูน เมื่อยเปด่า เจ้าเอ๋ย
 โปศ^(๔) ยับทับพระเจ้า^(๕) เจิงน้ำกรำฝน ฯ

๑. มอไร = มอญไทย

๒. ทรวง = สรวง

๓. อิด = อัฐ

๔. โปศ = โปศ

๕. พระเจ้า คือพระพุทธรูป หรือ พระประธาน

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๕๘ ๑ ย่น^(๑) ย่านบ้านหนึ่ง^๒ แะนาม
 วัดสว่างอารมณ์อาราม รื่นไม้
 สว่างแต่ที่พยาม มีดมีด จิตรเขย
 ห่อนสว่างอย่างไว ช้ออ้างสว่างอารมณ์ ฯ

๑๕๙ ๑ โฟพระระยะหญ้าน^(๒) หญ่อมไพร
 โฟชื่นรื่นรมใบ โบกรยา
 ไพรดด้วยช่วยคุ้มไภย พยัมพยศ คด^(๓) เขย
 โฟพระอนุเคราะห์ซ้ำ พระเจ้าคราวเขน ฯ

๑๖๐ ๑ โฟพญา^(๔) ทำตดิ่งถ้วน พ้อเกวียน
 โฟไผ่ไม้เตงคเคียน คชบบ้าง
 ชิกซากกระบอกกระเบียน กระเบากกระเบก กระบกแะ
 เถิดดอดดอดดัดด้าง เหล่าไม้ไถดักกระดิน^(๕) ฯ

๑. ย่น = ขล

๒. หญ้าน = ย่าน

๓. คด = กช - ช้าง

๔. โฟพญา = โพธิ์พระยา

๕. กระดิน = กระสันธุ์ - น้ำ

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๖๑ บ้านช่องช่องชวากแจ้ง เชิงหวาย
 เหตาคีหนึ่มนนาย^(๑) เน้นข้า
 ช่องตุมตุมเรือนราย ริมกับ เกรียง^(๒) แอ
 ใครจับกตัมรุมข้า^(๓) ขัดข้องช่องหดวง ฯ

๑๖๒ บางมดแดงแขวงเขตคอง ท่งไพร
 ถิ่นเถื่อนเรือนรำไร ไร่กล้วย
 นิกมคอคัดใจ จงม่ม่วง หวงแอ
 เพียงพื้^(๔) หมี่ มอดม้วย ไม่ตรันถวิลหวัง ฯ

๑๖๓ วังยางค่างคองตระต่าง ยางยง
 ไคตังคตังยั้งต่งต่ง ฉงก่ง
 นกแดแต่ต่งต่งต่งต่ง ฟุบต่ง รังเขย
 รุมรินชนชายน่า หนึ่งเหตั้น^(๕) เยนต๋บาย ฯ

๑. มุนนาย = มุลนาย

๒. เกรียง = กะเหรียง

๓. ข้า = ข้า

๔. หมี่ = มิ

๕. เหล้น = เล้น

๑๖๔	๑	ถึงบ้านตาน ^๕ เดียน ^๕ ร่า	ทำตาน
		ไค้ม ^๑ โอง ^(๑) โหญ่งโย่ ^๕ ทยาน	ย่าง ^๕ เก้า ^(๒)
		หน้าหวัด ^๕ เราะ ^๕ เพราะรัก ^๕ หวาน	หวัง ^๕ ใคร ^๕ ได้ ^๕ ฤา
		เพียง ^๕ พิท ^๕ แฝง ^๕ เฝ้า	ไผ่น้ำ ^๕ คำ ^๕ หวาน ๖

๑๖๕	๑	ว่างบ้านย่าน ^๕ น้ำ ^๕ เปิด ^๕ ยว	เหต ^๕ ยว ^๕ แด
		ค ^๕ ต ^๕ ง ^๕ ต ^๕ ง ^๕ ฝ ^๕ ง ^๕ ร ^๕ อก ^๕ แด	ไค้ ^๕ ไม้
		กรวย ^๕ กว้าง ^๕ ค่าง ^๕ เคียม ^๕ แค	ช้อย ^๕ ก ^๕ ท ^๕ ม ^๕ ก ^๕ ม ^๕ เอย
		ตม ^๕ บัว ^๕ น ^๕ หว ^๕ น ^๕ หอม ^๕ ไค้	ต ^๕ เหย ^๕ ด ^๕ ห้อย ^๕ หอง ^๕ ย ^๕ เเหง ^๕ ๖

๑๖๖	๑	จวบจนชนบท ^๕ บ้าน	ศรี ^๕ จ ^๕ น ^(๓)
		ท่า ^๕ ตา ^๕ ด ^๕ หา ^๕ ด ^๕ เก ^๕ ด ^๕ ก ^๕ น	แก ^๕ ง ^๕ ค ^๕ น
		เร ^๕ อ ^๕ น ^๕ ค ^๕ ง ^๕ ฝ ^๕ ง ^๕ เร ^๕ ย ^๕ ง ^๕ ร ^๕ น	โร ^๕ ง ^๕ เห ^๕ ด ^๕ ก ^๕ เจ ^๕ ก ^๕ เอย
		ค ^๕ น ^๕ ภ ^(๔) ด ^๕ ู ^๕ ค ^๕ ร ^๕ ก ^๕ ค ^๕ ร ^๕ น	ค ^๕ ำ ^๕ ม ^๕ ช ^๕ ำ ^๕ ด ^๕ ำ ^๕ ง ^๕ เก ^๕ ว ^๕ ย ^๕ ร ๖

๑. ผโอง = พะอง

๒. เก้า = ก้าว

๓. บ้านศรีจัน = บ้านศรีประจันต์

๔. ภู่ = ผู้

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๖๗

๑ จวนเย็นเหนอแห่งบ้าน

หาดใหญ่ไทยเจกมอน

จอดเรือเมื่อเย็นรอน

ร้องว่าอาไศรยร้าน

ด้านขนอน^(๑)

มีบ้าน

ริมหาด ต่อดอย

ร่มไม้ไถ่เรือ

๑๖๘

๑ เจ้าของร้องรับให้

หนุ่มหนุ่มชุ่มชื่นบาน

ชนฝั่งนั่งตำราน

ตำรวจนุ่งเวียรเฝ้า

ไต่การ

บ่อเคี้ยว

ร้านไต้ ไซ^(๒) เอย

ฝั่งน้ำชำเือง

๑๖๙

๑ ตกเขยเคยเช่นบัน

ตำรวจเพ่งตบด่า

ปะปนเช่นพ่อคราว

ตายราฟ^(๔) ตากไม้แคว

ปนขาว

ขึ้น^(๓) แคว

ครึ่งหนุ่ม ชุ่มฉา

คดากซ์น้ำที่

๑. ด้านขนอนหรือหัวขนอน ตำบลศรีประจันต์ อำเภอสรีประจันต์

๒. ไซ = ไทร ต้นไทร

๓. ชื่น = สิ้น

๔. ราฟ = ราบ

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๗๐

๑ ถูกดาวดำรุ่งร้ง

ทักทาย

เรือพมั่งงาย

ค่อย^(๑) ให้ว

ถูกเราเห่ดำหนุ่มอาย

แอบเด็ก เด็กแะ

สอนกระสาบ^(๒) คาบให้

ว่าซ้อ^๕หญาจำ ฯ

๑๗๑

๑ หนูพิตพิตพดอดพอ

เดือนดาว

มีหมากหยากตุ๋สาว

ชั้นแด้

บ้านเจ้าเคาเห็นยวชาว

ชายมั่งกระมังแม่

คาบฮ้าม^(๓) ถามหาแห้ว

แห่ง^๕นมฤฯ ฯ

๑๗๒

๑ ดาวไปไทพ้อง

มองเมียง

มีดคำทำร้ายเรียง

เราร้าน

กดันชูปอบอับเอียง

กแอมแอบ แอบเฮย

ขอหมากปากดันตั้งท้าน

ทต^๕ท้อย่อหญิง ฯ

๑. ค่อย = ข้อย-ช้า

๒. สอนกระสาบ = สอนกระชาบ คือ กระชับกระชาบสอน

๓. ฮ้าม = ห้าม

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๗๓

๑ ราชวรินทร์ของอิน

ชั้นใหญ่ได้หมากพดู

แห้วเด็กเผือกถั่ว

จั่งมั่งไม่ได้

เอนดู

นาบ^(๑) ให้

พักรับ กัดบ่แฮ

เคียดหน้าดำคั ฯ

๑๗๔

๑ คึกดาวดำรุ่งเกล้า

ให้กระเช้าเข้าเห็นว

ถอยหัดก้อกับอเหตียว

กัณฑ์รับกัณฑ์ได้

มาเดี้ยว

นั่งโกต

เคยดูก กูเคย

ตอบได้โมทนา ฯ

๑๗๕

๑ บุราณท่านว่าเตยง

มันมหัศจรรย์

หนุ่มชายฝ่ายรุ่งราว

ตูกงโง่โง่แต่บ่ท้อ

ตูกดาว

เช่นพร้อง

รักขะยัน พรันแฮ

บ่อริสู้ดาว ฯ

๑. พดูนาบ คือ พลุที่ใช้ของร้อน ๆ นาบให้แห้ง เก็บไว้กินได้นาน

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๓๖ ๕ ๕ ๕ ๕ ๕
 ๐ ครนข้าวดาวสับหน้า ดาวดาว
 จากชนอนอ่อนหนาว หนุ่มเคี้ยว
 กราวได้ไม้โถมดาว ดองซู้^(๑) ดูแฮ
 ครนดับกดับรฤกเหล่า^(๒) ดูกโห้ง^(๓) ไช้ดาว ฯ

๑๓๗ ๕ ๕ ๕ ๕ ๕
 ๐ เอนคหนูพอง ดองดาว
 คิดไครไคเตยดาว ดูกสไ้
 แคดุกผูกรักชาว วังเล่า เจ้าเฮย
 จเค็บเค็บเขาไ้ ขวนร้ายคล้ายเค็บ ฯ

๑๓๘ ๕ ๕ ๕ ๕ ๕
 ๐ บางกระพุงคูนาเป็ดยว เหลี้ยวเต
 บนนกนกชอแซ แซ่ซ้อง
 เหนนกกกคุด คานตฤก นิกเฮย
 เหมือนนอยคเคียงน้อง แบนเนอเหลอด่นอม ฯ

๑. ซู้ = สู้

๒. เหล้า = เล้า

๓. โห้ง = โง่

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๗๕	๑	บ้านใหม่ไผ่ฝ้ายต้งพร้ง	ฝั่งชดา
		ฝ้าย (๑) ออกดอกขาวดา	เด่นช้อย
		เนอรุชตุดไธภา	เพียงฝ้าย ไผ่เอย
		ชมฝ้ายคล้ายฉิวต้งช้อย	ต้งวาตเนอเห็ดอนวด ๑

๑๘๐		ถึงย่านบ้านกว้างแจ้ง	วาริน
		เกิดแก่งແห่งเหวหิน	ช้งวงค้ง
		ปล่องน้ำท่า (๒) กุมภิน	พวงเงือก เตือกแฮ
		ยามเป็ดยวเดี่ยวทรวงต้งค้ง	ค้งวนพ้งนวดวง ๑

๑๘๑	๑	บ้านไร่วะไคแจกต้ง	ทงทวาย
		กต้วยไผ่ไผ่เรียงราย	เวียกช้อย
		คกเครือเรือเรือปลาย	ปลัดดลั๊บ ปกั๊บแฮ
		เพองหน้งถ้งต้งมอ	หมตวอชอเต้มอ ๑

๑. ฝ้าย = ผ้าย

๒. ท่า = ถ้ำ

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๘๒	๑	วังปรานบ้านเวินว่าง	วางเวง
		ต๋องผ้งวังเลื่อเกรง	เกรียบนม้อย(๑)
		นายรอด(๒) ทอดท้ายเพดง	พดอยหนุ่ม ชุ่มเคย
		ป่าใหญ่ไม้ชั้นช้อย	ชุ่มฉ้ออรชร(๓) ฯ

๑๘๓	๑	บางม่วงห้วงหาดคัน	คิตเรือ
		ทรายเกดยเรียวรอยเลื่อ	ซับซัน
		ซังซึกพฤษศรุมเครือ	ค่างโครก โสภแซ
		ไปรยแต่ใบไม้ห้วน	ฉิ่งร้องพองชน ฯ

๑๘๔	๑	ตูก้างอย่างย้อมชาติ	ชมภู
		เห็ดองอ่อนโอเณนดู	เด็กน้อย
		แม่อุ่มชุ่มชันทู	ชมดูบ จูบเคย
		กอดแอบแนบอกห้อย	หกโหม้โถมทยาน ฯ

๑. นม้อย = ชม้อย

๒. นายรอด คงจะเป็นนายท้ายและนำทางด้วย

๓. ชุ่มฉ้ออรชร = ชุ่มช้ออรชร

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๘๕	๑	ย่านซ้อซ้อว่าบ้าน	ย่านยาว
		เห็นแค่ซุ่มนุ่มนดาว	ถ่อนโต้ง
		ตากอวนถ่วงหนุ่มดาว	เลี้ยงแซ่ แม่เฮย
		เท่า (๑) แก่เตโต้งโต้ง	ต่างหล่อน (๒) ห่อนอาย ๆ
๑๘๖	๑	อ้างว้างกตางนาร่ม	ทมไชย
		ถึงค่างครวกรวไนย	โห่ร้อง
		กระเบาออกคอกกรวงโรย	รศริน ชื่นเฮย
		หึ่งหึ่งพง (๓) เพียงฆ้อง	ย่าเถียง (๔) เตียงกระหิม ๆ
๑๘๗	๑	ย่นย่านคำรปูเจ้า (๕)	จอมไพร
		ปดาคถ่านาซังไธ	ต้อดต้ออัน
		งูเหลื่อมเดื่อมเดือกโคต	คตณกลึง (๖) คตังแฮ
		โตเท่าเส้าเรือนกว้าน	กวาดนาคำปตา ๆ

๑. เท่า = เฒ่า

๒. หล่อน = ล่อน-ล่อนจ้อน

๓. พง = ผง

๔. เียง = เทียง

๕. ศาลปูเจ้า ตำบลบ้านกว้าง อำเภอศรีประจันต์

๖. กลึง = กลึง

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๘๘	๑ คัดคนชนลอค้า	เขนเรือ
	บนบกรกรังเดื่อ	ชอกชุม
	นำ (๑) งฟ่เตอยเหต้อ	หัดกยาก หดากแฮ
	คักครัดควนกดุม	กตบข้างทางจร ฯ

๑๘๙	๑ เด็กเหนเขนมุษหน่ง (๒)	หัดง
	แหววับคดับคตายฟ	พองเพอย
	รชคจิตหมากพล	พดบ เจ้าเฮย
	งกระเพอมเดอมเดอย	หัดกค้ายหายด้ว ฯ

๑๙๐	๑ เรอคคองตองเตยวเตอน	เกดยนคตา
	ถึงย่านบ้านกตวย (๓) เวตา	บ้ายคต้อย
	กตวยไซโรวินรตา	คกเรือ เกรือเฮย
	หต้างแห่งแปดงปดกอ้อย	แอบกต้วยด้ดวยดำ ฯ

๑. นำ น่าจะเป็น น้ำ

๒. หน่ง = น่ง

๓. น่าจะเป็น บ้านกล้วย

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๕๑	ถึงของคดองน้ำขับ	ซ้ายมือ
๐	เกิดแรงแง่อกครี	กริดทอง
	ผู้เท่า ^(๑) เจ้าเดื่องภา	เหล็กที่ คัดเยย
	ครีครระเรียดอง	คิดคนชนชน ๑

๑๕๒	บ้านว่าขวาซ้ายค่าง ^(๒)	ทางจร
๐	หินแร่แดงดับดดอน	ภาวชง
	เรือนคองผิงดำคร	คนเงียบ เลียบ ^(๓) เยย
	ปลาดก้าน้ำไหลดอง	แอบคองมุงทาง ๑

๑๕๓	วังหินถนเถื่อนกว้าง	ยางยุง
๐	ถ่มอแถมถารสูง	ตักนุ้ม ^(๔)
	หว่านไผ่ไก่อเถื่อนฝูง	ฟุบเขย เรยเยย
	เด็กใครได้ไก่อุ้ม	แอบชนครันราย ๑

๑. ผู้เท่า = ผู้เท่า

๒. ค่าง = ข้าง

๓. เลียบ = เชียบ, เชียบ

๔. นุ้ม = ชุ่ม

โคลงนิราศสุพรรณ

๑๕๔	๑	ไก่อ่เถื่อนเหมือนจพ้อ ^๑	กั๊กพ้อ
		เด็กย่องด่องคึดมื่อ	มุงหน้า
		เข้าโกตไก่อ่เบรียวปริ	ปรือร้อน ว่อนแฮ
		เด็กโตโตโตได้คว่ำ	ไคว่ขวำระม้ามอม ฯ

๑๕๕	๑	ตงเรือเหืออาบหน้า	หนูเอย
		อย่าได้ไก่อ่เคยเซย	ซอไม้
		ดอกดวงร่วงรินรเหย	หอมกดิน รินแฮ
		เก็บคักห่อพ้อได้	เด็จร้อยด้วร้อยสน ฯ

๑๕๖	๑	ย่านยาวถาวตงกตาด	หาดทราย
		แต่ผ่าปถาดแวงสวาย	แหะท้อง
		ย่างไฟได้ซำราย	เรียงนัง ดพรังเอย
		พวกหนุ่มดุ่มเรือร้อง	เจียรน้อพ้อดาว ฯ

๑. จพ้อ = จะล่อ

๑๕๗	๑	ถึงวนกัณหวด (๑) ห้วง	หินแดง
		แร่เกิดอนเหมื่อนชิงแขง	ค่าง (๒) ค้าง
		ตำราว่าทองแดง	เดกค้อย ย้อยแฮ
		พรายพร่วงอย่างศรี (๓) รุ่ง	รอต (๔) ฐิตแดง ฯ
๑๕๘	๑	ควนเขนเหนพยัคค้อม	คิมขด
		ให้ขับกดับไฮกคน	เคียว (๕) โง้ง
		ขนคดงวงคำรณ	เราะไถ่ ไก่ดแฮ
		ท่งขู่ (๖) ภูเมียร้อง	คว่างร้องก้องกระหิม ฯ
๑๕๙	๑	นายรอตดัดอตรู่เท่า	เหล้าเดื่อ
		มักกัดดัด (๗) กินเหลื่อ	ตะไกว
		มันหวงด่วงไต่เรือ	รอตแหะ แวะแฮ
		หนูหนุมกุ่มมิดไม้	มุงแย้งแทงเดื่อ ฯ

๑. น่าจะเป็น หาค

๒. ค่าง = ข้าง

๓. ศรี = สี

๔. นายรอต คนนำทาง

๕. เคียว = เขียว

๖. ท่งขู่ = ท่งคู่

๗. สัต = สัตว์

๒๐๐

๐ ให้ร้องซ้องแต่ป่า

เดื่อวังยงทยอยยาน

ตามทางห่างฝั่งประมาณ

ได้แต่เนื้อเห็ดทอง

กด้าหาน

หยักวัง

ตองเช่น^(๑) เหน่แฮ

ท่อนท้ายชายโครง ฯ

หนุ่มหาม

คืดกัน

ชยาดพยัฒ นั๊กพ้อ

ฟ้าให้ใจหาย ฯ

๒๐๑

๐ รอดรักมัดเชือกกตุ้ม

ถึงทเรือเดื่อตาม

จากท่าป่าเปดียวชาม

ถ่อถั่นเดื่อพัน

คอเดื่อ

เห็ดกกกล้า

กตวเภา^(๒) เจ้าเฮย

นักรวามชามแขยง ฯ

๒๐๒

๐ บุราณท่านว่าถ่วง

เหล้าดุกดุกตำราเห็ด

เช่นพ้อกกถั่นเกิด

ชิงเหญื่อเดื่อค่อหน้า

เขนรอน

เห่าเนื้อ

วิเวกวาบ ตำบลเฮย

เรียดข้างทางจร ฯ

๒๐๓

๐ วงดตามยามสุริยเขยง

เลี้ยงตุนักในหอน

ถึงค่างค่างโหวยวอ

เผาะเผาะเรารกเรือ

๑. เช่น = เส้น

๒. เภา = ข้าว

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๐๔ ๕ ๐ ๐ ๕
๐ มัดคำจำจอดค้าง

หนุ่มหนุ่มนุ่ม^๕พันไฟ

๕ ๕
เนอย่างค้างเครื่องใน

๕ ๕
เนอดัศรค์อรอยตา

หว่างไพร

๕ ๕
ผิงนา

หมูแบ่ง แกงแฮ

กระหตบฟุ้ง^๕คอง^๕แหลม ๗

๒๐๕ ๕ ๕
๐ นอนค้างกดาง^๕หาดคน

๕ ๕ ๕
นั่ง^๕นั่ง^๕ฟาง^๕ฟาน^๕ฝุง

เงาไม้ใหญ่^๕อย่าง^๕ยง

เผาะเผาะ^๕เราะ^๕บ้ำ^๕คอง

๕ ๕
คด^๕ดั่ง^๕

มฤค^๕ขว้าง

เย็น^๕เย็น เงียบ^๕เฉย

ควา^๕ด^๕ซำ^๕ร่ำ^๕ไป ๗

๒๐๖ ๕ ๕ ๕ ๕
๐ เกือบ^๕หลับ^๕กรับ^๕เกรียบ^๕ไม้

๕ ๕ ๕ ๕
คุ่ม^๕คุ่ม^๕คุ่ม^๕ตาม^๕เรือ

ปลูก^๕หนุ่ม^๕รุ่ม^๕ให้^๕เตื่อ

๕ ๕ ๕ ๕
เด็ก^๕ดำ^๕ควา^๕พน^๕ขว้าง

๕ ๕
ไค^๕เห็น^๕อ

รอบ^๕ข้าง

๕ ๕ ๕ ๕
ดวบ^๕โหยด โดด^๕แฮ

๕ ๕ ๕ ๕
ก่อ^๕ให้^๕ไฟ^๕โผด^๕ ๗

๒๐๗ ๕ ๕ ๕ ๕
๐ เตื่อ^๕ชม^๕หนุ่ม^๕แน่น^๕หน่ง

๕ ๕ ๕ ๕
ด^๕ก^๕ย^๕ง^๕วง^๕เวียร^๕ไว

๕ ๕ ๕ ๕
จำ^๕เปน^๕เช่น^๕พระ^๕ไพร

๕ ๕ ๕ ๕
ด^๕ด^๕ค^๕บ^๕ก^๕บ^๕เนอ^๕พร^๕อม

๕ ๕
ร^๕วัง^๕ไฟ

๕ ๕
แวด^๕ด^๕อ^๕ม

๕ ๕ ๕ ๕
เพ^๕ระ^๕เห^๕ญื่อ เตื่อ^๕แฮ

๕ ๕ ๕ ๕
พ^๕ร^๕า^๕ด^๕ง^๕ด^๕ง^๕เว^๕ย ๗

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๐๔ เยนเยียบเจียบดังดงเอน เจาครัน
 อารักคักคักทพม พุ่มไม้
 ทงทุดตุดตมม เจียงวง ทรวงเขย
 จังหรวคกรคกรังให้ ดเหยเค้รำหาวนอน ฯ

๒๐๕ ดกกคณณเนตรหง พังเตียง
 แม่ม่ายดองในเรียง แห้วร้อง
 รุกกแต่แม่ม่ายเวียง ล่वादิว่าง ค้างเขย
 เปนม่ายร้ายนักษ้อง จค้องดองใน ฯ

๒๑๐ หนุ่มหุดบคุดบคด้ายเดอม แดเหน
 เจ้าบ่าหน้าปากเปน พยัขร้าย
 ช้แเวดแผดเตียงเอน ขยอกเยอ (๑) เนอเขย
 ร้องว่าดาเดวคด้าย เคดอบเข้าเงาหาย ฯ

๒๑๑ ยามด้ามยามดังดไม้ ไพพรพนม
 พร้าพร้านาค้างพรม พร้างพร้อย
 เยนเยียบเจียบดังดตม แดดดัง ดงเขย
 ไม่นิ่งกักกันช้อย ชนชุมพุ่มพกา ฯ

๑. เยอ = เขยอ

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๑๒

๐ ค่อนรุ่งฝูงไก่แจ้
เอ็กเออยเออยดำเนียง
เรไรร้ายร้องเรียง
เพียงรนาศพาดข้อง

แจ้วแจ้ว
เนืองช้อง
รับแซ่ แม่เอย
แข่งแจ้งเพดงจัน ฯ

๒๑๓

๐ เกอบรุ่งฟุ้งกณเกดยง
หึ่งหึ่งฟงเวียรวด
มาตคกคกตบบน
ยังรุ่งฟุ้งหอมเร้า

เพียงตุคน
ว่อนเคด้า
บานกณ วรินเอย
เร่งให้ใจเจริญ ฯ

๒๑๔

๐ รนรณชนชนหน้า
หวนจิตคิดเคยذنอม
เจียรรณกณกณรอม
เคยชนรณรศคอง

อบหอม
แนบช้อง
รวยรณ ชนเอย
ตกไร่ไถดดมร ฯ

๒๑๕

๐ เรืองรุ่งฟุ้งนกร้อง
เรียวเร่งรุดรยง
ด้าม้าทำน่าจ
จากฝั่งพรังพรอมหน้า

ก้องดง
เยียมฟ้า
เจริญคู่ รุกชเอย
หุมนนอยพดอยเพดิน ฯ

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๑๖

๑ ถ่วงหางบางขวากคุ้ง

เขตไพร

เหนแต่แรวก^(๑)ไคต

เค็ดอบคด้า

ซ้ายขวาป่าตุงไธว

กว้างย่าน บ้านเขย

เด็กใครไปปถายน้ำ

ต้งกแท้แควเห็นอ ๖

๒๑๗

๑ ถังนามถ้ามชุกถ้ำ

ป่าดง

เกรียงไรไธพายตง

แตกถ้ำ

เรือคาทานนคง

คอยเกรียง เรียงเขย

รายจอดทอดทาน้ำ

นับฝ้ายชายของ ๖

๒๑๘

๑ นางเกรียงเลี้ยงเพราะพร้อง

กหนองกแหง

ตัวผูกถูบักแดง

ประดับพร้อม

ควดำน่านวดแดง

คต^(๒) หม่อม จอมเขย

แก่ง^(๓) ทุหยานย้อย

อย่างถว้าพาคตาย ๖

๑. รก = ระกะ

๒. คต = ตะตะ—เหมือน กล้าย

๓. แก่ง = แข้ง

โคลงนิราศสุพรรณ

ไพร่ตม (๑)

๒
ชาดบ้าน

ขุ่มแต่ แร่เขย

๕๕
ต่อาคคนพนทราย ๖

តាមແຕ

กตบถกตบถ

เขยวณอุม ฐุมเขย

พจนานุกรมคำต่าง ๆ

หางแดง

๒
แซกซอน

รว้งม่าย หมายเอย

แนตบหว้ายต่ายตั้นซ์ ฯ

๒
คดีขอเวร

๑๒
เดือนพฤษภาคม

ถ่ายใบก กโชคเฮ

๔๕๖ หว่ายร้ายเรียง ๙

๑. ไพรสน = ไพรสณฑ์

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๒๓

๐ นานาปตาน้ำถัน
ชมเด่นเห็นปาดคหาดาย
ทางเป็ดยวเที่ยวถึงปาดาย
บนบกนกกระเต็นกระค้อย

หินทราย
เด็กน้อย
น้ำเต่า เจ้าเขย
ต่างร้องซ้องเสียง ๆ

๒๒๔

๐ ถึงรวางว่างบ้านขอ
หอมประคูปรพยอม
คอกกระตังฟังแต่นค่อม
นกพริกจิกจับห้อย

ขัณฑหอม
ย่นย้อย
คอร่อน ว่อนแฮ
หกหัวพลวแพตง ๆ

๒๒๕

๐ ถึงแก่งแห่งท้ายย่าน
หินแร่แก่เก่าครึ่ง
ดงเข่นเด่นนาอึง
เย็นสบายหายร้อน

บ้านทิ้ง
กรวดก้อน
อาบชุ่ม หนุ่มเอย
เรียวร้องดงดำ ๆ

๒๒๖

๐ เอนหลังฟังคอกถ้อย
ร้องรับขับเถกา
ดำนาคำครวนหา
ผอยหัดรับเคียงซ้อม

ถักรวดา
เพือนพร้อม
หวนเอก วิเวกเอย
เล่นะนาคำครวน ๆ

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๒๗

๑ อยุ่^๑เรื่อ^๑เห็น^๑อวด^๑เงอม

เงาโพ

ร่น^๑ร่ม^๑รมย^๑ศุโข^(๑)

ค่าง^(๒) คุ้ง

วัด^๑ม^๑ที่^๑พระ^๑อุ^๑โบ

ดัด^๑ที่^๑ กัด^๑แฮ

เห็น^๑พระ^๑ศร^๑ทา^๑หมั่ง^(๓)

มัน^๑สร้าง^๑ทาง^๑บุญ^๑ ฯ

๒๒๘

๑ จัด^๑แจ^๑แ่ง^๑ค^๑บะ^๑เห^๑ดอม

ฉายทอง

เทีย^๑ร^๑ท^๑บ^(๔) ท่ว^๑ย^๑แก^๑ว^(๕) ร^๑อง

คอกไม้

ดู^๑พ^๑ด^๑ม^๑กับ^๑กระ^๑เทีย^๑ม^๑ค^๑อง

ถวายเป็น^๑พระ^๑เชย

ย่ำ^๑ร่ม^๑ด^๑ม^๑การ^๑ไ^๑ได้

รับ^๑พร^๑้อม^๑น^๑้อม^๑ถวายเป็น^๑ ฯ

๒๒๙

๑ ค^๑ว^๑น^๑เ^๑น^๑เห็น^๑พระ^๑พร^๑้อม

ถ่อมวง

ค^๑ป^๑ะ^๑เต^๑ระ^๑ก^๑ร^๑อ^๑ค^๑ร^๑ง

คู^๑ไ^๑ค^๑

ด^๑ม^๑การ^๑ท^๑่าน^๑ก^๑ด^๑ง

เด่น^๑ด^๑น^๑ก^๑ ข^๑ด^๑ก^๑แฮ

เข^๑าค^๑าง^๑ค^๑าง^๑อ^๑ว^๑ด^๑ไ^๑้อ

อก^๑ให้^๑ใจ^๑ห^๑าย^๑ ฯ

๑. รมยศุโข = รมยสุโข

๒. ค่าง = ข้าง

๓. ศรทาหมั่ง = ศรัทธามั่ง

๔. เทียรทบ = เทียนรูป

๕. ท่วยแก้ว = ถ้วยแก้ว

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๓๐

๑ อยู่ดกระกร้อพอไก่อตง

คือน

ผ้าพาดบาทเหล็กพนน

เห็นบร

ไก่อแพะแรชบพ่น

พัดอุบ ทูบเอย

เจ้าวดคคตเรือตง

แต่งเหตั้นเยนใจ ฯ

๒๓๑

๑ เด้ยเทयरเด้ยทูปชา

เด้ยถ้ทา^(๑)

เด้ยทมักระมดมา

โนศน์อ้อม

เด้ยตายฝ่ายศาศาสนา

ถัมมะ^(๒) พระเอย

เด้ยน้ำคาหุพร้อม

เพรารัฐเณ ฯ

๒๓๒

๑ จวนคำจำค่างย่าน

บ้านท่ง

ถอยหนทวดตอง

แอบค้ง

ตรวจดณารำรำพ้ง

แผ่ท่ว คัวเอย

ให้เหล่าเจ้าบ้าถ้ง

เทพธรรณดินถ้วร ฯ

๑. ส้าทา = สัทธา สรัทธา

๒. สัมมะ = สมณะ

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๓๓	๑	เหมือน ^๕ รู ^๖ ธ ^๖ เกล้า ^๖ (๑) ท่าน	ทั้งต้อง
		เมี้ยน ^๖ าก ^๖ นาม ^๖ ผัว ^๖ ทอง	ผ่องแผ้ว
		มาหา ^๖ ฟ้า ^๖ ชาว ^๖ (๒) ของ	ค่านับ ^๖ รับ ^๖ เชย
		ท่านช่วย ^๖ อวย ^๖ ภร ^๖ แล้ว	เด้า ^๖ รู่ ^๖ ราน ๗
๒๓๔	๑	ฝ่าย ^๖ ดา ^๖ อาย ^๖ ร้อย	ญี ^๖ ดื ^๖ บ ^๖ แถม
		ยาย ^๖ ดื ^๖ บ ^๖ แป ^๖ ดื ^๖ บ ^๖ แถม	กับ ^๖ ร้อย
		คาม ^๖ อง ^๖ ช ^๖ อง ^๖ เขม ^๖ แห ^๖ ตม	คด ^๖ อด ^๖ แน่ ^๖ แม่ ^๖ เอย ^๖ (๓)
		พัน ^๖ ปาก ^๖ ห ^๖ มา ^๖ ก ^๖ เขย ^๖ ว (๔) จ้อย	แจ่ม ^๖ อ้วน ^๖ น ^๖ ว ^๖ ด ^๖ ชา ^๖ ว ๗
๒๓๕	๑	ผู้ ^๖ เกล้า ^๖ เด้า ^๖ เร ^๖ อง ^๖ อ ^๖ ย ^๖ ่าน ^๖ (๕)	บ้าน ^๖ ทั้ง
		ท้าว ^๖ อ ^๖ ท ^๖ อง ^๖ มา ^๖ ถึง	ถิ่น ^๖ ถึง ^๖ (๖)
		แหว ^๖ ขอ ^๖ เช ^๖ ือก ^๖ ห ^๖ น ^๖ ง ^๖ ซิง	เขา ^๖ ไม้ ^๖ ให้ ^๖ เฝ้า
		ดำ ^๖ ป ^๖ ย ^๖ ่าน ^๖ บ้าน ^๖ เข ^๖ ด ^๖ ค ^๖ ง	ค ^๖ ท ^๖ ง ^๖ ท ^๖ ง ^๖ แป ^๖ ด ^๖ ง ๗

๑. ผู้เกล้า = ผู้เฒ่า

๒. ฟ้าชาว = ผัวชาว

๓. หมายถึงว่า อายร้อยกว่าแล้ว แต่นั่นดา^๖ยัง^๖ดี^๖สามารถ^๖มอง^๖ช่อง^๖
เข็ม^๖เล็ก^๖ ๆ เห็น^๖ได้

๔. เขยว = เขยว

๕. อย่าน = ย่าน

๖. ถิ่น = ที่

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๓๖
 ๑ วัดทรงช้างคู่ยาน บ้านทอง
 ชอชดวกคทง ถูกต้อง
 ผู้เฝ้าเฝ้าเวียงจิง จะแจ้ง แด่ดวงเอย
 ทานนังตั้งต่อนพร้อง พร้าไฉไม่ตรี^(๑) ฯ

๒๓๗
 ๑ ไตรครุฑเฝ้าทั้ง ยายดา
 ถ่มมูติจจะเทวดา บอกเหต^(๒)
 ทายทกถกขณะรา ศรีทว ตัวเอย
 จอดน้ำท่าผู้เฝ้า ท่วน^(๓) ห้าวราตรี ฯ

๒๓๘
 ๑ ควันเที่ยงเตียงวงแห้ว แซ่ذنอง
 เตือคบบบภิขุ^(๔) ต้อง รูปม้วย
 ค่อไก่ไฉ่นกคณอง นามเทศ เกด^(๕) แอ
 เตือพดกคณิตัว บาบช้ากรรมหนา ฯ

๑. ไฉตรี = ไฉตรี

๒. เหต = เล่า

๓. ท่วน = ถ้วน

๔. ภิกขุ = ภิกขุ ภิกขุ

๕. พระภิกษุที่ถูกเสือกัดตาย ชื่อ เทศ กับ เกด

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๓๕
 ๑ ตอนนกยภพเนียด^๕คัง บังกาย
 เตือนักซึกโครงทตาย ทดัก^๕ท้อง
 กินคัมกับตโปทหาย เหน่น้ำ ซาเฮย
 ภิขุทุก^๕คั้งค้อง โทษ^๕นันทันตา ฯ

๒๔๐
 ๑ คอไก่ไม้^๕ตุฟาค ซาคใจ
 ที่อยู่^๕มูเจ้าไป หลับ^๕เหล้า^(๑)
 เตือน^๕กิน^๕ชั้น^(๒) คัมไค คั่น^๕น่อง ท้อง^๕แะ
 ตั้ง^๕เวท^๕เหตุ^๕มู^๕เกล้า ทัก^๕แท้^๕แน่^๕จริง ฯ

๒๔๑
 ๑ ตำ^๕เร^๕จ^๕ร^๕มู^๕เกล้า^๕ช่วย อวยภร
 สิบ^๕ประ^๕การ^๕ประ^๕กอบ^๕กต^๕อน กถ้าว^๕ไฉ
 ขอ^๕ส^๕ว^๕ค^๕ส^๕ฐ^๕าว^๕อร^(๓) ไฉว่า ซาเฮย
 ส^๕อง^๕เท่า^๕เฝ้า^๕ร^๕้อง^๕ให้ ด^๕เหียด^๕ห้อย^๕หง^๕อย^๕เหงา ฯ

๑. เหล้า = เล้า

๒. ชั้น = สัน

๓. ส^๕ว^๕ค^๕ส^๕ฐ^๕าว^๕ร = ส^๕ว^๕ค^๕ส^๕ฐ^๕าว^๕ร

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๔๒	๑) ส่งสารท่านสอนไอ	ไศกา
	พลั่งพลั่ง (๒) หลั่งน้ำตา	ตกด้วย
	หนูหนุ่มชุ่มชดนา	นั่งเจ้า เหงาเอย
	รู้ว่าทำไม่ม้วย	ไม่สรั้นถวิลหวัง ฯ
๒๔๓	เรือออกนอกท่าบ้าน	ท่านยาย
	ขอไว้ (๓) ให้สอนฟาย	มุกย่อย
	เชาบ้าน (๔) ท่านทั้งหลาย	แต่ตดต หมดเอย
	ให้มั่งทั้งใหญ่ย่อย	นั่งเฝ้า (๕) น้ำตา ฯ
๒๔๔	๑) แด่ดักดักดักดักไศก	ส่งสาร
	หนุ่มน้อยพลอยรำคาญ	คิดเคี้ยว
	ทั้งหลายฝ่ายบุราณ	รักชู (๖) ชูเอย
	เราพราจจากคุณเจ้า	ทุก (๗) ร้อนห่อนเฝ้าย ฯ

๑. ตั้งแต่โคลงนี้ไป เริ่มสมุดไทยเล่ม ๒ เป็นตอนที่พบใหม่ ต่อจากที่
เกยตีพิมพ์แล้ว

๒. พลั่งพลั่ง = พรุ่งพรุ่ง

๓. ไว้ = ไหว้

๔. เชาบ้าน = ชาวบ้าน

๕. เฝ้า = พรา

๖. ชู = คู่

๗. ทุก = ทุกข์

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๔๕
๑ ถึงย่านบ้านกระตั่วเกล้า เขาตง^(๑)
โกนจุลกฐสาวทรง ตอาดด้ฮ้าน
เชิญด้วยช่วยแต่งมง คนเกริก ฤชเฮย
โกนจุลกฐเขาบ้าน อยู่ค้ำกลางคั่น ฯ

๒๔๖
๑ พังคืบพาดม้อง กตองคโกน^(๒)
เพลงไทยได้กตองโยน ยุ่งแท้
เด็กโตโตโตเด่นโชน แชนคอก ออกเฮย
ร้องขับรับฮ้อแอ้ อูปเกล้าเมามาย ฯ

๒๔๗
๑ เตียงซอฮ้อฮ้อฮ้อ ฮ้อยเพลง
จับบีเตรังเต้งเต้ง เต้งค้อง
กลุย^(๓) ครุยครุยครุยเหง เหน่งเหง รนาดแฮ
ม้องหน่องหน่องหน่องหน่อง ผรั่งพรั่งพรั่งคโกน ฯ

๑. เขาตง = ชาวตง

๒. คโกน = ตะโพน

๓. กลุย = ขลุ่ย

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๔๘

๑	สาวสาวเห ^๕ ดำเต ^๕ ยงเด่น	เค ^๕ ็นรำ
	ซ ^๕ องหมาก ^๕ ฝาก ^๕ หนุ ^๕ มน้ำ	เน ^๕ ตรช ^๕ ม้อย
	โก ^๕ นจุ ^๕ ก ^๕ ต ^๕ ก ^๕ เ ^๕ ็ก ^๕ ทำ	ช ^๕ วัน ^๕ เ ^๕ ่า ^๕ เจ ^๕ ้า ^๕ เ ^๕ ย
	เพ ^๕ ตร ^๕ ช ^๕ ุ ^๕ หน ^๕ ุ ^๕ น ^๕ ม ^๕ น ^๕ ้อย	น ^๕ ิ่ง ^๕ ป ^๕ ด ^๕ ม ^๕ ด ^๕ ม ^๕ น ^๕ อน ๗

๒๔๙

๑	บ ^๕ ่วง ^๕ ร ^๕ ัก ^๕ ค ^๕ ก ^๕ เ ^๕ ็ก ^๕ ค ^๕ อง	ด ^๕ อง ^๕ คา
	เบ ^๕ ็ด ^๕ ป ^๕ าก ^๕ ฝ ^๕ าก ^๕ ค ^๕ ำ ^๕ ดา	เห ^๕ ด ^๕ ำ ^๕ น ^๕ ้อง
	ด ^๕ ง ^๕ เว ^๕ ื่อ ^๕ เม ^๕ ื่อ ^๕ จ ^๕ ะ ^๕ ค ^๕ ดา	ค ^๕ ด ^๕ อ ^๕ เน ^๕ ตร ๗ ^๕ เว ^๕ ท ^๕ เ ^๕ ย
	แ ^๕ ก ^๕ เ ^๕ ่า ^๕ ส ^๕ าว ^๕ ด ^๕ ัง ^๕ ซ ^๕ ้อง	ซ ^๕ ้ำ ^๕ ห ^๕ ำ ^๕ อ ^๕ า ^๕ ไ ^๕ ด ^๕ ย ๗

๒๕๐

๑	บ ^๕ ่วง ^๕ ม ^๕ ุก ^๕ ด ^๕ ุ ^๕ ก ^๕ ร ^๕ ัก ^๕ แ ^๕ ด ^๕ ว	แ ^๕ ว ^๕ ร ^๕ าย
	ค ^๕ ัก ^๕ พ ^๕ อ ^๕ ท ^๕ อ ^๕ ท ^๕ กาย	แ ^๕ ก ^๕ แ ^๕ ด ^๕ ว
	ห ^๕ ่อ ^๕ น ^๕ อ ^๕ ย ^๕ ช ^๕ ด ^๕ ม ^๕ ร ^๕ ห ^๕ มา ^๕ ย	ม ^๕ ัต ^๕ ิ ^๕ ม ^๕ อ ^๕ ช ๗ ^๕ เ ^๕ ย ^๕ (๑)
	แ ^๕ ด ^๕ เ ^๕ ่า ^๕ เจ ^๕ ้า ^๕ ด ^๕ ุ ^๕ ก ^๕ แ ^๕ ก ^๕ ว	ก ^๕ ่อ ^๕ ร ^๕ ั ^๕ น ^๕ ด ^๕ อ ^๕ น ^๕ แ ^๕ ด ^๕ ด ^๕ ง ๗

๑. มัตติโมช โชชเอย = มัตติโมกษ์ โชชเอย

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๕๑

๑ หมากรุก^๒หรือ^๑ดัม

สาวหนุ่ม^๑รุมการุญ

ผูก^๑มิต^(๑)คิดชอบคุณ

ทุกโคกโรคอย่าได้

ชนมชนุน

รักให้

คนเท่า^(๒)สาวเขย

เดื่อตร้อนนอนดบาย ฯ

๒๕๒

๑ จากย่านบ้านกระตั่ว^๒แต่

ศร^๑รักปักทรวงหนู

รักบ้าน^๑น้ำขึ้นชู

ตูก^๑ตูก^๑ปดายน้า

แดด

เห็นบช้า

ชมเจ้า เจ้าเขย

หนุ่มต้องหมองหมาง ฯ

๒๕๓

๑ น้อยน้อยพลอยว่าน่า

สาวแก่แถมคณัน

ดูมากกว่าสิบวัน

ไรจุทุกทุกบ้าน

ดำสุพรรณ

สระคว้าน

คดอดแฉ่น แฉ่นเขย

บ่แฉ่นเห็นสาว ฯ

๑. มิส = มิตร

๒. เท่า = เฒ่า

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๕๔

๑ บราณท่านว่าน้ำ

ดำคัน

ป่าคันคนสุพรรณ^(๑)

ผ่องแผ้ว

แดนดินถิ่นทุ่งวรรณ

ธรรมชาติ มาศเอย

ผิวจึงเกดยงเตี้ยงแจ้ว

แจ่มนาคำฉันอง ฯ

๒๕๕

๑ ถึงถิ่นตวันบ้านป่า

โป่งแดง

เรือกคึกคักขยาตแดียง

พยับร้าย

ตวบตวบยวบไม้แผง

พุ่มต่าบ วาบแฮ

ตองผิงทงชวาซ้าย

สัตว์^(๒) ร้องซ้องเตี้ยง ฯ

๒๕๖

๑ คดองกระเตี้ยวเปี้ยวปากกว้าง ทางโขง

เคยถิ่นกินโป่งโทง

เตี้ยวเร้น

ขามข้างค่างจืดใจ

กระเบนกระบิด คัดแฮ

เก็บกรวดคอดก้นเหตั้น

คดอดน้ำดำทาง ฯ

๑. มีคำพังเพยว่า “ข้างป่าคัน คนสุพรรณ” ในคันฉပ်สมุทไทย
มีคำว่า “ข้าง” หน้า “ป่าคัน” แต่มีรอยลบ

๒. สัตว์ = สัตว์

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๕๑

๑

ค^๒งขวางบางแวกค^๕น

พ^๕นทราย

กรวดกระจำงพ^๒ร้างพ^๒รายตาย

เด^๕อมพ^๒ร^๒ย

เหม^๒อนเม^๒จ (๑) เพ^๒ชร^๒ไ^๒ทราย

แ^๒ร^๒ม^๒อ^๒ร^๒าม งามเ^๒ย

น^๒น^๒ว^๒าแ^๒ว^๒แ^๒ว^๒ก^๒ย

น^๒พ^๒แ^๒ก^๒ว^๒า^๒ว^๒แ^๒ว^๒น ๑

๒๕๘

๑

กระเบ^๒าออกค^๒อก^๒กร^๒ย^๒บ^๒ย^๒ย

ห^๒ย^๒ห^๒อม

พ^๒ง (๒) ห^๒ม^๒แ^๒ม^๒ง^๒ก^๒ค^๒อม

ไ^๒เ^๒ค^๒เ^๒ด^๒า

ว^๒า^๒ด^๒ก^๒ด^๒ู^๒ง^๒า^๒ม^๒ง^๒อม

เง^๒า^๒ะ^๒บ^๒า พ^๒ว^๒า^๒เ^๒ย

กระ^๒ท^๒ม^๒กระ^๒ถ^๒ิน^๒ก^๒ด^๒ิน^๒เร^๒้า

ริ^๒น^๒ข^๒าง^๒ท^๒าง^๒จ^๒ร ๑

๒๕๕

๑

ริ^๒น^๒ริ^๒น^๒ก^๒ด^๒ิน^๒เพ^๒อง^๒พ^๒ง

ค^๒ด^๒ุง^๒ไ^๒ด^๒ง

บ^๒า^๒น^๒อ^๒ก^๒ค^๒อ^๒ก^๒ด^๒ำ^๒โร^๒ง

ร^๒ว^๒ง^๒ค^๒ำ^๒ง

เห^๒ด^๒ำ^๒ด^๒ู^๒ก^๒ม^๒ก^๒เร^๒ือ^๒น^๒โด^๒ง

ด^๒าก^๒ด^๒ิง จ^๒ริง^๒แ^๒ย

เหม^๒น^๒เซ^๒น^๒เหม^๒น^๒ช^๒ือ^๒อ^๒ำ^๒ง

อ^๒ีก^๒ด^๒ำ^๒ด^๒ำ^๒โร^๒ง ๑

๑. เม^๒จ = เม^๒็ด

๒. พ^๒ง = พ^๒ง

๑.
๒.
๓.
๔.
๕.
๖.
๗.
๘.
๙.
๑๐.
๑๑.
๑๒.
๑๓.
๑๔.
๑๕.
๑๖.
๑๗.
๑๘.
๑๙.
๒๐.

ภาพถ่ายจากต้นฉบับโคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่
 สมุดไทยคำเส้นดินสอขาว เล่ม ๒
 โคลงบทที่ ๒๕๔ - ๒๖๕

- [The page contains approximately 10 lines of handwritten text in cursive script, which appears to be bleed-through from the reverse side of the paper. The ink is dark and the handwriting is somewhat difficult to decipher due to the angle and quality of the reproduction.]*

ภาพถ่ายจากต้นฉบับโคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่

สมุดไทยคำเส้นดินสอขาว เล่ม ๒

โคลงบทที่ ๓๔๒ - ๓๕๓

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๖๐	๑	ถึงหว่าง ^๒ ยาง ^๒ พิน ^๒ อง	ต้อง ^๒ ยาง
		เก่า ^๒ แก่ ^๒ แต่ ^๒ ก่อน ^๒ ปาง	บ้า ^๒ คั้น
		เกิด ^๒ แหว่ ^๒ เง้ง ^๒ ออก ^๒ ขวาง	ขวา ^๒ กระ ^๒ รกะ ^๒ แฮ
		ถูก ^๒ ปว ^๒ ด ^๒ รว ^๒ ด ^๒ เร้า ^๒ ตัน	สะ ^๒ ต่าง ^๒ แห้ว ^๒ (๑)เง้ง ^๒ ต ^๒ อน ^๒ ฯ

๒๖๑	๑	ป ^๒ ต ^๒ าย ^๒ น้ำ ^๒ ดำ ^๒ ค ^๒ ง ^๒ แข ^๒ บ ^๒ (๒)	โ ^๒ ด ^๒ เจ ^๒ ิน
		ชั ^๒ ค ^๒ อง ^๒ ค ^๒ อง ^๒ ค ^๒ ิด ^๒ พ ^๒ เ ^๒ ญ	แ ^๒ ง ^๒ ค ^๒ ิน
		จ ^๒ อด ^๒ ส ^๒ อง ^๒ พ ^๒ ิน ^๒ อง ^๒ เพ ^๒ ด ^๒ ิน	พ ^๒ ด ^๒ อง ^๒ สะ ^๒ ต่าง ^๒ ย ^๒ าง ^๒ เ ^๒ ย
		ช ^๒ น ^๒ ช ^๒ ุม ^๒ พ ^๒ ุ่ม ^๒ พ ^๒ ฤ ^๒ ก ^๒ ษ ^๒ ค ^๒ ร ^๒ น	ค ^๒ ร ^๒ อม ^๒ น้ำ ^๒ ดำ ^๒ ด ^๒ ห ^๒ าด ^๒ (๓) ฯ

๒๖๒	๑	ป ^๒ ล ^๒ าด ^๒ (๔)เห ^๒ ด ^๒ ือ ^๒ เร ^๒ ือ ^๒ ห ^๒ น ^๒ ม ^๒ น ^๒ ย ^๒ ด ^๒ อย ^๒ พ ^๒ าย	
		ถึง ^๒ ห ^๒ ว ^๒ าง ^๒ ค ^๒ น ^๒ ย ^๒ าง ^๒ ต ^๒ าย	ค ^๒ ก ^๒ น้ำ
		ช ^๒ ว ^๒ ย ^๒ ค ^๒ ด ^๒ ล ^๒ ุ ^๒ ค ^๒ ช ^๒ พ ^๒ ท ^๒ าย	ท ^๒ ล ^๒ ก ^๒ เ ^๒ ็ด ^๒ ค ^๒ เ ^๒ ื่อ ^๒ ค ^๒ แฮ
		เม ^๒ ย ^๒ แม่ ^๒ แซ ^๒ มา ^๒ ป ^๒ ด ^๒ ้า	ป ^๒ ล ^๒ ุ ^๒ ก ^๒ ร ^๒ อง ^๒ ช ^๒ อง ^๒ เ ^๒ ย ^๒ ง ฯ

๑. สะ^๒ต่าง^๒แห้ว^๒ = ส^๒ล^๒้าง^๒แ^๒ว

๒. แขวง^๒ = แ^๒ก^๒บ

๓. ล^๒หาด^๒ = ล^๒ะ^๒ห^๒าน

๔. ป^๒ล^๒าด^๒ = ป^๒ระ^๒ห^๒ลาด^๒

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๖๓

๑	ถามเขาเด่ว่าอาย	พัก ^๗ เพื่อน
	ค้แม่เร่งวิ่งเรียน	ร่นร้าย
	เจ้าต้องพิ้งต้องเหมื่อน	มุงปราม บาปแช่
	โพรงผลัดหักคออาย	ฝัก ^(๑) ม้วยด้วยกรรม ฯ

๒๖๔

๑	ชาวป่าภาค ^(๒) เสร้า	สู่สถาน
	เราเบียดยวเหตยวเหนศาต	ต้องพิน้อง
	อรักศักดิ์ ^(๓) ธาน	เชียวช่วย ด้วยเคย
	โม่ป่าอย่าแผ้วพ้อง	พวกข้าอาไครย ฯ

๒๖๕

๑	สรวง ^(๔) จ้าวพรว ^(๕)	อ่อนกด้วย ด้วยเคย
	เรณพิน้องต้องเสวย	ส่วางร้อน
	แรกมาอย่าถือเคย	ถูกระโทษ โปรดพอ
	ขอแรมแม่เก็จอื่น	กับเต้าเจ้ายาง ฯ

๑. ต้นฉบับเป็น ฝัก แต่น่าจะเป็น พัก

๒. ศก = ศพ

๓. อรักศักดิ์ธาน = อรักย์ศักดิ์สิทธิธาน

๔. สรวง คือ บวงสรวง

๕. พรว คือ มะพรว

۱۲۶۶

๒๖๖
๐ หนูน้อยพุดอยรวงบัว

ตำรวจ(๑)

เตี้ยงฉานานมหวาน

๑.๒
แนวทอของ

เบิกป่าท่าเทวสถาน (๒)

ถูกทวน ขบวนการ

หนุ่มรบัศัพท์^(๓)เลี้ยงช้อง

เส้นาะชั้นนอกตอนใน ๖

1260

๒๖๓) ๕
๐) เทยวจุตตวเรทณ (๕)

๖๘
ควนเขี้ยว

พดุงพดุงมุงคประดิษฐ์

๑ ๒
คัมภีร์ตาย

หนุ่มเห็นเช่นดังเหตยว

๑ ๒ ๓
เดือนกุมภาพันธ์

๗ ๑ ๑ ๒
 พงศ์กัถาเรวราย

รู้เท่า (๕) เจ้าหญิง ฯ

၂၆၆

๒๖๘
๐ เหมอนครผู้เท่า^(๖)แจ้ง

เหงาใจ

รชชดจตุตเฑียรไชย

๑ ๒
เจนร

ดบพิศฤทธิพระไพโร

พรมถ่มุท^(๓) อดุคแะ

๘ ๐ ๐ ๒๒
เตยวหนงองอช
๒๒

อ่อนไม้ใหญ่รเนน ฯ

๑. ฟ้า = ฟ้า

๒. เทวถาน = เทวสถาน

๓. สรรพ์ = ศัพท

๔. หลัน = ัน

๕. $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$

៦. ផ្គុំតោ = ផ្គុំតោ

๓. พรหมสมบัติ = พรหมสมาธิ

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๖๕

๑ ตมถน^๖ครน^๖ครก^๖ฟ้า

หนาฝน

ซู่^๖ซู่^๖หน่วงวน

ว่าซ้าง

เทย^๖รต^๖บ^๖ก^๖ต^๖บ^๖มี^๖ค^๖ม^๖น

เหมน^๖เบือ^๖ เตื่อ^๖เอย

จวน^๖คำ^๖จำ^๖อ^๖ย^๖ด^๖ค้ำ

คิด^๖แก้^๖แร่^๖โพ^๖รง ๑

๒๖๐

๑ ขอน^(๑) เรือ^๖เหิน^๖อน^๖น^๖ัก

น้อยใจ

คราว^(๒)เกราะ^(๒) เพราะ^๖พระ^๖ไพ^๖ร

พี่น้อง

ขัต^๖พระ^๖จ^๖เชิ^๖ญ^๖ไฟ

พอน^๖ซู่^(๓) รู่^๖ญา

ทุ้ง^๖ท่า^๖บ้ำ^๖จะ^๖ค้อง

โค^๖ด่ง^๖ด้น^๖ถัน^๖ถ์^๖ถาน ๑

๒๖๑

๑ เรา^๖ถือ^๖ซ้อ^๖ดัจ^๖ด้าง

คั่ง^๖ทาน

แล่ง^(๔)ล่า^(๔) พ้า^๖ดิน^๖พญา^๖น

ย่อม^๖รู่

ห้วง^๖แร่^๖แต่^๖บุ^๖รา^๖ณ

ระ^๖บับ^๖โค^๖ก โด^๖ก^๖เอ^๖ย

จ้าว^๖คิ^๖ด^๖บี่^๖ด^๖ของ^๖ซู่^(๕)

ม^๖นุ^๖ษ^๖น^๖น^๖น^๖ไ^๖ ๑

๑. ขอน = กอน

๒. เกราะ = เกราะห้

๓. ซู่ = สู้

๔. แล่งล่า = แล่งหล้า

๕. ซู่ = กู้

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๗๒ ๑ ดึกดั่งดัดดั่งดั่งบดดม พุ่มพง
 เยนรย่อบริเวนวง หว่างไว้
 เกล็ดหมัดคดคดคด้ายองค์ อารัก ทักแย
 เหน็ดพรวงนึ่งไห้ว ว่าพ้อขอตะมา ฯ

๒๗๓ ๑ รูปจ้าวดาวหนุ่มฉ้วน นวดงาม
 ดองพมเป็นด้าม ทิ้งน้อง
 เรียกดองพี่น้องนาม น้องพี่ มีเคย
 ด้ามแน่นค้ำพร้อง พี่น้องดองชาย ฯ

๒๗๔ ๑ เจ้าความตามเรื่องแห้ว(๑) แต่หลัง
 ไซ่คิดบิดเบือนบัง บอกแจ้ง
 ชัดเคราะห์เพราะยุค(๒) ยัง อยู่อย่า มาเคย
 กายสิทธิ์พิศ(๓) กตัญญู กตบกลุมคดุมควัน ฯ

๑. แห้ว = แร่

๒. ยุค = ยุค

๓. กายสิทธิ์พิศ = กายสิทธิ์พิษ

โคลงนิราศสุพรรณ

- ๒๓๕ ๑ วัศั^๑ก^(๑)นัก^๑เร^๑อง^๑เจ้า เด้าความ
 ทราบหมดจดหมายตาม แต่งไว้
 โอออกคกอ^๑บ^๑ยาม ยุกยาก มากเขย
 บุญบวคกรวดกระดินให้ แห่งเจ้าเด้าความ ฯ
- ๒๓๖ ๑ เหม^๑อน^๑ร^๑ฐ^๑เจ้า^๑เด้า จ้าวแดง
 ถ้ามอย่างต่างตายแทง ถูกค^๑อ^๑ง
 ใคร^๑เห^๑น^๑เช^๑น^๑ช^๑แ^๑ง เจ้า^๑บ^๑อก ค^๑อก^๑แ^๑ะ
 ค้าง^๑ย่าน^๑ศ^๑าร^๑พ^๑น^๑อ^๑ง พนั^๑ร^๑้าย^๑ห^๑าย^๑สุ^๑ร ฯ
- ๒๓๗ ๑ รุง^๑เข้า^๑เข้า^๑บ^๑้า^๑ก^๑ว้าง ทาง^๑โ^๑ด^๑ง
 คด^๑อง^๑เก^๑้า^๑เท^๑้า^๑ด^๑ำ^๑กระ^๑โด^๑ง โป^๑่ง^๑ซ^๑้าง
 ซ้าย^๑ช^๑ว^๑า^๑บ^๑้า^๑ด^๑ม^๑อ^๑โม^๑ง ไม้^๑อ^๑ุ^๑โด^๑ก โม^๑ก^๑เข^๑ย
 กระ^๑แบ^๑ก^๑กระ^๑เบ^๑า^๑เ^๑ด^๑า^๑ด^๑้าง ด^๑ั^๑บ^๑ด^๑ัน^๑ค^๑น^๑ท^๑า ฯ
- ๒๓๘ ๑ คาม^๑ร^๑้อง^๑ค^๑ด^๑อง^๑ท^๑เ^๑้า^๑ เด้าความ
 เด^๑็ก^๑ค^๑ด^๑ค^๑ด^๑ค^๑ด^๑ค^๑ตาม ค^๑ิต^๑ท^๑้าย
 เด^๑ย^๑ว^๑ด^๑ด^๑ป^๑ด^๑ป^๑ด^๑ิ^๑ด^๑ห^๑น^๑าม ห^๑น^๑อ^๑ค^๑ด^๑อก ย^๑อ^๑ก^๑แ^๑ะ
 เ^๑ี้ย^๑ง^๑ค^๑แ^๑เ^๑น^๑อ^๑เ^๑ื่อ^๑ร^๑้าย ร^๑่าน^๑ร^๑้อง^๑ก^๑อ^๑ง^๑กระ^๑ห^๑ิม ฯ

๑. วัศั^๑ก = วัศั^๑ก

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๗๕

๑	สุดคดของหนองหนึ่งกว้าง	อย่างแฉ่ง
	ที่ถนดินดาดแดง	คุดพริ้ง
	ตั้งเกิดเขตขอบแขวง	ความที่ ข่อย
	ชนค่าง ^(๑) ทางขวาที่ช่อง	ทุ่งข้างว่างเวง ๑

๒๘๐

๑	ภบถ่อบ่อแร่หน้า	ดำนิล
	เหมือนหมักบักปะดิน	เดกคู้
	ปะแค้แร่ปรอดกิน	แก่นเท่า เจ้าเอย
	เนอม่งยังขยหยยุ ^(๒)	ยกไ่วไปแฉ่ง ๑

๒๘๑

๑	คัตทางหว่างคันโคนค	โชดสูง
	เนอแยกแตกคนฝูง	ผุ่นพื้ง
	แผ่งดหมูนกยง	ยอบย่อง มองเอย
	พรายพราวอย่างศรีวัง	อร่ามเพิ่นเขยนชน ๑

๑. ค่าง = ข้าง

๒. หยู่ = ขู่

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๘๒
 ๐ รำแพนแอ่นอกกระเง้า แม่หาง
 หั้นร่ายฝ้ายฝุงนาง นกเคด้า
 คิ้วผู้^(๑) อยูกดางกาง กทมปัก หัดกเอย
 กักรัดขัดเขยเท่า ทำพ่อนอ่อนเอียง ๆ

๒๘๓
 ๐ ค้อมคุดมุ่มมยุรย่าย ร่ายรำ
 เยี่ยงอย่างนางร่ำทำ ทำดะม้าย
 เคยคุดเคียงร่ำ รเบงกดับ ดับเอย
 เหนแคฝูยงคล้าย นุชพ้องอนงาม ๆ

๒๘๔
 ๐ ฝ้ายฝูยงบอรู้ สู้สม
 ตั้งวาดชาติเช่นพรหม พระพร้อง
 คิ้วผู้ฟุ้งองกดม เมยชน กดินแะ
 เกิดไซ้ได้พวกพ้อง เพื่อด้องฟองกสิน ๆ

๒๘๕
 ๐ หนุมหนุพรวไ้พร้อม ด้อมยง
 ปักกระพ้อฮ่อฝู ฟ้องฟ้า
 ตานโคตโศตทรายสูง ดมเด้า เจ้าเอย
 เหนรอบขอบเขตหน้า สุนุกแท้แดเพดิน ๆ

๑. ผู้ = ผู้

โคลงนิราศสุพรรณ

สรล้น

๒๘๖

๑ เขาเขี้ยวโหดคุมชน

เคียงเคียง

ร่มรินรุกรวังเรียง

เรียบร้อย

โหมหัดหิงหายเหียง

หันหาต แอ่ว^(๑)แฮ

ย่างใหญ่^(๒)ยอดยืนย้อย

โยกโยโยนเยน ฯ

๒๘๗

๑ เถยวทางหว่างช่องไม้

ไม้เหต็อง

ปะแต่แร่กรัด^(๓)เรื่อง

รวงรวง

ย่องเหยียบเคียบดำเหมือง

ไม้ชน รื่นเอย

หอมกระถินกลั่นฟุ้ง

เฟื่องพินชนใจ ฯ

๒๘๘

๑ ตัดเหมืองเยื้องชนค่าง

หว่างเนิน

ถ้วนแร่เก่าเกาเกิน

เก็บทั้ง

พดวงเหต็กเค็กตุดดิน

กระโดดค้ำ ตามแฮ

ชมเด่นเหนเกดอณกตัง

กลาดดั่งอย่างมัน ฯ

๑. แอ่ว = แห้ว

๒. ย่างใหญ่ — ขางใหญ่

๓. กรัด = กระวัด

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๘๘

๑ ดงเนินเดินป่ากว้าง

วางเวง

ถม^๖ถม^๖ครัน^๖ครัน^๖เกรง

ครัก^๕ครัน^๕

ควายเถื่อนเถื่อนกตุมเกรง

เกี้ยว^๖ให้^๖ รื้อ^๖แฮ

ป่าใหญ่ไม้^๕ร่ม^๕ชน

ช่อ^๖ช้อย^๖ช้อย^๖ไฉว ๑

๒๘๙

๑ พิก่พวงดวงดอกไม้

ไพรพนม

รยักรย้าน่าชม

แซม^๖ช้อย^๖

ม่วงโมกโคก^๖สุกกรม

กรวย^๖กว้าง^๖ ดั่ง^๖ยางเอย

ดอกดกนกน้อยน้อย

เหนียว^๖ไซ^๖ได้^๖เพกา ๑

๒๙๐

๑ ดูเดี่ยวเปลี่ยวออกอ้าง

ว่างเอย

คิดใครไต่คนเคย

คุ^๕ช^๕

คดอเคดำ^๖เพ้า^(๑)ขึ้น^๖เขย

ชม^๖นก^๖ หก^๖แฮ

ถาม^๖ไต่^๖ใคร^๖ระ^๖จุก^๖ระ^๖จ

กระ^๖เจาะ^๖เค^๖ม^๖แก^๖ม^๖หอม ๑

๑. เพ้า = เฝ้า

โคลงนิราศสุพรรณ

ราชสีห์เทียมรถ

๒๕๒

๑ ยน^(๑)ไค่กยามเศร้ายิ่ง

ทรวงเย็น

คิดสุดขัดแค้นเขน^(๒)

ไค่กไข

หวนหนาวหากนิกเหน

หน้าแห่ง น้อยแะ

ดวงจิตเค็จจากไค่

จึงตื่นจำโดย ฯ

๒๕๓

๑ เสดาตดอดตดับต้าง

ตดับไค่

ตอ๊กตอะตอมตไค่

ตอาตตอ้าน

มแผ่มฟามแผ่มไฟ

มแผ่มมื่อ พื่อเฮย

ตขบตขบตเคียนตคร้าน

ตคร้อตไค่รัดเคราตครอง ฯ

๒๕๔

๑ ถึงธารบ้านเกรียงร้าง

กตางตง

ไร่ฟ้าย^(๓)หมายมนคง

กิดค้าง

รอนรอนอ้อนอักษคง

แตกพยับ ดับเฮย

ภักถ่อนนอนเรือนห้าง

ก่อให้ไฟโพตง ฯ

๑. ยน = ขณ

๒. เขน = เชิญ

๓. ฟ้าย = ฝ่าย

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๕๕

๑ เหต่าถูกลูกตั้งทับ

พดัดจั้น

หักฮ้าง (๑) ค่างหัดป็น

คด่องแซดว(๒)

เห่นฮอยนฮอนฮอนมอคั้น

ค่างรงบ หัดบเอย

คักคินพนพ้งแห้ว

วิเวกวหวัวหวัววอว ๑

สกดแกร

๒๕๖

๑ หนาวตมห่มผ้าห่อน

หายหนาว

ฟ้าพรำน้ำค้างพราว

พรำฟ้า

เต็นเตอนเกตอณกตาคดาว

ดวงเต็น

ใจเปถ่าเศร้าซบหน้า

นิกน้องหมองใจ ๑

๒๕๗

๑ ไร่เกรียงเตียงหอดดโห้

โห้เตียง

โห้วงโห้วงโรงรายเรียง

รับพร้อง

หว่างไม้ไถ่ขันเคียง

เตียงเอ็ก อีเอ็กเอย

ยามคักนิกนุชน้อง

นิงเศร้าเปถ่าทรวง ๑

๑. ฮ้าง = ห้าง

๒. กล่องแซลว = กล่องแกลว

โคลงนิราศสุพรรณ

๒๕๘

๑ จักรหวดกรวดกรวดร้อง

ซ้องเสียง

แห้วแห้วแม่ม่ายเรียง

รับซ้อง

จักกจันต์นันทาเนียง

เส่นาะเรอย เนอยเฮย

ผีผวหววโหวกร้อง

รอบข้างวางเวง ฯ

๒๕๙

๑ ค่อนคนคั่นคักแท

แม่เฮย

เกรียงไกรกระไรเคย

ดำเนอ

ต้องต้องย่องเหาะเงย

ฉงกฉงก ทักเฮ

ปลูกหนุ่มกุ่มชวานเงอ

ผงร้องซ้องเสียง ฯ

๓๐๐

๑ ถามไถ้เหตาร้าย

กรายมา

พูดเด่นเป็นคนขรา

รักใจไว้(๑)

ถามขทว่านยา

ระยะย่าน บ้านเฮย

ชอกวง (๒) ตั้งซ้ำให้

แหวะเข้าเฝ้าเรือน ฯ

๓๐๑

๑ ถูกบักคดให้ตี

ดิบใบ

เกรียงชอบยอบย่มดไม

ไล่ข้อ

หมากพูดสุด่มใจ

จันอับ พดบเฮย

ถามกวงนังพูดจ้อ

จวบแจ้งแสงสุรุ ฯ

๑. รักใจไว้ = รักใคร่

๒. กวง ชาวกระเหรี่ยง

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๐๒	๑	รุ่งเช้าเข้าบ้านเกรียง	๕	เตยงเหตอ
		แก่งพักผกพริกมเชื้อ		ค่างบง
		อึ่งแอแอเขม(๑)เกิดอ		เกดยดขรย่น กตณแฮ
		เด็กบ่อชออบดอบทง		ท่วยขว้า (๒) ข้าแดง ฯ

๓๐๓	๑	หญิงชายฝ่ายเกรียงด้อม	๕	พร้อมเพรียง
		รักหนุ่มอุมแอบเคียง		ใครพร้อง
		สาวแก่แม่มาลัยเมียง		มุงขย่ม ยมแฮ
		ทักเพรียกเรียกพน้อง		นังเฝ้าเคด้าเคดัย ฯ

๓๐๔	๑	น้อยน้อยคอยหัดกเหตยง	๕	เมียงเมิน
		หญิงนุกยุตหยอกเอิญ		แอบซ้าง
		ผดักไต้ไต้เด่นเพดิน		พดอยร่น ช่นเขย
		รุมรักซักชวนค้าง		คิดหน้าอาไโดย ฯ

๑. เขม = เก็ม

๒. ท่วยขว้า = ถ้วยคว่ำ

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๐๕

๑ ถูกมัดมัดแจกถว^๕(๑)

ตัวคน

หมดยามตามยากจน

จัดให้

ตาจากหยากตามปรน

นิบัตหนุ่ม อุ่มเอย

ตากวังซังบุเรได้

เพื่อนด้วยช่วยนำ ฯ

๓๐๖

๑ ตามเกรียงเจียงเจียวถัด

ตัดทาง

หนามไหนไม่มีรตาง

ค่าง (๒) เท้า

ดงยาป่าผืนฝาง

พื้งรศ โอดลเอย

ค่างค่างย่างทรายเปด้า

โปดงฟ้าซาเกดอ ฯ

๓๐๗

๑ ปรายปรบเจ้าเจด

คพังก

ลักกระจัน (๓) ขันไชศรี (๔)

แซมมา

ใครเครือเดอดหมั

มือเหล็ก (๕) เดกเอย

เขามวกรวกรกฟ้า

ผืนคันคนจาม ฯ

๑. ถว = ทว

๒. ค่าง = ข้าง

๓. ลักกระจัน = ลักจัน ชื่อสมุนไพรอย่างหนึ่ง

๔. ขันไชศรี = ขรรค์ชัยศรี ชื่อสมุนไพรอย่างหนึ่ง

๕. มือเหล็ก = มือเหล็ก ชื่อสมุนไพรอย่างหนึ่ง

୩୦୯

๓๐๘
๐ กทกรกกนกนาถ (๑) ฟ้า

๒๒๒

ราชคฤ์คธัคโค

๓. ไซ้หน้า

พืชนาดพาดไฉน

นากกกด กรดเคย

តំណតំណភ្ជាប់ (១)

๑ ๒ ๓
ทรงช้างาต ๑

၈၀၆

๓๐๕
๐ มหาตมคัมภีร์

 ๖๓๕

หางคเค่นะภาคร

ໂຮມກຸງ

ชาเจอด (๓) เหมอดคณม

សំណុំរោង ខេត្តខេម

ตมบัวหวนหอมฟุ้ง

เปิดอกไม้ใบยา ฯ

୩୩୦

๓๓๐
๐ กายานกานกงชอย

๒
ขอยบาย

คิดใคร่ได้ดั่งนาง

๕
อบบนา

ยามไร่ม่านาง

เล่นหฟ นเอย

๕ ๐ ๕ ๖
ถรณกถนถรณคฺชา

ไต่กรเศวราเข้าเยน ง

୩୩୩

๓๑๑
๐ นนทโศกโกฏเกล้า

๕
ตาเถย

๓ ๔ ๕ ๖
มเตอดนขมนเทว

๕
ครอบครัว

กรรณเกราะเคาะเยนเห็นอ

หนอนตยาก (๔) ชากเขย

๑ ๒
หว่านคมอยช้อยคด

ขลุ่ยขลุ่ยขลุ่ยไทย ฯ

๑. กทกรก, กก, กนก

๓. ชาเลอด = ชาเลอดหรือชะเลอด

២. ឃមឃ្មា = សមឃ្មា

๔. หนอนตบก = หนอนตายตก

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๑๒

๑ หนามหินต้นพร้าว^๑ปัก

ตึก^๕คันทมุต^๕แวง

ตลอคเส^๕ดาเหล^๕ากระเจ^๕ยง^๕แจง

หนุม^๕อยุด^๕ชค^๕ครบ^๕เช^๕วอง

แพวแดง

ต^๕วาค^๕เอ^๕อง

กำ^๕จิด^๕ อัด^๕เอ^๕ย

หือ^๕ผ้า^๕ด^๕ว้า^๕ค^๕พ^๕าย ๑

๓๑๓

๑ เกรียง^๕นำ^๕คำ^๕แห่ง^๕แห^๕ว

ทุบ^๕แห^๕ดก^๕แตก^๕เน^๕อ^๕พ^๕ราย

เห^๕ม^๕อ^๕น^๕ร^๕ม^๕เท^๕า^๕ท^๕าย

ช^๕ม^๕เด^๕น^๕เ^๕น^๕บ^๕าย^๕ค^๕ด^๕อ^๕ย

แด^๕ห^๕ด^๕าย

พ^๕ร^๕าง^๕พ^๕ร^๕อ^๕ย

ถ^๕น^๕แ^๕ว^๕ แม^๕เ^๕ย

ค^๕ด^๕า^๕เน^๕อ^๕เด^๕อ^๕ช^๕ระ^๕น^๕อง (๒) ๑

๓๑๔

๑ หวัง^๕ปะ^๕ระ^๕ป^๕ร^๕อ^๕ด^๕ร^๕อ

พ^๕ด^๕อ^๕ย^๕ก^๕ว^๕ง^๕ด^๕ง^๕บ^๕ร^๕เ^๕พ^๕ด^๕ิน

ห^๕ด^๕ก^๕ห^๕น^๕า^๕ม^๕ค^๕ำ^๕ม^๕ไ^๕ช^๕ค^๕เ^๕ิน

ด^๕ำ^๕ร^๕ก^๕น^๕ิ^๕ก^๕ข^๕น^๕ิ^๕ด (๓) น^๕อ^๕ง

ค^๕ิ^๕อ^๕เ^๕ด^๕ิน

พ^๕ด^๕อ^๕ด^๕พ^๕ร^๕อ^๕ง

พ^๕น^๕ค^๕ร^๕น^๕ ค^๕ร^๕น^๕เ^๕ย

เด^๕น^๕ห^๕เ^๕ด^๕ำ^๕ค^๕เ^๕ด^๕ำ^๕ค^๕ด^๕อ ๑

๓๑๕

๑ ด^๕ง^๕ม^๕เก^๕ด^๕อ^๕เ^๕ด^๕อ^๕ค^๕ก^๕ด^๕า

เด^๕ห^๕ม^๕อ^๕ม^๕ย^๕อ^๕ม^๕ม^๕เก^๕ด^๕อ

ไ^๕จ^๕ห^๕ม^๕อ^๕ม^๕ย^๕อ^๕ม^๕เ^๕ห^๕ม^๕อ^๕น^๕เก^๕ด^๕อ

ด^๕ำ^๕เท^๕อ^๕ก^๕เป^๕ด^๕อ^๕ก^๕เ^๕ก^๕น^๕ไ^๕ด^๕ร

ด^๕ำ^๕เ^๕ห^๕ด^๕อ

ก^๕แ^๕จะ^๕ไ^๕ห^๕

ก^๕ด^๕น^๕ร^๕ำ^๕ ด^๕ำ^๕เ^๕ย

ช^๕น^๕ค^๕น^๕ม^๕ด^๕ำ^๕ ๑

๑. พัก = ผัก

๒. ชะนอง = คะนอง

๓. ขนิก = ขนินรุ

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๑๖ เดินดงหว้าวงเว้ง

วันร่มร่มฉนั้นฝูง

เนินไม้ใหญ่อย่างขง

ชุ่มชื้นกตณกตาเกิดอ

เชิงสูง

ผ่าน^(๑) เนือ

พยอมย่อม หอมเอย

กตณเกิดยงเพียงตุคน^(๒)

๓๑๗ ค่ำมบึงตงช้งหน้า

ปะแต่หมอต่ออกเคน

หมอตายผ่ายนบกเปน

ยามผ่า^(๓) พร้ากระทอทอง

ค้ำเขน

คกกตง

ปด้อยโปรต โทษเอย

ไต้^(๔) เข้ายาวยาน ฯ

๓๑๘ ดั่งของค้องแ่งตง

ปดงพระอศุภบุญ

กรวดนาร้าการบุญ

เก้ากวงดั่งบุเรได้

บังตgun

แบ่งให้

เกรียงกราบ ราบเอย

ดาบหญ้าม^(๕) ตามประดง ฯ

๑. ผ่าน = ฟ่าน

๒. สุกน = สุกนั

๓. ผ่า = ผ้า

๔. ไต้ = ไถ้

๕. หญ้าม = ข้าม

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๑๘

๐ จากศภพตบคำคดุม

พุ่มพง

บ่าวน่านย่านหย่อมดง

แต่่นดว่า^(๑)

ตามเกรียงเตยงดัดดง

แห่ด่งฮ่วย^(๒) กวยแฮ

หักฮ้าง^(๓) ค้างทัก

ถิ่นนำตำธาร ฯ

๓๒๐

๐ เกรียงตองกองกิงไม้

ไล่เพ็ง

โพตงพดุงพุงพอนเชิง

ตว่างฟ้า

กวางบับถับปากเจิง

กจัดถิ่น ถิ่นแฮ

ดงว่นก่ายานรย้า

รเยือกข้างหว่างเขา ฯ

๓๒๑

๐ เหต่าเกรียงเตยงหนุ่มนอย

ฮอยแดง

มันเผือกเผือกจัดแจง

จุดไต้

เดือนหนึ่งพวงรวงแฉวง

หวานฉ่ำ ตำเขย

เอมอ้มย้มแย้มไต้

เกรียงค้วยฮ่วยรวัง ฯ

๑. แต่่นดว่า = แดนดะว่า

๒. ฮ่วย = ห้วย

๓. ฮ้าง = ห้าง

โคลงนิราศสุพรรณ

- ๓๒๒
 ๑ เหล่าตูกผูกอย่างห้อย ยั้ยโยน
 ไกวเด่นเจรจาโชน ขับร้อง
 ชักเชือกเยือกยวบโชน อ่อนดัด กวัดเขย
 ก่อมเหวไรช่อง แซ่เหวรอยเฉยเลี้ยง ฯ
- ๓๒๓
 ๑ เกรียงว่าป้าว่านร้าย ควายัง
 เลือบอกดำมากถ้ว กดินหวาน
 เข้าชิดพิศมัตมัว เมาชบ ด้ตบแะ
 ค้องอย่างค่างไฟร้น รอดได้ไม่ตาย ฯ
- ๓๒๔
 ๑ เหมือนรูดหวานส่ว่าง กตางตง
 เลื่อมตูกทุกทศตรง เกิดคัน
 มัตมัตตด่ว่างวง ว่านช้อ กระต้อแะ
 คิดใครไปเที่ยวคัน ขุดบ้างกตางคัน ฯ
- ๓๒๕
 ๑ เกรียงห้ามยามหวานตูก ถุกตาย
 แก่^(๑) อย่างไรไม่คตาย คตังคตุม
 จำยุดตดเดียวตาย คอร่าม วามเขย
 ริมห่าง^(๒) หว่างชอกชุ่ม ส่ว่างหวานดำนตง ฯ

๑. แก่ = แก๊

๒. ห่าง = ห้าง

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๒๖ ดัก^๓คน^๔ชน^๕ชุม^๖ไม

ไพรพนม

พร้า^๗พร้า^๘นาค^๙าง^{๑๐}พรม

พร้า^{๑๑}ฟ้า

กั^{๑๒}ณ^{๑๓}ว่า^{๑๔}น^{๑๕}ชาน^{๑๖}ตัง^{๑๗}ตม

กระ^{๑๘}ห^{๑๙}ต^{๒๐}บ^{๒๑}กร^{๒๒}ุ่น^{๒๓} อุ่น^{๒๔}เอย

ยัง^{๒๕}ม^{๒๖}ด^{๒๗}ค^{๒๘}ร^{๒๙}ด^{๓๐}ต^{๓๑}ว่าง^{๓๒}ถ้ำ

กั^{๓๓}ณ^{๓๔}ก^{๓๕}ด^{๓๖}ม^{๓๗}ค^{๓๘}ด^{๓๙}ม^{๔๐}เมา^{๔๑} ฯ

๓๒๗ หาก^๑คร^๒ว^๓ร^๔แ^๕ก^๖ว่า^๗น

ท^๘่าน^๙ด^{๑๐}อน

เศ^{๑๑}ก^{๑๒}ชะ^{๑๓}มี^{๑๔}น^{๑๕}(๑)ก^{๑๖}ิน^{๑๗}จ^{๑๘}ิง^{๑๙}น^{๒๐}อน

น^{๒๑}ัน^{๒๒}ไ^{๒๓}ด^{๒๔}

เก^{๒๕}ร^{๒๖}ย^{๒๗}ง^{๒๘}เ^{๒๙}มา^{๓๐}เห^{๓๑}ด^{๓๒}่า^{๓๓}ด^{๓๔}ูก^{๓๕}ก^{๓๖}อน

ใ^{๓๗}ห^{๓๘}ะ^{๓๙}มี^{๔๐}น ก^{๔๑}ิน^{๔๒}แ^{๔๓}ย

เ^{๔๔}มา^{๔๕}ด^{๔๖}่า^{๔๗}ง^{๔๘}ด^{๔๙}่า^{๕๐}ง^{๕๑}ร^{๕๒}า^{๕๓}บ^{๕๔}ใ^{๕๕}ห^{๕๖}ว

ว^{๕๗}่า^{๕๘}ข^{๕๙}มี^{๖๐}น^{๖๑}ก^{๖๒}ิน^{๖๓}ห^{๖๔}า^{๖๕}ย^{๖๖} ฯ

๓๒๘ ย^๑า^๒ม^๓ด^๔่า^๕ม^๖ย^๗า^๘ม^๙พิ^{๑๐}ศ^{๑๑}ห^{๑๒}ว่า^{๑๓}น

ช^{๑๔}า^{๑๕}น^{๑๖}ซ^{๑๗}ัม

เพ^{๑๘}ด^{๑๙}ิง^{๒๐}ด^{๒๑}ับ^{๒๒}ก^{๒๓}ร^{๒๔}บ^{๒๕}เ^{๒๖}ด^{๒๗}ย^{๒๘}ง^{๒๙}ก^{๓๐}ระ^{๓๑}ห^{๓๒}ิม

เ^{๓๓}้า^{๓๔}ห^{๓๕}ือ

ว^{๓๖}่า^{๓๗}น^{๓๘}ค^{๓๙}น^{๔๐}บ^{๔๑}น^{๔๒}พ^{๔๓}ัม^{๔๔}พ^{๔๕}ัม

พ^{๔๖}ด^{๔๗}ค^{๔๘}่า^{๔๙}ง^{๕๐}(๒) ห^{๕๑}้าง^{๕๒}แ^{๕๓}ย

ก^{๕๔}บ^{๕๕}เช^{๕๖}ย^{๕๗}ด^{๕๘}เช^{๕๙}ย^{๖๐}ด^{๖๑}อ^{๖๒}ง^{๖๓}อ^{๖๔}อ

อ^{๖๕}ิง^{๖๖}ร^{๖๗}อ^{๖๘}ง^{๖๙}ซ^{๗๐}อ^{๗๑}ง^{๗๒}เ^{๗๓}ด^{๗๔}ย^{๗๕} ฯ

๑. ชะ^๑มี^๒น = ช^๓ม^๔น

๒. ค^๑่า^๒ง = ข^๓่า^๔ง

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๒๕

๑	กาแกแต่แหว่แหว้ว	แจ้วแจ้ว
	ไก่อกตูกเจียบเรียง	รอบห้าง
	หนุ่มพั่งนึ่งมอเมียง	หมายไก่อ ไก่ดแฮ
	เกรียงไล่ไฟค่างหัตถ์ ^(๑)	คืบคืบกตัญญา ฯ

๓๓๐

๑	เกรียงชวนชวนสว่างหวัน	ชานแสง
	ค้อแดดแดดแสงแรง	ค้อยเคี้ยว
	อยู่ชดพิศร้ายแรง	ร้อนทั่ว ตัวเอย
	หนีออกนอกดงเข้า	เขดถั่วพาเดิน ฯ

๓๓๑

๑	ตามยามตามเกรียงย้อย ^(๒)	มองทาง
	เดือนแห่วงแสงรางราง	เรื่อยไม้
	เกรียงเราเป่าหอดดพดาง	เพลิงชด จดแฮ
	ออกจากปากดงได้	แดนดง ^(๓) ป่าสูง ฯ

๑. ค่างหล้าง = ข้างล่าง

๒. ห้อย = ข้อย คือ เดิน

๓. แดนดง = แดนดง

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๓๒

๐ หิง^๑หิง^๑พิง^(๑)เรียกร้อง

ก้องกัม

ห่ม^๑บน^๑ดิน^๑คุ่ม^๑พม

พุ่ม^๑ไม้

เย็น^๑เยียบ^๑เจียบ^๑เงา^๑งม

ดัง^๑บดัง^๑ดัก^(๒)เอย

ฟ้า^๑พรำ^๑น้ำ^๑ค้าง^๑ให้

ร^๑เยยก^๑เนอ^๑เห็ด^๑อ^๑หนาว ๑

๓๓๓

๐ จวน^๑รุ่ง^๑ฟุ้ง^๑ดอก^๑ไม้

ไพร^๑พนม

ร^๑น^๑ร^๑น^๑ชน^๑อารม

เร^๑ย^๑รว

ร่วง^๑หล่น^๑บน^๑เฝ้า^๑ม

ผ^๑ย^๑ถู^๑ค^๑มูก^๑เอย

ถม^๑ผ่า^๑ว^๑หนาว^๑คอก^๑งว

ง^๑ว^๑เค^๑ร^๑้า^๑เหงา^๑หิม ๑

๓๓๔

๐ หนาว^๑ถม^๑ห่ม^๑ฟ้า^๑แก่

แม่^๑เอย

หนาว^๑ที่^๑ใจ^๑ใคร^๑เดย

จ^๑แก่

ยาม^๑ร^๑ุ่น^๑อ^๑ุ่น^๑อก^๑เคย

เค^๑ียง^๑ค^๑ู่^๑อยู่^๑แฮ

ยาม^๑เท^(๓)่า^๑เป^๑่า^๑ท^๑รวง^๑แท

เท^๑ย^๑ว^๑ค^๑้าง^๑ก^๑ด^๑าง^๑ดง ๑

๑. พิง = ผิง

๒. สัก = สัก

๓. เท่า = เต่า

๓๓๕ ๑ เกรียงเราเบ้าทอดโหด โห่ดัง
 ดำเหนียกริ้วกรว้า^(๑)พัง ฝ่ายบ้าน
 ข้างเขาเบ้ารับระวัง วิเวกโรร่ โหร่แฮ
 รัชต์ถัดเข้าหญา หย้อมดงว้ามาคอย ฯ

๓๓๖ ๑ เกรียงประดะว้ารับ นบถ่อ
 พาเค้าเข้าเรือนคร^(๒) พัน้อง
 โหมไฟได้พันฮื่อ ให้นั่ง อังเอย
 เข้าเพื่อนเกิดอนมาพร้อง พรกพร้อมด้อมด้นอน ฯ

๓๓๗ ๑ ดงว้าเกอเหนือดัดให้ ได้กระบุง
 หนุ่มแตงแกงเผ็ดปรุง เปราะพร้อม
 กินเค้า^(๓)เหล้าเกรียงมุง มองปาก อยากแฮ
 เสงส์^(๔)กับเกรียงด้อม กทะดิมขิมแกง ฯ

๑. รว้า = ละว้า

๒. ครี = คีอ

๓. กินเค้า = กินข้าว

๔. เสงส์ = เสร็จสรรพ

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๓๘

๑ ร้องร่อยพดอยชดกุ่ม	หนุ่มสาว
แม่ดกมกพมยว	ยัดย้อย
มด ^(๑) เหอเหอโถมพรว	พรวร่อย น้อยๆ
กอดหนุ่มอุมหน้อย	น้ำได้ไว้ว ๑

๓๓๙

๑ วานแก่งแต่งพริกพร้อม	ด้อมดู
ครกใหญ่ใส่โธดกร	ครอบให้
กวางน้ำอ่า ^(๒) กระทะห	ห้อมชด หมดแฮ
อ้อมอกยกมือไหว	แวดด้อมพร้อมเพรียง ๑

๓๔๐

๑ สาวสาวเหตาดูกดว่า	หน้าชม
ยมย่องมองผิวม	ผูกเกล้า
ควดำน่านวดส้ม	เต็มอ่าม ^(๓) งามเฮย
แก่ง ^(๔) ทุหะเจาเจ้า	จึงต้องหมองศรี ๑

๑. มด = หมด

๒. อ่า = ห้า

๓. อ่าม = ห้าม หมายถึง นางห้าม หรือ นางขาวว้ง

๔. แก่ง = แข็ง

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๔๑ ๑ น้อยน้อยพุดอวยว่าดว่า หน้านวด
 ยุทธยอกนอก^๕เดือ^๕ถวน^(๑) แซ่ซ้อง
 ด้าวด้าวเหตาดว่าถวน กอดหนุ่ม อุ่มเอย
 ปล่ำ^(๒)เด่นเช่น^๕พิน้อง นึกหน้าปรานี ๑

๓๔๒ ๑ คาลวด^(๓)ยวดยงดว่า ป่าเขียว
 เคยประพระเจดีย์เดี่ยว เทยด้วย
 ดาด้าวเหตาดว่าเกรียว กรู้ง ดงเอย
 เกรียงเดือก^๕เือก^๕ม่นักด้วย แบกบ้างทางไทด ๑

๓๔๓ ๑ ถวดดว่าพาเตยวตัก^๕ คัดทาง
 ไม้ป่าหนาหนามกดาง กัด^๕บเกิดยง
 พันไม้^๕ไม่^๕ยงยาง ยาม^๕หัด^๕น ผดเอย
 ถูกร่อน^๕ว่อน^๕เวียร^๕เหตยง หัด^๕ก^๕ค^๕น^๕หัด^๕น^๕ไทด ๑

๑. สวน = สรวล

๒. ปล่ำ = ปล้ำ

๓. คาลวด ละว้าผู้นำทาง

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๔๔

๐ ดูกยางอย่างดูกน้อย

ถ้อยส่น^(๑)

ไม่รักคักศรีกระกุน^(๒)

เก่งก้อ

ครูด่อนห่อนเห่นคุณ

คิดออก นอกเขย

ปัดนปดอกหาดอกหาดอนพ้อ

เด่คันผดยาง ฯ

๓๔๕

๐ เย็นชนร่นไม้

ไพรพรทง

เป่นปากฤศนาตง

ดัดไม้

โกวันเกราะเผาะผะผง

ผุด่อน กร่อนเขย

กฤศนาว่าศรี^(๓)ไฉ่

พะไม้ใหญ่พยาง ฯ

๓๔๖

๐ ชนเนินเดินโกถชิด

กฤศนา

หอมรินชนนาถา

ดุดชา

ถ่มมุดคุดังทา

แบ้งกแจะ แดะเขย

ใครไม่ได้ให้น้ำ

กฤดาบกฤด้อยน้อยใจ ฯ

๑. ส่น = สด

๒. กระกุน = ครอบ

๓. กรี = ก่อ

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๔๓

๑ ชาตชะมันต์^๑รณแม่^๒แดง

ดาร์^๑ภพอ^๒เคย

บุญ^๑นาก^๒ยาก^๓ไร่^๔เชย

ถึง^๑ไม่^๒เหต^๓อง^๔เร^๕อง^๖เหว^๗อ

ดก^๑เอย^๒

ชด^๑เน^๒อ

เช่น^๑ก^๒ดิน^๓ ช^๔มัน^๕แ

ร้าง^๑อ^๒ชอ^๓ห^๔ญิง^๕ ฯ

๓๔๔

๑ หน^๑ม^๒หน^๓ร^๔อบ^๕ผ้า

ค^๑อก^๒ไม้^๓ไต่^๔ห^๕่อ^๖ด^๗น^๘อม

ชา^๑ด^๒แบ^๓้ง^๔ค^๕่ง^๖ค^๗ว^๘ม^๙อม

ค^๑่าง^๒ฝ^๓ูก^๔(๑) ^๕ด^๖ูก^๗น^๘อน^๙ไ^{๑๐}ด้

หา^๑ห^๒อม

แน^๑บ^๒ไ^๓ว

มี^๑ด^๒อก^๓ ไม้^๔เอ^๕ย

น^๑ุ^๒ม^๓เน^๔อ^๕เจ^๖อ^๗ห^๘อม^๙ ฯ

๓๔๕

๑ อ^๑ก^๒เอ^๓ย^๔เค^๕ย^๖ช^๗พ^๘ด^๙ด

ค^๑ก^๒เก^๓อ^๔น^๕เพ^๖อ^๗น^๘ก^๙บ^{๑๐}เก^{๑๑}ร^{๑๒}ย^{๑๓}

ย^๑า^๒ม^๓ม^๔ท^๕ร^๖ก^๗เค^๘ย^๙

ย^๑า^๒ม^๓ย^๔าก^๕บ^๖า^๗ก^๘เบ^๙ื่อ^{๑๐}น^{๑๑}ห^{๑๒}้า

น^๑อ^๒ค^๓เ^๔ย^๕ง

ร^๑ว^๒้า

ค^๑่าง^๒ค^๓่อ^๔น^๕ น^๖อ^๗น^๘(๒) ^๙เอ^{๑๐}ย

น^๑ี้^๒ก^๓น^๔อ^๕ง^๖ด^๗ย^๘อ^๙ง^{๑๐}แ^{๑๑}ด^{๑๒}ย^{๑๓}ง^{๑๔} ฯ

๓๕๐

๑ ท^๑า^๒ง^๓ร^๔ม^๕ด^๖ม^๗ร^๘น^๙ห^{๑๐}ร^{๑๑}อย

ห^๑อม^๒ด^๓ูก^๔ก^๕ร^๖ม^๗ย^๘ม^๙ด^{๑๐}ย

ผิ^๑ด^๒ะ^๓พ^๔ว^๕ง^๖ว^๗ง^๘ก^๙ด^{๑๐}ิน^{๑๑}ร^{๑๒}อย

ค^๑ุม^๒ค^๓า^๔ค^๕ก^๖ก^๗า^๘ด^๙ห^{๑๐}่น^{๑๑}ไ^{๑๒}ก^{๑๓}ด^{๑๔}

เช^๑ื่อ^๒ย^๓ไ^๔ช^๕ย

ค^๑อก^๒ไม้

ร^๑ิ^๒ก^๓ว^๔ร^๕อ^๖น^๗ ว^๘อ^๙น^{๑๐}เอ^{๑๑}ย

เก^๑ด^๒อ^๓น^๔ข^๕้าง^๖ท^๗า^๘ง^๙เด^{๑๐}ิน^{๑๑} ฯ

๑. ฝูก = ฟูก

๒. นอาน = นอ้าน

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๕๑

๑ ควนเที่ยงเดียงเดียบหน้า

ตำรา

ภบ^(๑)ทิศดาตาน

ภกชง

อยุดยงนังตำราญ

ร่มโคก ฦโงก^(๒)เอย

ชนฉานาอออนอง

อาบเหล่น^(๓)เยนต๋บาย ฯ

๓๕๒

๑ หนุหนุ่มทุ่มทองหน้า

ถาดทาน

พุงฟาดถาดถายถ่าน

ต๋นุกบ้ำ

ถวดกวงช้งเบบราน

เรียนหนุ่ม กระทุมเอย

เติกอ่อนต๋อนเกรียงถว่า

ว่ายหน้าตำราน ฯ

๓๕๓

๑ เกรียงเติกเชือกช้งช้ำ

ช่วยแขวน

หนุ่มหนุ่มรุมไกวแฉ่น

ต๋นุกถ่า

เจรจว่าถว้ายแขวน

หวังเหาะ เควาะแฮ

วัน^(๔)ชาตพถาดโพถ่งหน้า

ต๋นักร้องช้งเตียง ฯ

๑. ภบ = พบ

๒. ฦโงก = ชโงก

๓. เหล่น = เล่น

๔. วัน = วัลย์ คือ เถาวัลย์ที่ทำเชือกผูกช้งช้ำ

๓๕๔	๑	น้ำใสไหลเดือนขำ กระกรับเกราะเราะเรียงริม ศรีตะตะกั้วพิม บั๊กเป่า (๒) เหต่าหุดตให้ด	ปดากริม ร่วมไม้ พาดพาก (๑) มากเอย แฉดตเดียวเที่ยวดัดตอน ฯ
๓๕๕	๑	แห่งคน (๓) พนกรวดแก้ว วามวบจับพฤษพร้าว (๔) นิตบ่างหล่าง (๕) เหต็องชาว ช้อนคน (๖) มั่นมัวดล	แฉวฉว พรว้งน้ำ เชี้ยวแข่ง แฉงเอย เกด็อบคด้ายดัดตายดัดตัว ฯ
๓๕๖	๑	กตางน้ำคดาคอกไม้ เหต่าหนุ่มดุ่มว้ายคอย เด็จกตบจับเรือพดอย เก็ยงว้ายไคดัว	ไหดตอย แข่งคว้า เพดินเด่น เยนเอย ว้ายไหม้ไคร่เปน (๗) ฯ

๑. ดพาก = ตะพาก

๒. บักเป่า = บักเป่า

๓. แห่งคน = แห่งคน - ทคน

๔. น่าจะเป็น พร้าว

๕. หล่าง = ลาง

๖. คน = ชน

๗. กะเหวขง คือ กว้าง สันบุเร ว้ายน้ำได้ ส่วน ละว้า คือ ลวด ว้ายน้ำไม่เป็น

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๕๗
๐ ชุ่มชื้นชนจากหน้า
ดว่าเกรียงเคียงออยคาน
เงาะป่าว่าหวายหวาน
อมชนวนเวียงร้อง

ตำราน
มดาคมคอง
วางต่าง ต่างเขย
รับชำดาราฯ

๓๕๘
๐ ควนม่ายหายเดอยดำ
ค้ำมโป่งตงเหตกโหด
ภบเคาเก๋าก่อไฟ
ตายแน่แร็กินด้ร้น

คดาโคด
แ่ง^(๑)ฉมัน
ผ้าพาด บาทแฮ
ซากเนือเหตอของ^(๒)ฯ

๓๕๙
๐ ต่งตำรท่านทม้วย
กระตูกยังบังตักุน
ยามบาตชาตเปนจุน^(๓)
ตายเปด้าเจ้ากูป้า

อวยบุญ
เก็บผ้า
จุดไต้ ไฟเฮย
บ่อรู้ครุส่อนฯ

๑. แ่ง = แหล่ง

๒. คือ พบพระซึ่งเล่นแร่ ถูกแร็กินตาย เหลือแต่ข้าวของ

๓. จุน = จุล

๓๖๐

๑ เหตักไหดได้แต่บ้า

หาแสง

ถูกแรมแม่สารแสง

เหตักคล้าย

หุดอมถุดพุดึงเพ็งแรง

ราวรศ กรดเอย

ควนพิศฤทธสารร้าย

ว่าใช้ได้รู้(๑) ๑

๓๖๑

๑ เดินทางหว่างไม้ขัด(๒)

ดัดเคียง

ถมคกนกดั้นเคียง

แซ้ว้อง

ร้ายไม้ไค่มองเมียง

เหมือนจัก ทักเอย

เพรียกพดอดดอดเคียงซ้อง

แซ้ว้อซอแซ ๑

๓๖๒

๑ นกขาบคาบคบบเค้น

แผ่นโจร(๓)

บ้ารบุนขุนแผนโผน

ผ่านหน้า

เหต่านกหกหัวโหน

ห้อยไค่ ไม้แฮ

ไก่อ่อนเกตุอ่อนไก่อ้ว

ฟุบไม้ไช้น ๑

๑. สุร = สุญ

๒. ขัด = ขัฏ

๓. โจร = โจน

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๖๓
๐ คู้^๑_ูดา^(๑)ไห้โหโรโรไห้ ให้โหย
โกระโดกโหวกวเวกโหวย แว่วซ้อง
ยามยนิยังคันโดย เดินหว่าง ทางเขย
เฝ้า^(๒)_ูกกัก^(๒)ก้อง ไท่แก้วแจ้วเตี้ยง ฯ

๓๖๔
 ๐ แข่งแซวแหว่แหว่พุดอด นอดเลี้ยง
 หวดหว่อจ้อจ๊อเคียง คเคด้า
 นกเหมอนเพอนรักเรียง ราวพุดอด นอดเฮย
 อายนกอกใจเศร้า ไค่ก่ฮอนผืนดิน ฯ

๓๖๕
 ๐ ผงกผงกนกอ้อแอ้น^(๓)
 กวักเกล้าเหต่ากางเขน
 คั่วฏ^(๔)จุโจมเจน
 ชะมน่ออนนอนแนบเคด้า
 กระแวนกระแวน
 แหกเค้า
 กโจมจับ ทับแฮ
 คู่นอนดัดอนเหตื่อง ฯ

๑. $\text{กຸ່} = \text{กຸ}$

၂. $\vec{m} = \vec{k}$

๓. $\overset{๑}{อ} \overset{๒}{แ} \overset{๓}{อ} = \overset{๑}{อ} \overset{๒}{แ} \overset{๓}{อ}$

๔. $\text{ตัวภ} = \text{ตัวผ}$

โคลงนิราศสุพรรณ

၈၆၆

๓๖๖
๑ ๒ ๓
๑ หินมหันตธรรมนอน
๑ ๒ ๓

นอมนคตย

ใครช่วยตามาห็นอ

๕
นกขมิ้น

เห็ดของอ่อนหดอ่อนดองขอ

๕ ๕
ฉมนนท ฉมนนเอย

๕ ๑ ๒ ๕
สมเด็จพระนรสิงห์

แข่งดอขนวอนชอ ๑

อักษรสาม

၈၆၆)

๖๗) ๐ รวงไฟร่ายรอนกรอ

⁂
ກຽບກຽບ

ខ ១ ២ ៣
ខេខេខេខេខេខេ

๒ ๒
เดยบรีอง

พญาตอตอตอตอ

๒ ๑ ๑
เคตาค อยแฮ่
๑ ๑

กะหรอดกรอดกรอดกรอดกรอด

กะรอกเค้นเค้นกระแต ฯ

୩୬୯

๓๖๘
๐ คอขยคววศ์(๑)ชศ์(๒)โณบร็อง

๒ ๔
กบฏเกรียง

๐ ๐ ๐ ๐ ๐
ค ว ก ค ว ก ค ค ค เค ย ว เค ย ว

១ ២
ឡេយ្យាឡយ

ตามทบทบกหน้าเฉยว

เจ้าควด กระเจ็ดเขย

๔๖๖๖
เตกรรทกถามกคชย

๒ ๑ ๘
กเตาะเตนเผ่นหน ๑

๑. $\frac{2}{3} \times \frac{3}{4} = \frac{2}{3} \times \frac{3}{4} \times \frac{4}{4}$ ชอนก

๒. $\chi_f = \chi_d$

๓๖๕

๐ กต่ายคุ่นคว้งข้าง
เด็กโตโตโตไถ่เฉว่ยร^(๑)
ทักกระทอต่อเตยวเว่ยร^(๒)
ดัมตุกคุกเข้าหน้า

ทางเคียน
ฉวัดคว่ำ
ฉิ่งฉัด ฉักตแฮ
นัวต้องย่องเดิน ฯ

๓๗๐

๐ ควันเขนเห่นโชดคชุ่ม^(๓)
ต่งตุตตุจกดับเกตุยว
เลือกวางค่างกระเกริงเกรี้ยว
เดชะพระเจ้าคุ่ม

เขาเขี้ยว
เมฆคดุ่ม
เกริ่นบ่า มาแฮ
คชร้ายควายเลื่อ ฯ

๓๗๑

๐ ถึงถิ่นหินงอมงอก
หินหลกบักต้องเฝ้า
ดอดเตยวเห่นยวหนองเถา
ดงภูประน้ำพร้อย

กรอกเขา
ชอกน้อย
ฉัด^(๔) ช่วย ด้วยแฮ
พรางค้ายต่ายฝน ฯ

๑. เฉว่ยร = เฉวียน

๒. เว่ยร = เวียน

๓. คชุ่ม = ตะคุ่ม

๔. ฉัด = ฉดา

๓๗๒

๐ พระเจดีย์ต่างถ้ำ

สูงดักหกดอกประมาณ

ปด^(๑) มี^๔ทของดาน

ปูนเพชรเขตเขาต้อม

บุรุษบุรุษ

ดม่อมบ้อม

คันบีด ถนัดแฮ

แต่ง^(๒) ไว้ใบดาน ฯ

๓๗๓

๐ หนูหนุ่มรมเข้าดัก

บีดห้องของท่านผู้

ต่างมองช่องดานดู

ธมาบาปกราบกรานไหว้

บักกดู^(๓)

ภิศศ^(๔) ไว้

แหววับ ถับแฮ

ห้วงผิง^(๕) จังมา ฯ

๓๗๔

๐ จิตแจ่มแต่งตั้งรูป

เข้าดอกดอกไม้ราย

สง^(๖) พระประสูติ^(๗) ปราย

กราบพระประนงค์น้อม

เทียรถวาย

รอบด้อม

ปรุรงค์ ถัดเคย

นังไค^(๘) ไทรทอง ฯ

๑. ปด = ประดู

๒. แต่ง = แห้ง

๓. บักกดู = ปากประดู

๔. ผู้ภิศศ = ผู้วิเศษ

๕. ผิง = พิง

๖. สง = สรง

๗. สุคน = สุคนธ์

๘. ไค = ใต้

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๗๕	๑	จุด ^๕ เที่ยว ^๕ เวียร ^๕ ด ^๕ ว่าง ^๕ เว้ง	เพิงผา
		น้ำ ^๕ ฤ ^๕ (๑) ท ^๕ ตุ ^๕ ค ^๕ ี ^๕ ตา	ด ^๕ น ^๕ กร ^๕ น
		ห ^๕ วัง ^๕ ห ^๕ ้อง ^๕ ป ^๕ ด ^๕ อง ^๕ ค ^๕ ง ^๕ ค ^๕ า	ข ^๕ ้ง ^๕ เ ^๕ ี่ยม ^๕ เ ^๕ ร ^๕ ี่ยม ^๕ เ ^๕ ย
		ช ^๕ น ^๕ ช ^๕ ุม ^๕ ภ ^๕ ุม ^๕ ิ ^๕ ภ ^๕ า ^๕ ค ^๕ พ ^๕ น	ภ ^๕ ิ ^๕ ภ ^๕ ก ^๕ (๒) หน ^๕ ้า ^๕ อา ^๕ ไ ^๕ คร ^๕ ย ^๕ ฯ
๓๗๖	๑	หา ^๕ ถ ^๕ า ^๕ ค ^๕ า ^๕ ม ^๕ ด ^๕ ไ ^๕ หม ^๕ (๓)	ไ ^๕ คร ^๕ เ ^๕ น
		ด ^๕ ัง ^๕ ด ^๕ เ ^๕ ย ^๕ บ ^๕ เ ^๕ ย ^๕ บ ^๕ เ ^๕ อ ^๕ ก ^๕ เ ^๕ น	อ ^๕ ย ^๕ อ ^๕ ม ^๕ ไ ^๕ ้
		ภ ^๕ บ ^๕ เท ^๕ น ^๕ แ ^๕ น ^๕ ผ ^๕ า ^๕ เป ^๕ น	ป ^๕ ูน ^๕ เพ ^๕ ช ^๕ ด ^๕ ำ ^๕ เว ^๕ จ ^๕ เ ^๕ ย ^๕ ฯ
		ท ^๕ อ ^๕ ย ^๕ ผู้ ^๕ ภ ^๕ ิ ^๕ เศ ^๕ ค ^๕ ไ ^๕ ว	ฉ ^๕ ว ^๕ าก ^๕ เว ^๕ ง ^๕ เพ ^๕ ง ^๕ เ ^๕ า ^๕ ฯ
๓๗๗	๑	อา ^๕ ไ ^๕ ส ^๕ (๔) ไ ^๕ น ^๕ เ ^๕ อ ^๕ ม ^๕ ด ^๕ ไ ^๕ ง ^๕	ไ ^๕ กร ^๕ ก ^๕ ผ ^๕ า
		ท ^๕ เ ^๕ น ^๕ แ ^๕ น ^๕ ค ^๕ ี ^๕ ตา	เ ^๕ อ ^๕ ม ^๕ แ ^๕ ก ^๕ ว
		เ ^๕ ย ^๕ ร ^๕ ฐ ^๕ ป ^๕ บุ ^๕ พ ^๕ (๕) บ ^๕ ุ ^๕ ชา	เ ^๕ ร ^๕ ิ ^๕ ญ ^๕ ร ^๕ ว ^๕ ย ^๕ ค ^๕ ว ^๕ ย ^๕ เ ^๕ ย
		ก ^๕ ร ^๕ า ^๕ บ ^๕ พ ^๕ ร ^๕ ะ ^๕ อ ^๕ ริ ^๕ ธา ^๕ น ^๕ แ ^๕ ด ^๕ ว	ด ^๕ ุ ^๕ ก ^๕ น ^๕ อ ^๕ ย ^๕ พ ^๕ ด ^๕ อ ^๕ ย ^๕ น ^๕ อ ^๕ น ^๕ ฯ

๑. น้ำฤ = น้ำพุ

๒. ภิก = พิลึก

๓. ไหม้ = ไผ่

๔. อาส = อาศัย

๕. บุพ = บุปผ

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๗๘
 ๑ เกรียงกว้างทงตวัดว่า กดำแขง
 ฟันไต้ไฟโพตงแดง สว่างหน้า
 หุงเค่าเต่า^(๑) คัมแกง กินเสจ^(๒) ตำเรจแฮ
 นึ่งเด่นเย็นเยือกฟ้า พร้าพร้อยฝอยฝน ฯ

๓๗๙
 ๑ ตวดว่าบ้าบูเจ้า เขาโพรง
 ที่อยู่หมู่ช้างโขง คดำด้อม
 เยนเข้าเหล้าช้างโยง ฝูงเที้ยว เกรี้ยวแฮ
 มาปลอดขยอด้ด้อม คอดเข้าเขาสบาย ฯ

๓๘๐
 ๑ ไคเหนือเสือช้างรอบ ขอบเขา
 อยู่เด่นนอกตอกเล่า แซ่ซ้อง
 โกรกกรอกชอกแซกเรา ทตุไคตัง โว้งเฮย
 ด้ด^(๓) อื่นหมื่นแสนค้อง เต็งค่างช้างเขา ฯ

๑. เต่า = เต่า

๒. เสจ = เสว็จ

๓. สัต = สัตว์

๓๘๑ เกรียงถ้ำน้ำปูเจ้า
อยู่เด่นออกกตอกหัว
แดกเค้าเค้ามามัว
เด็กใหญ่ไม่รู้ฉ้อง^(๒)

เขากดัว
ไ่ว่^(๑) ช้อง
มีดน้ำ คาเย
ฉวากไ่ว้งโพรงเขา ฯ

๓๘๒ คาทวดคอดอ้างเริ่ม
โชนงใต้ไฟถ่มถุนหัน
เหนป่องช่องเดกมี
จึงประพระเจดได้

เดิมที
เหนียวไม้
มุดตอด คตอดแฮ
ตัดบับคันทนหงษ์ ฯ

๓๘๓ พังมร่า^(๓) คำ^(๔) เรืองรู้
ศักดิ์พิศฐาน^(๕) ชาญ
ครวดนารำอธิธาน
ขอประพระปรอดแก้

มราน
เชี่ยวชาญ
เทพช่วย ด้วยเอย
ตดวกได้ใบจาน ฯ

๑. ไ่ว่ = ไหว

๒. ฉ้อง = ช้อง

๓. มร่า = พร่า

๔. คำ = ตาม

๕. พิศฐาน = พิศดาร

โคลงนิราศสุพรรณ

- ๓๘๔ ๑ ^๕น้ำ^๕พ^๕ง (๑) ^๕ค^๕ริง^๕จ^๕อก^๕ค^๕ง ^๕ด^๕ัง^๕เว^๕ย
^๕เช^๕ิญ^๕พ^๕ระ^๕ป^๕ร^๕อด^๕ด^๕่วย ^๕ห^๕ว^๕าง^๕ไ^๕ม^๕
^๕บ^๕ุ^๕บ^๕ผ^๕า^๕บ^๕ุ^๕ชา^๕เช^๕ย ^๕ช^๕่วย^๕ช^๕ัก ^๕ด^๕ด^๕ัก^๕แ^๕ย^๕
^๕ช^๕อ^๕อ^๕่าน^๕ถ^๕าน^๕ท^๕อง^๕ไ^๕ด้ ^๕ค^๕ุ^๕จ^๕ำ^๕อ^๕า^๕ว^๕ร ๑
- ๓๘๕ ๑ ^๕ห^๕น^๕ึง^๕ค^๕ร^๕ุ^๕ม^๕ร^๕ุ^๕ก^๕เ^๕ศ^๕์^๕ด^๕้าง ^๕ป^๕าง^๕ห^๕ด^๕ัง
^๕เช^๕ิญ^๕ช^๕่วย^๕อ^๕ว^๕ย^๕ด^๕ั^๕ว^๕ด^๕ห^๕วัง ^๕ไ^๕ว^๕เ^๕ท^๕ำ^๕ (๒)
^๕ป^๕ระ^๕โ^๕ห^๕ญ^๕ด^๕ (๓) ^๕ป^๕ไ^๕ร^๕ด^๕ด^๕ด^๕ัง ^๕ด^๕ำ^๕ร^๕ว^๕ด^๕ (๔) ^๕ด^๕ั^๕ว^๕ด^๕ (๔) ^๕เ^๕ย^๕
^๕จ^๕ิง^๕จ^๕ิต^๕ต^๕ิ^๕ท^๕ิ^๕แ^๕ก^๕ก^๕ด^๕ำ ^๕ก^๕ม^๕อ^๕ม^๕ (๖) ^๕ห^๕ม^๕น^๕ก^๕ค^๕ัน^๕ย^๕ (๗) ๑
- ๓๘๖ ๑ ^๕อ^๕ิ^๕พ^๕ว^๕า^๕ท^๕ (๘) ^๕ร^๕า^๕ค^๕น^๕ (๙) ^๕ห^๕น^๕ึง ^๕ค^๕ัง^๕ไ^๕จ^๕
^๕ห^๕ว^๕ิด^๕ห^๕ว^๕ิด^๕ช^๕ิด^๕เ^๕น^๕ย^๕ด^๕ไ^๕ไฟ ^๕ฟ^๕อด^๕ผ^๕ง
^๕เท^๕ย^๕ร^๕ด^๕ับ^๕ก^๕ด^๕ับ^๕จ^๕ุด^๕ไ^๕ไฟ ^๕ด^๕้อง^๕ข^๕เ^๕ม^๕เ^๕น^๕ (๑๐) ^๕เ^๕น^๕แ^๕ย^๕
^๕ด^๕ั^๕ช^๕ด^๕พ^๕ระ^๕ป^๕ร^๕อด^๕ช^๕ร^๕ิง ^๕จ^๕อก^๕แ^๕ก^๕ว^๕แ^๕พ^๕ร^๕ว^๕ว^๕า^๕ว ๑

๑. ^๕น้ำ^๕พ^๕ง = ^๕น้ำ^๕ผ^๕ิง

๒. ^๕ไ^๕ว^๕เ^๕ท^๕ำ = ^๕ไ^๕ห^๕ว^๕เ^๕ท^๕ำ

๓. ^๕ป^๕ระ^๕โ^๕ห^๕ญ^๕ด^๕ = ^๕ป^๕ระ^๕โ^๕ย^๕ชน^๕

๔. ^๕ส^๕ัง^๕ส^๕าร^๕ว^๕ด^๕ = ^๕ส^๕ัง^๕ส^๕าร^๕ว^๕ัญ

๕. ^๕ส^๕ว^๕ด^๕ิ = ^๕ส^๕ว^๕ส^๕ด^๕ิ

๖. ^๕ก^๕ม^๕อ^๕ม^๕ = ^๕ก^๕ระ^๕ห^๕ม^๕อ^๕ม

๗. ^๕ก^๕ด^๕ัน^๕ย^๕ = ^๕ก^๕ระ^๕ด^๕ัญ^๕ญ

๘. ^๕อ^๕ิ^๕พ^๕ว^๕า^๕ท^๕ = ^๕อ^๕ก^๕ิ^๕ว^๕า^๕ท^๕

๙. ^๕ร^๕า^๕ค^๕น^๕ = ^๕ร^๕า^๕ชน^๕ (อ^๕า^๕ร^๕า^๕ชน^๕)

๑๐. ^๕ข^๕เ^๕ม^๕เ^๕น^๕ = ^๕ข^๕เ^๕ม^๕เ^๕น^๕

১৫৩)

๓๘๗
๐ ฅ ๕
หิญาบฏนคณหตุตเทต(๑)

ปรอดกเห็ดว

ใต้หนึ่งเบดงปดอดเปดว

ปัดอบ^๒ชัน

หื่อนเห็นเช่นองคเอด

๔ ๑ (๒) ๒
เด็กพ่าย (๒) ค่ายเฮ้

หญาบหตุตปตุตปตฺนปตฺถอน

เป็ดำคด้ายหายสูตร ๑

১৮৮৮

๓๘๘ ๕ ๕ ๒
 ๐ นาพวงกรงกระบอกทอง

๖๑
หวงรณ

ฟอดฟอดปรอดกึน

กบปถ้อง

๖๕๕
ควกชนตณตถพน

หายเปล่า เต้าเฮ้

หนุ่มหล่อ...^(๓) อยู่ช่อง

แซ่ปดักดำหาม (๕) ๗

১৯৫৫

๓๘๕
๐ เกวียงตว่าผ้าขดเข้า

เปล่าหาย

ได้กตทหนักมอหมาย

๖ ๒
มนเท

กตบถอดปตอดเปถาคาย

เดกกโดด^(๕)โครท^(๖)เฮย

๕
จนหลุดลุ่ยดกดก

กฤษณตรงกระเด็น ฯ

๑. เหนื^๒ = เหนื^{๑๔}

๒. ^{๘ ๑}เตตพาย = ^{๘ ๒}เตตผาย — ^{๘ ๒}เมตผาย

๓. ทละไว้ ต้นฉบับลบเลือนอ่านไม่ออก

๔. หวาน หรือ หลาก ^๑ คำนับไม่ขาด

๕. เดกกโดด = เด็กกระโดด

๖. โกรท = โกรธ

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๕๐

๑ หาย^๓ดิน^๓คน^๓เข้า^๓กบ^๓อก
 รม^๑ร^๑า^๑น^๑า^๑พ^๑ง^๑ (๒) ถู^๓น
 ปร^๑อด^๑ห^๑าย^๑ฝ^๑าย^๑ก^๑อง^๑ก^๑ด^๑
 เท^๑ียร^๑ท^๑อ^๑ย^๑พ^๑ด^๑อ^๑ย^๑ห^๑ม^๑ค^๑ด^๑ว^๑ย

ออก^๑ก^๑ณ^๑ (๑)
 ช^๑น^๑ม^๑ว^๑ย^๑ (๓)
 ก^๑อ^๑ก^๑ด^๑บ^๑ ด^๑บ^๑แ^๑ะ
 เ^๑็ก^๑จ^๑อ^๑ง^๑ล^๑อ^๑ง^๑แ^๑ด^๑ว^๑ง ๑

๓๕๑

๑ (๔) ด^๑ิ^๑ก^๑ด^๑ำ^๑ม^๑ย^๑า^๑ม^๑ด^๑ง^๑ค^๑ร^๑ม^๑
 เ^๑ย^๑เ^๑ย^๑บ^๑เ^๑ย^๑บ^๑ช^๑อ^๑บ^๑ช^๑า
 ม^๑ด^๑ค^๑ด^๑ม^๑พ^๑ม^๑ก^๑ระ^๑แบ^๑ก^๑ระ^๑บ^๑า
 แ^๑ว^๑ว^๑ด^๑บ^๑ด^๑แ^๑ด^๑เ^๑ด^๑อ^๑ม

ง^๑ม^๑เ^๑า
 ไ^๑ช^๑ด^๑เ^๑ง^๑อ^๑ม
 บ^๑ง^๑บ^๑ด^๑ ม^๑ิ^๑ด^๑เ^๑ย^๑
 ปร^๑อด^๑ห^๑ร^๑อ^๑น^๑ (๕) ว^๑อ^๑น^๑เ^๑ว^๑เ^๑ย^๑ร ๑

๓๕๒

๑ เ^๑ก^๑อ^๑บ^๑ร^๑ุง^๑ฝ^๑ู^๑ง^๑ซ^๑ำ^๑ง^๑แ^๑ะ
 ก^๑ร^๑ว^๑ด^๑บ^๑ำ^๑มา^๑แ^๑ก^๑ว^๑น^๑แ^๑ก^๑ว^๑น^๑
 ช^๑ม^๑ช^๑ม^๑อ^๑ม^๑อ^๑ง^๑แ^๑ด^๑น^๑
 ค^๑ก^๑ค^๑ก^๑ท^๑ก^๑เ^๑ด^๑ท^๑อ^๑น^๑ด^๑ท^๑ำ^๑น

แ^๑ป^๑ร^๑แ^๑ป^๑ร^๑น^๑
 เ^๑ก^๑ว^๑น^๑ห^๑ย^๑ำ^๑น^๑
 ด^๑น^๑น^๑ร^๑อ^๑บ^๑ ช^๑อ^๑บ^๑แ^๑ะ
 ถ^๑น^๑ไ^๑ม^๑ไ^๑พร^๑พ^๑น^๑ม ๑

๑. ออก^๑ก^๑ณ^๑ หรือ ออก^๑ก^๑ณ^๑ ด^๑น^๑ล^๑บ^๑บ^๑ไ^๑ม^๑ซ^๑ัด

๒. นา^๑พ^๑ง = นา^๑พ^๑ง

๓. ด^๑น^๑ล^๑บ^๑บ^๑ส^๑ม^๑ค^๑ไ^๑ท^๑ย^๑เ^๑ล^๑ม ๓ เ^๑ว^๑ม^๑ด^๑น^๑ค^๑ง^๑แ^๑ด^๑ไ^๑ค^๑ล^๑ง^๑บ^๑ท^๑น^๑เ^๑บ^๑น^๑ด^๑น^๑ไ^๑ไป

๔. ช^๑น^๑ม^๑ว^๑ย = ส^๑น^๑ม^๑ว^๑ย หรือ ส^๑น^๑ถ^๑ว^๑ย ด^๑น^๑ล^๑บ^๑บ^๑ไ^๑ม^๑ซ^๑ัด

๕. ห^๑ร^๑อ^๑น = ร^๑อ^๑น

โคลงนิราศสุพรรณ

๓๕๓

๑. ต่างคนพนต์คตัง
ครนครนต่นม้งโฌง
เกรียงเราเบ้าหอดอดโหวง
ข้างต้งคตคตเคยวช้อง

พังโฌง
แผดร้อง
โหว่งโ้ว โรว่แฮ
แซ่เข้าเต้าหิน ฯ

๓๕๔

๑. ชักกทักกริกครนนอก
หักค่น (๑) ค่นยุงยาง
เหมือนรูว่าอยุกตาง
จนรุงฝุ่งข้างวัน

กรอกทาง
ย้าค่น
กตบช้อง ปด้องแฮ
รุกร้องช้องเตียง ฯ

๓๕๕

๑. เกรียงดว่าพาชนนโฌง
แตค่างต่า (๒) ข้างฝุ่ง
กต่นโกดไต่โยกยุง
เขยงค่นย่นงวงเหญื่อ (๔)

โกรกต้ง
ฟุดนเงื่อ
ยาค่น (๓) ค่นแฮ
ยุคไม้ไค้เขา ฯ

๑. ค่น = โคน

๒. ค่างต่า = ข้างต่า

๓. ค่น = โคน

๔. เหญื่อ = เขื่อ

๓๕๖

๑ ดูเด่นเห็นเด่นทุกหน้า
ตรงกรอกชอกเต้านั้น
ช้างยังวิ่งพาดันเพดิน
ช้างเด่นแป้นชุ่มห้อม

ผาเนิน
นั่งพร้อม
พลอยคว่าง (๑) ช้างแฮ
หัดฮ้อฮ้อฮ้อง ฯ

๓๕๗

๑ หนุ่มหนุ่มนุ่มให้ขว้าง
มันขเม้นเห็นคนโขยง
ตามุ่งพลุ่งพตามโผง
ชุ่มเค่าเต้าหินไฉ้

ช้างโขลง
เยื่อไม้
พลั่งพลั่ง ปดั่งแฮ
งัดข้างดัดข้างดัดอน ฯ

๓๕๘

๑ แดดูหมู่ช้างเถื่อน
ลุยป่ามาผางโง
ยัดเยียดเสียดแซกโยง
แหงนน่าเงยช้อง

เถื่อนโขลง
พวกพ้อง
ยาวยัด มัดแฮ
ดัดบดัดข้างค่างเขา ฯ

๓๕๙

๑ ช้างบ้างใหญ่เพื่อย
ทดวงทดังถึงแทงเต้า
จากกระเด็น (๒) แผ่นท้าวเทา
บ้าเดือดเดือดคุดช้าง

เปลือยเปล่า
ดุดบง้าง
แทงอก นดึกเฮย
อินร้องช้องเลี้ยง ฯ

๑. คว่าง = ขว้าง

๒. กระเด็น = กระเด็น

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๐๐	๐ เพ็ญค'หม'ข้างค'ดำ	คำ'สูง
	๕ เคยค'อมป'ดอม'แปดก'ฝูง	เพ้า'น'แ้ง
	๕ ขด'ข'ด(๑)ง'ค'ย'าง'ย'ง	ยั'บ'ท'บ' ด'ด'บ'แ'แ
	๕ จ'น'เท'ย'ง'เล'ย'ง'เซ'ง'แ'ได้	แ'ด'บ'ท'อ'ง'ค'อ'ง'ก'อ'ย' ๑
๔๐๑	๐ เกร'ย'ง'ด'ว'า'ป'ด'า'ค'อ'น'ำ	ล'ำ'ร'อง
	ค'ิ'ด'ย'ำ'ม'ค'า'ม'ท'ำ'น'อง	น'ำ'ม'ไ
	๕ พ'ร'ัก'เก'ต'อ'เม'อ'ซ'า'ด'ข'อง	ค'ิ'ด'ค'ู' ๕ ห'ม'เ'ย'ย
	๕ อ'ร'อ'ย'อ'ม'ย'ม'แ'ย'ม'ไ'ได้	เด'ก'น'อ'ย'พ'ด'อ'ย'เพ'ด'น' ๑
๔๐๒	๐ เด'ย'บ'เด'น'เน'น'ม'ไ'ร'อบ	ร'อบ'เซ'า
	๕ ร'น'ร'ม'ข'ม'ด'ด'๕ (๒) เ'ด'ด'า	๕ ด'ด'บ'เด'ย'ย
	๕ ม'ด'ง'ม'ท'ร'าง'ก'ร'ำ'ง'ก'ร'ำ'น'เก'ร'า	ก'ร'ว'ย'ก'ร'ะ'ท'ม' ๕ ด'อ'ม'เ'ย'ย
	๕ เ'ค'ย'ม'ข'อ'ย'ด'ร'อ'ย'พ'ำ'เพ'อ'ย	เพ'อ'ง'พ'ุ'ง'จ'ร'ุง'ร'ว'ย' ๑
๔๐๓	๐ ม'ไ'พ'ม'เพ'อ'ง'เท'ด'อ'ง'อ'ร'ำ'ม'ค'น'	ผ'ด'พ'ว'า
	๕ แ'ม'ง'ค'ุ'ด'ม'ด'ข'ค'า	ด'ก'ด'ว'ย
	๕ บ'ร'า'ณ'ท'ำ'น'ป'ด'ก'ม'า	๕ ม'พ'ด' ๕ ย'ิ'ด'เ'ย'ย
	๕ ม'ไ'ง'อ'ก'ข'อ'ก'ห'เว'ห'ว'ัย	ค'อ'ก'ห'อ'ย'ย'อ'ย'ไ'ด'ว' ๑

๑. ขัด = กัด

๒. ฤดู = ฤดู

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๐๔
 ๐ ม^๕ค^๕ม^๕ม^๕ค^๕า^๕ด^๕ก^๕ด^๕า^๕ค^๕ก^๕ด^๕ง^๕ห^๕ด^๕น^๕ ด^๕น^๕เห^๕ด^๕อ^๕
 เ^๕ก^๕ไ^๕ค^๕ร^๕ไ^๕ด^๕ไ^๕ด^๕เ^๕ว^๕เ^๕อ^๕ ว^๕ำ^๕ค^๕ำ^๕
 เ^๕ห^๕เ^๕ม^๕เ^๕อ^๕น^๕ป^๕ด^๕ก^๕ด^๕ก^๕ด^๕อ^๕ก^๕เ^๕เ^๕อ^๕ พ^๕ู^๕ง^๕ค^๕ด^๕บ^๕ อ^๕บ^๕เ^๕ย^๕
 อ^๕ย^๕า^๕ก^๕อ^๕ย^๕ค^๕ด^๕น^๕ก^๕ห^๕น^๕ำ^๕ น^๕ั^๕ง^๕เห^๕ด^๕น^๕ (๑) เ^๕ย^๕น^๕ไ^๕จ^๕ ๑

๔๐๕
 ๐ เ^๕ด^๕ย^๕บ^๕ร^๕อ^๕บ^๕ร^๕อ^๕บ^๕เ^๕ช^๕ด^๕ข^๕ำ^๕(๒) ย^๕ำ^๕เ^๕ย^๕น^๕
 ม^๕า^๕ท^๕เ^๕จ^๕ด^๕เ^๕ห^๕น^๕ แ^๕ห^๕ง^๕ถ^๕ำ^๕
 น^๕ำ^๕ภ^๕ุ^๕ป^๕ร^๕ะ^๕ข^๕ำ^๕น^๕เ^๕น^๕ ด^๕ำ^๕ด^๕บ^๕ี^๕ด^๕ ม^๕ิ^๕ด^๕แ^๕เ^๕
 ค^๕อ^๕น^๕ง^๕ห^๕ด^๕ง^๕ร^๕บ^๕น^๕ำ^๕ ภ^๕ุ^๕ไ^๕ว^๕ไ^๕ด^๕เ^๕ห^๕น^๕ ๑

๔๐๖
 ๐ อ^๕ย^๕า^๕ก^๕ด^๕ู^๕ข^๕ู^๕(๓) เ^๕บ^๕เ^๕ย^๕ก^๕น^๕ำ^๕ ค^๕ร^๕ำ^๕ห^๕น^๕า^๕ว^๕
 ม^๕ิ^๕ด^๕ข^๕เ^๕ม^๕เ^๕น^๕(๔) เ^๕ห^๕น^๕แ^๕ว^๕ว^๕ว^๕า^๕ว^๕ ด^๕ว^๕ำ^๕ง^๕ห^๕ว^๕ำ^๕น^๕(๕)
 ภ^๕ุ^๕น^๕ำ^๕พ^๕ร^๕ำ^๕พ^๕ร^๕ม^๕พ^๕ร^๕า^๕ว^๕ ห^๕น^๕า^๕ว^๕ด^๕ุ^๕ด^๕ อ^๕ย^๕ุด^๕แ^๕เ^๕
 ค^๕ำ^๕ง^๕ค^๕ำ^๕ง^๕ค^๕ำ^๕ง^๕ด^๕ัน^๕ด^๕ำ^๕น^๕ ด^๕ั^๕ท^๕ก^๕ด^๕ท^๕อ^๕น^๕อ^๕น^๕ไ^๕จ^๕ ๑

๑. นังเหล่น = นังเล่น

๒. ขำ = คำ

๓. ขู = สู้

๔. ขเเมน = เขม้น

๕. หวำน = วำน

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๐๓	๑	หนาว ^๕ หนาว ^๕ เปียก ^๕ ผ้า	หน้า ^๕ จ้อย
		ตุ้ม ^๕ ได้ ^๕ ไฟ ^๕ โถง ^๕ พด ^๕ อย	ฝั่ง ^๕ ผ้า
		เพ็ญ ^๕ แรง ^๕ แข่ง ^๕ (๑) แด ^๕ ว ^๕ ค ^๕ อย	ซึ่ง ^๕ อื่น ^๕ ผืน ^๕ แฮ
		พร ^๕ ้อม ^๕ พร ^๕ ัง ^๕ ทง ^๕ เก ^๕ ร ^๕ ย ^๕ ง ^๕ ด ^๕ ว ^๕ ้า	ไ ^๕ ว ^๕ (๒) ค ^๕ ง ^๕ ด ^๕ ัง ^๕ เว ^๕ ย ๑

๔๐๔	๑	บุบ ^๕ ผา ^๕ ด ^๕ าร ^๕ พ ^๕ ัด ^๕ พร ^๕ ้อม	หอม ^๕ ร ^๕ เห ^๕ ย
		บ ^๕ ำ ^๕ บ ^๕ ว ^๕ ง ^๕ ด ^๕ ร ^๕ ว ^๕ ง ^๕ ด ^๕ ัง ^๕ เว ^๕ ย	ด ^๕ ัว ^๕ ดี ^๕ ให้
		ผ ^๕ ด ^๕ ัก ^๕ ค ^๕ ุ ^๕ ป ^๕ ด ^๕ ุ ^๕ ผ ^๕ ย	ภ ^๕ อ ^๕ ข ^๕ เ ^๕ ย ^๕ อน ^๕ เ ^๕ ก ^๕ ด ^๕ เ ^๕ น ^๕ แฮ
		แย ^๕ ้ม ^๕ ช ^๕ อง ^๕ ด ^๕ อง ^๕ น ^๕ ว ^๕ ไ ^๕ ด ^๕	เด ^๕ ็ก ^๕ ด ^๕ ว ^๕ ย ^๕ ช ^๕ ว ^๕ ย ^๕ ค ^๕ ุ ^๕ น ๑

๔๐๕	๑	ไ ^๕ น ^๕ ห ^๕ ้อง ^๕ ม ^๕ อง ^๕ ม ^๕ ี ^๕ ด ^๕ ก ^๕ ต ^๕ ุ ^๕ ม	ค ^๕ ด ^๕ ุ ^๕ ม ^๕ ค ^๕ ว ^๕ น
		ห ^๕ อม ^๕ ร ^๕ น ^๕ ช ^๕ น ^๕ ก ^๕ ด ^๕ น ^๕ จ ^๕ ร ^๕ ว ^๕ (๓)	จ ^๕ าก ^๕ ห ^๕ ้อง
		ผ ^๕ ด ^๕ ัก ^๕ อ ^๕ ๊ก ^๕ กร ^๕ ิ ^๕ ก ^๕ ด ^๕ อน ^๕ ค ^๕ ัน	ค ^๕ ุ ^๕ น ^๕ ผ ^๕ ด ^๕ ัก ^๕ ห ^๕ น ^๕ ัก ^๕ แฮ
		ป ^๕ ด ^๕ ก ^๕ ด ^๕ ับ ^๕ ห ^๕ ับ ^๕ ก ^๕ ง ^๕ ก ^๕ อง	ป ^๕ ก ^๕ ับ ^๕ แ ^๕ น ^๕ ัน ^๕ (๔) แ ^๕ น ^๕ ผ ^๕ น ^๕ ง ๑

๑. แข่ง = แห้ง

๒. ไว = ไหว

๓. จร = จันทน์

๔. ปกกับแน้น = ประกับแน่น

๔๑๐	๑ โยกคดดอนห่อนจได้	ไหวดเอน
	รูเท่าเจ้าบิดเมื่อน	บ่อให้
	เขนยาคำคิดเพื่อน	ไฟได้ ไว่แย
	ไถถนถันเทียร(๑)ได้	ต่างค้องกองเพลิง ฯ

๔๑๑	๑ เหมอนรุครูเก่าเต่า	เราเหน
	ถาที่เจดเปน	ป่าซัง
	เบิกถัดถักถักกระดอนกระเดน	กระตากลถับ หับแย
	หมดเดียนเทียรนาผง	ผักถ้ำปดายำ ฯ

๔๑๒	๑ คิดกถับหดับอ่อนต่อน	คนใจ
	กริดกรังหรงเวโร	เรียวร้อง
	แจ้วแจ้วแว้วเตียงไต้	ซอรับ ขับเขย
	เรียวเรียวเนอยเตียงซ้อง	เด่นาร่นาคำครวน ฯ

๑. เทียร = เทียน

๔
ฝน

๔๑๓

๑ เดี่ยวทราบวามต์ว่างเวง

เฝิงผา

เพียงพระโรงโถงผา

เพ้า(๑) ท้าว

ต้นางค่าง(๒) เคียงพญา

ยอดยิ่ง หึงเอย

ไวกุฎกตูกเด็กจ้าว

แจ่มหน้าดัง่างาม ฯ

๔๑๔

๑ ทาทบจบปจของ

ดองขอ

พร้อมพรังนึ่งเรียงรอร

เรียบร้อย

กระษัตริหัฐ(๓) จบขอ

คำขับ ดัดบ่แย

ยินชอภาเดื่องถ้อย

เทพท้าวกล่าวขอ ฯ

๔๑๕

๑ จำรับขับกล่อมท้าว

กล่าวกลอน

ชมพระศะศรีทร(๔)

ถืองฟ้า

ดาวประดับกับจรร(๕) จร

แจ่มเมฆ วิเวกเอย

เพียงราชนาฏนวดหน้า

นอบน้อมถ่อมถ่อน ฯ

๑. เพ้า = เฝ้า

๒. ค่าง = ข้าง

๓. หัฐ = หัตถ์

๔. สะศรีทร = ศศิธร - พระจันทร์

๕. จรร = จันทร

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๑๖ ๐ ท้าวชอบคอบเหต^(๑) ^๕เรื่อง ^๕เบองโบราณ
 ปราธาทราชวงศ์ถาน ทาน^(๒)
 เขารอบขอบปรากฏ^(๓) เกิดท่า มาแ่
 เป้นเถื่อนเถื่อนโตรงร้าง ชั่วเฝ้าเข้าของ ฯ

๔๑๗ ๐ เจด^๕ทอย^๕ห้อง ทองพทม
 ปรอดเเด็จ^๕เพช^๕ปนป^๕สม^(๔) ได้ไว้
 ตำหรับกับถันม เหนอแผด แ่ดแ่
 ของถูกรุก^๕ได้ เกิดร้างปรางทอง ฯ

๔๑๘ ๐ ใ้ยายาย^๕ร้อย แ่นปี
 ทัว^(๕)ท่า^๕หา^๕หอน^๕มี แม่นแ่
 ปรอดฟอด^๕รัศมี เฒ่อ^(๖)เม็จ^(๖) เพช^๕เอย
 ใ้พระปรอด^๕แพรว พระใ้^๕ใ้การ ฯ

๑. เหต^๕ = เล่า

๒. ส้าง = สร้าง

๓. ปรากฏ = ปรากฏ

๔. ปสม = ประสม

๕. ถ่า = หล้า

๖. เม็จ = เม็ด

โคลงนิราศสุพรรณ

ต้น

๔๒๒

๑ ว่างคนชนเกาค่า
จากเรือเมืองสุพรรณ
เกิดมเหศวรไผ่ผ่น
ถูกเด็กเด็กจได้

ดำคัน
ผูกไว้
พังเจ้า เต้าเฮย
ดัดบี้ห้ามด้ามถ่าน ๑

๔๒๓

๑ เหยดบาบู่เจ้า
ออกจากปากปดองหมาย
เห่นเกิดอนเถอนพังพตาย
ด้อมรอบรอบเขาช้าง

เข้าสาย
มุงช้าง
พดำนดักด อัดเฮย
เขดเข้าเต้าหิน ๑

๔๒๔

๑ ใจหายหมายดจเจ้า
โป่งบ้าม่าตักกัน
ให้ขบกดดับกลุ่มถัน
อยู่จก้าจำแก

เข้าผ่น
เก่งแท้
ทตวงได้ โกดแฮ
ก่อให้ไฟโผดง ๑

๔๒๕

๑ เกรียงควักดำไธช้าง
คบแกว่งแสงเพลิงโผดง
ช้างคนครนเครงโยง
เซ่งแซ่แปรแปร้นซ้อง

กดางโผดง
พดำนร้อง
เหยียดบ้าม่า ต้าแฮ
ถันหน้าบ้าม่าเบ็ง ๑

๔๒๖

๑ คุ้มคุ้มอุมอ้ออึก
บ้าเหตกแตกผางโผ
ฝุ่นฟุ้งพลุ่งควันโหมง
ตื้นเทอนตื้นทักกักก้อง

กตกโธตง
แผดร้อง
มิดดำ^(๑) พ้าแ่
เก็บเกลยง^(๒) เตียงอ้ง ๆ

๔๒๗

๑ เหนงเญบเญบเญวออก
งาหัก^(๓) ดักเดินขวาง
ไม้ไต่กายกักดาง
เหนจะไปไม่พัน

กรอกทาง
ไขว่ค้น
เกะกะ ผงะแ่
ผอนเข้าเฝ้าหิน ๆ

๔๒๘

๑ บัดเดยวเกรียวตรวจด^(๔) แต้ แก้วแก้ว
ชวักไขวไปมาแทน
พ้อเณนเช้นผัดแพน
มันได้ไฟด่ผดุนเดยว

ท่องเญว^(๕)
พวคเดก เดกเฮย
ตอดเข้าเฝ้าหิน ๆ

๑. ถ้ำ = หล้า

๒. เญยง = เทยง

๓. คือก ช้างงาหัก

๔. ตรวจด หมายความว่า วิ่งตรงเข้ามา

๕. ท่องเญว = ท่องเทยว

๔๒๕	๑	จุดไฟได้แฉ่วค่อย	ถอยไป
		เพลิงดับกดับเดียวรรได	แหวดล่อม
		หลอดเป่าเท่าไรไร	ไม่ว่าง ช้างเอย
		ดูจว่ามำคักห้อม	ฮุ่ม ^(๑) ไวใจหาย ฯ

๔๓๐	๑	เกรียงถว่าหน้าไม้ต้อง	ย่องมั่ง
		ยิงแปรกแดกหน้าปั้ง	บ้วนร้อง
		งาหักปักกมับ ^(๒) ฦมั่ง	หมุนบ้วน ชวนแฮ
		ฝูงเกอนเพื่อนพยุ่งซ้อง	แซกแด่แปร+แปร+ ฯ

๔๓๑	๑	ยางน่องค้องช้างคั่ง	ปดัง ^(๓) เตียง
		เพื่อนหน่วงวงประคองเคียง	เค่าไม้
		ค่างห่างค่างมุงเมียง	ฦม้ายม้าย หมายแฮ
		เหล่ ^๕ จต ^๕ หนได้	เด็กน้อยห้อยเหงา ฯ

๑. ฮุ่ม = หุ้ม

๒. กมับ = ขมับ

๓. ปดัง = ประดัง

[illegible]

1. *Antennae* 11-segmented, 1st segment 1.5 times length of 2nd, 3rd segment 1.5 times length of 2nd, 4th segment 1.5 times length of 2nd, 5th segment 1.5 times length of 2nd, 6th segment 1.5 times length of 2nd, 7th segment 1.5 times length of 2nd, 8th segment 1.5 times length of 2nd, 9th segment 1.5 times length of 2nd, 10th segment 1.5 times length of 2nd, 11th segment 1.5 times length of 2nd.

1. *Quadrifidus* *quadrifidus* *quadrifidus* *quadrifidus*
quadrifidus *quadrifidus* *quadrifidus* *quadrifidus*

1. *Andromeda* *Andromeda* *Andromeda* *Andromeda*
Andromeda *Andromeda* *Andromeda* *Andromeda*

[illegible]

1. Wiederholungsfragen (Wiederholungsfragen, schon in
 der Vorlesung besprochen)

... und ...

[illegible]

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

1. *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud.
 2. *Scirpus americanus* (L.) Link.
 3. *Eleocharis acicularis* (L.) Rostk Schmidt
 4. *Sagittaria arifolia* (L.) Link.
 5. *Alisma plantago-aquatica* (L.) Rostk Schmidt
 6. *Sparganium angustifolium* Michx.
 7. *Najas* sp.
 8. *Chara* sp.
 9. *Utricularia* sp.
 10. *Hydrocotyle* sp.
 11. *Salvinia* sp.
 12. *Wolffia* sp.
 13. *Elodea canadensis* (Mill.) B. S. P.
 14. *Hydrilla verticillata* (L.) Rostk Schmidt
 15. *Ulothrix* sp.
 16. *Ulothrix* sp.
 17. *Ulothrix* sp.
 18. *Ulothrix* sp.
 19. *Ulothrix* sp.
 20. *Ulothrix* sp.
 21. *Ulothrix* sp.
 22. *Ulothrix* sp.
 23. *Ulothrix* sp.
 24. *Ulothrix* sp.
 25. *Ulothrix* sp.
 26. *Ulothrix* sp.
 27. *Ulothrix* sp.
 28. *Ulothrix* sp.
 29. *Ulothrix* sp.
 30. *Ulothrix* sp.
 31. *Ulothrix* sp.
 32. *Ulothrix* sp.
 33. *Ulothrix* sp.
 34. *Ulothrix* sp.
 35. *Ulothrix* sp.
 36. *Ulothrix* sp.
 37. *Ulothrix* sp.
 38. *Ulothrix* sp.
 39. *Ulothrix* sp.
 40. *Ulothrix* sp.
 41. *Ulothrix* sp.
 42. *Ulothrix* sp.
 43. *Ulothrix* sp.
 44. *Ulothrix* sp.
 45. *Ulothrix* sp.
 46. *Ulothrix* sp.
 47. *Ulothrix* sp.
 48. *Ulothrix* sp.
 49. *Ulothrix* sp.
 50. *Ulothrix* sp.
 51. *Ulothrix* sp.
 52. *Ulothrix* sp.
 53. *Ulothrix* sp.
 54. *Ulothrix* sp.
 55. *Ulothrix* sp.
 56. *Ulothrix* sp.
 57. *Ulothrix* sp.
 58. *Ulothrix* sp.
 59. *Ulothrix* sp.
 60. *Ulothrix* sp.
 61. *Ulothrix* sp.
 62. *Ulothrix* sp.
 63. *Ulothrix* sp.
 64. *Ulothrix* sp.
 65. *Ulothrix* sp.
 66. *Ulothrix* sp.
 67. *Ulothrix* sp.
 68. *Ulothrix* sp.
 69. *Ulothrix* sp.
 70. *Ulothrix* sp.
 71. *Ulothrix* sp.
 72. *Ulothrix* sp.
 73. *Ulothrix* sp.
 74. *Ulothrix* sp.
 75. *Ulothrix* sp.
 76. *Ulothrix* sp.
 77. *Ulothrix* sp.
 78. *Ulothrix* sp.
 79. *Ulothrix* sp.
 80. *Ulothrix* sp.
 81. *Ulothrix* sp.
 82. *Ulothrix* sp.
 83. *Ulothrix* sp.
 84. *Ulothrix* sp.
 85. *Ulothrix* sp.
 86. *Ulothrix* sp.
 87. *Ulothrix* sp.
 88. *Ulothrix* sp.
 89. *Ulothrix* sp.
 90. *Ulothrix* sp.
 91. *Ulothrix* sp.
 92. *Ulothrix* sp.
 93. *Ulothrix* sp.
 94. *Ulothrix* sp.
 95. *Ulothrix* sp.
 96. *Ulothrix* sp.
 97. *Ulothrix* sp.
 98. *Ulothrix* sp.
 99. *Ulothrix* sp.
 100. *Ulothrix* sp.

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

[Faint handwritten text, likely bleed-through from the reverse side.]

ภาพถ่ายจากต้นฉบับโคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่

สมคไทยดำเส้นคินสอขาว เล่ม ๓

โคลงบทที่ ๓๕๔ - ๔๐๕

- ① Inkommutabel, d. h. $AB \neq BA$ für $A, B \in \mathfrak{A}$
 triviale Nullstruktur, d. h. $AB = BA = 0$ für $A, B \in \mathfrak{A}$
 ② kommutativ, d. h. $AB = BA$ für $A, B \in \mathfrak{A}$
 assoziativ, d. h. $(AB)C = A(BC)$ für $A, B, C \in \mathfrak{A}$
 ③ unassoziativ, d. h. $(AB)C \neq A(BC)$ für $A, B, C \in \mathfrak{A}$
 ④ alternierend, d. h. $AB + BA = 0$ für $A, B \in \mathfrak{A}$
 ⑤ nichtalternierend, d. h. $AB + BA \neq 0$ für $A, B \in \mathfrak{A}$

1. unentworfene Luste nachschauen ist ein sehr
 böses Zeichen, das man nicht sehen sollte.
 2. unentworfene Luste nachschauen ist ein sehr
 böses Zeichen, das man nicht sehen sollte.
 3. unentworfene Luste nachschauen ist ein sehr
 böses Zeichen, das man nicht sehen sollte.
 4. unentworfene Luste nachschauen ist ein sehr
 böses Zeichen, das man nicht sehen sollte.
 5. unentworfene Luste nachschauen ist ein sehr
 böses Zeichen, das man nicht sehen sollte.

1. Inmitten des Jahres 1848/49 wurde
 2. die erste Dampfschiffahrt zwischen
 3. Hamburg und London durch den Kanal
 4. von Dover nach Folkestone eingerichtet.
 5. Die erste Dampfschiffahrt zwischen
 6. Hamburg und London wurde durch den
 7. Kanal von Dover nach Folkestone
 8. eingerichtet.

1. *Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.*

ภาพถ่ายจากต้นฉบับโคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่
สมุดไทยคำเส้นดินสอขาว เล่ม ๓
โคลงบทที่ ๔๓๐ - ๔๔๑

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๓๒ ๑ เกรียงดว่าวไผ่ (๑) เจ้า เขาโพรง
 ช่วยชูหมี่ข้างโสดง คดาศ์แคตั่ว
 ไปถึงจิ้งรำโรง รินเล่า (๒) เจ้าเขย
 จวนคำรว่าวแล้ว หดอดเร้าเมาถวาย ฯ

๔๓๓ ๑ บัดเจ้าเข้าหนุ่มหนึ่ง (๓) ดั่งบุเร
 ถูกคั่นยืนไซเซ ช่น (๔) ต่ท้าน
 ยุคมือถือหันเห ยึดยึด ต้มดัดแฮ
 เหน็ดคึกคักขันธ์จ้าน จับไซไซเชิง ฯ

๔๓๔ ๑ รุก (๕) ผัวงเข้า เตาถาม
 มาแต่ไหนไซความ บอกบ้าง
 พลิกผดักซัดถึงตาม หนคคอก (๖) ออกแฮ
 ไช่ดว่าวข้าง อดไวไซแทน ฯ

๑. ไผ่ = ไหว้

๒. เล่า = เหล้า

๓. หนึ่ง = นิ่ง

๔. ช่น = สั่น

๕. ที่ น่าจะเป็นที่

๖. คคอก = ตะกอก

๔๓๕

๑ ๑๕ ทอดคิดว่าให้ช่วย

ด้วยเฮย

ดังบุเรเซเดย

ดลบทเห็น^(๑)

แก้ไขไม่พินเคย

คุณคิด ผิดแยะ

จนคำจำจนแท้

ทุกที่อรรยอแด่ยง ฯ

๔๓๖

๑ ๑๕ หวังยุคพุทธิเจ้าพระ

ชนะมาร

ไปรดปราบปราศความ

ไขว่ดลัม

เคระพระกษัตริาน^(๒)

เห็นช่วย ด้วยเฮย

เคเดิมเช่นเห็นพระพร้อม

ดลพริ้งค้ายหodayหน ฯ

๔๓๗

๑ ๑๕ เกรียงจามด้ามดาตพน

ยื่นหัน

หวัดร้องของงัน

ง่วงงา

ดองเท่าเคาถามณ

ฉินชัก^(๓) อีกแยะ

พยากกว่าเมื่อข้า^(๔)

จับน้อยคอยฟัง ฯ

๑. แหน้ = แน้

๒. ชาน = ชาญ

๓. ชัก = จัก คือ หัวเราะ

๔. ข้า = คำ

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๓๘

๑ ถึงบุเรเซชุตหนึ่ง^๕(๑)

ยังหา

ถามว่าตามันวาว

วงกว้าง

หวัจจุตกเด็กขาว

เขาช่วย ด้วยแฮ

ว่าพ่อชอบบุญจ้าง

จให้ไปตาม ๆ

๔๓๙

๑ เหมอนฝนชนาตรวจ

สัตว์ดัก^๖(๒)

พันทุก^(๓) ศุกข์ศุกข์

คินฟ้า^(๔)

โหมดโหมดโป่งบ่าผี

ผาศุข ดนุกเอย

อย่าหน่วงหวงห้ามช้า

ช่วยสร้างทางกุศล ๆ

๔๔๐

๑ แว่เตี้ยเพียงรนาตมของ

หนองเหิน

จนคำชาววงเว

หว่างไม้

ฤเจ้าเพ้า^(๕) พังเพลง

พดอยบ่วง ดวงเอย

แนะหนุ่มมรุมร้องไห้

สัตว์เจ้าเขาเงิน ๆ

๑. หนึ่ง = นัง

๒. สัก = สัพ

๓. ทก = ทกข์

๔. คินฟ้า = ขนฟ้า

๕. เพ้า = เฝ้า

๔๔๑	๑ ขยับข้อยยศทำว	กล่าวกถอน
	ถึงต้อยต้อยจร	ห่อนเศร้า
	พร้อมรัก ^(๑) อักษร ^(๒) ตมร	เล่นอักษร ตัวดีเยย
	ขยับก่อนน้อมแนบเฝ้า	พุ่ม ^๕ เพ็ญเต็มงาม
๔๔๒	๑ ต้อยข้อยยศหญิง ^(๓)	ถึงจร
	เสวยสุขทุกฤทนต์ ^(๔)	ห่อนร้าง
	ไม้งอกออกออกจร	นัด ^(๕) ตพรัง บังเยย
	ชุ่มชื่นพนพฤตต่าง	ตบัต้อมพร้อมไฉว
๔๔๓	๑ ตามข้อยยศไม้	ไพรศาร ^(๖)
	ชื่นชุ่มภูมิภาก ^(๗) ตถาน	เกินกว่า
	ผดดอกออกออกวาทาน	อุทิศทั่ว ตัวเยย
	แขนงหน่อออกาบต่าง	เลิศดำ ^(๘) จำเริญ

๑. รัก = รักตร, พักตร

๒. อักษร = อักษร

๓. หญิง = ช่าง

๔. ฤทนต์ = พุทธันดร

๕. นัด = นัด

๖. ไพรศาร = ไพรสาเห

๗. ภูมิภาก = ภูมิภาค

๘. ดำ = ดำ

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๔๔	๑	ถ้ำข่อยยอศัตรัน ^(๑)	ถ้ำถ่าน
		เทพทกรุกขโรงสาร ^(๒)	ท่านฉ้าง
		เชิญอยู่ถ้ำดำวาน	วานช่วย ด้วยเขย
		กัน ^(๓) โป่งโหลงท่าช้าง	ช่วยให้ไปสบาย ฯ
๔๔๕	๑	อยู่ดงขับกรับเกรียบไม้	ไพร่พรหม
		เยนเยียบเจียบตังดวง	หว่างไม้
		รอนรอนอ่อนอศัตง	แดดดับ พยับเขย
		แดงถ้ำ ^(๔) ป่าเหนือไต้	เจียบถ้ำถ้ำถ่าน ฯ
๔๔๖	๑	เกรียงเหินเปนเด็กน้อย	คอยนำ
		ไวจุกถูกจ้าวจำ	จุคไค้
		วูวุดมคำ	คิดเช่น เหินแฮ
		ออกจากปากดงไค้	คุ่มด้อมด้อมเดิน ฯ

๑. สวัน = สัน

๒. โรงสาร = โรงสาร

๓. กัน = กัน

๔. แด่งถ้ำ = แด่งหล้า

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๔๗

๐	ตามดว่าพาอ้อมออก	นอกทาง
	มิดขเม้นเห็นรางราง	รกเรียว
	ไม้ถ้าย (๑) ก่ายกิด (๒) ขวาง	ชวนพี่ หั้นเอย
	เด็กคอดตอดตดเดี่ยว	ดวงหน้ากดำหาน ฯ

๔๔๘

๐	ออกเลมาะ (๓) เหยาะเหย้าอ้อย (๔) มองรวัง	
	ตาเพ้า (๕) ดุหุ้ง	ผ่ายข้าง
	เค็ดมเหมอนเพอนหน้าหลัง	เดอมสว่าง ทางเอย
	ยามหนึ่งถึงดงสว่าง	แห่ดงไม้ใหญ่สูง ฯ

๔๔๙

๐	เกรียงดว่าว่าพันทุ่ง	ฝูงโสดง
	ตามได้ไต้เพลิงโสดง	พลอกม้วย
	วังรอก่อไฟโชมง	มันเมื่อย เห็นออยเอย
	พนเถอนเคอนชนด้วย	สัตว์กได้ไคคตา ฯ

๑. ไม้ถ้าย = ไม้ไผ่

๒. กิด = กัด

๓. เลมาะ = ละเมาะ, ป่าละเมาะ

๔. อ้อย = ย่อง

๕. เพ้า = เฒ่า

๔๕๐

๑ แปร้นแปรว่แหวแหว่ข้าง

ข้างหลัง

เหินเหตุเศษบุญบัง

บาปแคล้ว

เกรียงหน้าตว้าวัง

หลังพุดอด นอดเอย

ร่นร่นพนกรวดแก้ว

ก้างพร้อยพรอยพราย ฯ

๔๕๑

๑ พร้าพร้าคางพร้าง

กตางไพร

ผอยผะเหาะเยนใจ

แจ่มพร้อย

แน่นิ่งกึ่งกำนใบ

บ่อดกิก (๑) ริกเอย

ด้าว (๒) เค็ดอนเค็ดอนม้ายคด้อย

เค็ดอบคดุมพุ่มพง ฯ

๔๕๒

๑ เค็ดอนเอยเคยคุแก้ว

แหวดคา

เก็อบคกอกอฮาทวา

ว่างแด้ว

โปรดด้วยช่วยรอร่า

รดว่าง ทางเอย

อย่าเค็ดอนเค็ดอนคด้อยแคล้ว

คดาคซ้ำฮาไธย ฯ

๔๕๓

๑ เอนดหนูหนูน้อย

ห้อยเหงา

เกรียงเดือกเผือกมันเผา

ผ้าให้

เดยวดงโป่งป่ากระเบา

บึงต้นด ด้กัด้แฮ

เดื่อคุ่มคุ่มเดินไถ่

กดอกหน้าดาวาว ฯ

๑. กติก = กระดิก

๒. ด้าว น่าจะเป็นดาว

๔๕๔
 ๐ เด็กเหินเป็นหิ้งห้อย คอยมอง
 มัดหน้าตาเดื่อตอง ตว่างแก้ว
 กว้างเกรียงเควียง^(๑) พยัก^(๒)ผยอง พยัคชิด มัดแฮ
 กรวบกราบด่าบดุนแล้ว หดอดโหรีให้เดื่อ ฯ

๔๕๕
 ๐ บราณท่านเทียบแท้ แน่เหลือ
 มัดคาคำคำศะเดื่อ สูดราย^(๓)
 ชกชกพฤษกรรมเครือ ครีมทัว มัวเฮย
 ย่องย่ำคำเดื่อคด้าย ท่านอ้างปางหลัง ฯ

๔๕๖
 ๐ เกรียงถว้าบ่าแบกอุ้ม หนุมตบาย
 ฝ่าผุกดุกเดกตพาย ผาก^(๔)คด้อง
 งามหงุดหงิดจิงควาย ความรัก หนักเฮย
 ไก่เถื่อนเคื่อนขันก้อง กิ่งไม้ไผ่เดียง ฯ

๑. เกรียง = เขวียง - ขว้าง

๒. พยัก = พยัคฆ์

๓. ราย = ร้าย

๔. ผาก น่าจะเป็น ผาด

โคลงนิราศสุพรรณ

๔๕๗ เทยว^๑ต^๒นุกทุก^(๑)ต^๒นัค^๒เท แต่เรา
 ① เรว^๒อนน^๒อนบ^๒า^๒เขา เคา^๒ไม^๒
 หต^๒ง^๒เตยว^๒เทยว^๒ค^๒ิน^๒เดา ต^๒ก^๒ต^๒น ต^๒อน^๒เฮย
 หา^๒พระ^๒ปรอด^๒ไ^๒ เต^๒อ^๒ค^๒ร^๒อน^๒อ^๒อน^๒ห^๒ ๑

๔๕๘ เข้า^๒ค^๒ร^๒พ^๒ร^๒อ^๒ย^๒พ^๒ร^๒าง ทาง^๒จ^๒
 ① ห^๒ว^๒าน^๒ฉ^๒า^๒น^๒า^๒ท^๒ศ^๒ก^๒อน^๒(๒) เกา^๒ะ^๒ไม^๒
 ช^๒ุด^๒ไ^๒ไ^๒่^๒ก^๒ระ^๒บ^๒อ^๒ก^๒ค^๒อน ค^๒อ^๒ย^๒ช^๒น ช^๒น^๒แ^๒ะ
 เป^๒ด^๒ย^๒ว^๒อ^๒ก^๒ด^๒ก^๒ย^๒าก^๒ไ^๒ ร^๒อน^๒ห^๒ั^๒ร^๒ห^๒ร^๒น ๑

๔๕๙ วน^๒ค^๒ร^๒ง^๒ถึง^๒ไ^๒ร^๒ถ^๒ว^๒า ดา^๒เตย
 ① ต^๒าก^๒ว^๒ัง^๒ส^๒บ^๒เร^๒เคย เขต^๒แคว^๒น^๒
 ถ^๒ง^๒ส^๒อง^๒พ^๒น^๒อง^๒(๓) ส^๒ว^๒ต^๒(๔) ว^๒า ดา^๒พ^๒อ
 ร^๒ุง^๒เร^๒อ^๒เร^๒อ^๒ต^๒อง^๒แ^๒ถ^๒น^๒(๕) ท^๒ล^๒ุ^๒ถ^๒ถึง^๒(๖) ถ^๒ึง^๒ส^๒ถ^๒าน ๑

๑. ทก = ทุกข์

๒. ทศกอน = ทศกร-ขันทศกร

๓. สองพ่นอง = อำเภอสองพ่นอง

๔. สวัด = สวัสดิ์

๕. แถ่น = แถ่น

๖. ถถึง = ทถึง

๔๖๐	๑ โคลงแทนแผนที่ช้าง	ทางสุพรรณ
	เที่ยวเล่นเป็นลำคัน	เขตคง
	ไรรีบมาปดายจรร	ท ^(๑) ประเทศ ทุเรศเขย
	เขาทำ ^(๒) ตำซำ ^(๓)	ถิ่นดว่าป่าไชตง ฯ
๔๖๑	๑ หวังไว้ให้ถูกเค้า	เหต่าหาดาน
	รูเรื่องเปิดองบ่วยการ	เกิดร้น
	อายุวันชนะ ^(๔) ขนาน	นพอ ขอเขย
	แรว่ปรอดคยอดยากขึ้น	คิดไว้ให้จำ ฯ
๔๖๒	๑ โคลงไว้ใช้ข้ออ้าง	ค่างนาม
	นากคปริพน ^(๕) ตาม	กบเค้น
	สรถ้วน ^(๖) ส่วนอักษรสาม	ดักดักแคว แม่เนา
	ซ้อนดอกบอกระบอแว่น	ว่าไว้ให้ฟัง ฯ

๑. จรรท = จันต จันท คือ บัจจันต หรือ ประจันต หมายถึง
ชายเขตแดน

๒. ทำ = ถ้ำ

๓. ถัง = ท่ง

๔. อายุวันชนะ เรียบกลันในชั้นหลังว่าอายุวันชนะ

๕. นากคปริพน = นากคปริพนธ์ ชื่อโคลง

๖. สรถ้วน = สระถ้วน

ສຕານທີ່ກລ່າວຕິ່ງ

ໄພ

ໂຕສົງບິຣາດສຸພຣຸດ

ສວງ

ສຸນທຣຸງ

מִיָּדָה לְפָנֶיךָ יְיָ

וְעַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ

יְיָ אֱלֹהֵינוּ

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

ของ

สุนทรภู่

มหานาค

ชื่อตำบล ชันอำเภอบ่อมปราบ มีคลอง
มหานาค เลียบข้างวัดสระเกศออกไป
ขนานกับถนนดำรงรักษ์ไปผ่านวังสระ-
ปทุม และไปบรรจบกับคลองแสนแสบ
คลองมหานาคนี้ต่อกับคลองบางลำภูและ
คลองโอ่งอ่าง ที่ตรงสะพานผ่านฟ้าลีลาศ
หน้ากรมโยธาเทศบาล

วัดสระเกศ

อยู่ปากคลองมหานาค ตำบลสำราญราษฎร์
อำเภอพระนคร เดิมชื่อวัดสะแก เป็นวัด
โบราณ รัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงริ่สถาปนา
ใหม่ พระราชทานนามใหม่ว่าวัดสระเกศ
ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระ
นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิสังขรณ์และ

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

สร้างภูเขาถึงรัชกาลที่ ๔ ทรงสร้างพระ
เจดีย์บนยอดภูเขาทอง แต่ไม่สำเร็จ มา
สำเร็จในรัชกาลที่ ๕ และในรัชกาลปัจจุ
บันนี้ ได้มีการประดับกระเบื้องทององค์
พระเจดีย์บนยอดภูเขาทอง

เชิงเลน

คือ วัดบพิตรพิมุข อยู่ในคลองโอ่งอ่าง
ฝั่งใต้ ตำบลจักรวรรดิ อำเภอสัมพันธวงศ์
เดิมชื่อวัดดินเลนหรือวัดเชิงเลน เป็นวัด
โบราณ กรมพระราชวังหลังทรงสถาปนา
ใหม่ในรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระราชทาน
นามเปลี่ยนใหม่ว่า วัดบพิตรพิมุข

วัดเลียบ

คือ วัดราชบูรณะ เป็นวัดโบราณ เดิม
ชื่อวัดเลียบ อยู่ในเขตกำแพงพระนคร
แถบพาดูวัด เจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์
ทรงปฏิสังขรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธ
ยอดฟ้าจุฬาโลกทรงช่วย และพระราช
ทานนามใหม่ว่า วัดราชบูรณะ รัชกาล

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

ที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดให้ดอนส้มเก่าแล้วทรงสร้างพระอุโบสถและพระวิหารใหม่ ถึงรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างพระปรางค์องค์ใหญ่ในรัชกาลต่อๆ มา ให้ทรงปฏิสังขรณ์บ้าง เมื่อสงครามโลกคราวที่สอง ได้ถูกระเบิดทำลายเสียหายยับเยิน เพิ่งบูรณะขึ้นใหม่ในรัชกาลปัจจุบัน

วัดแจ้ง

คือ วัดอรุณราชวราราม อยู่บนฝั่งตะวันตกของลำน้ำเจ้าพระยา เหนือพระราชวังเดิม เป็นวัดโบราณ เดิมชื่อวัดแจ้ง พระเจ้าตากสินกรุงธนบุรี ทรงปฏิสังขรณ์ส่วนบนอุโบสถเก่า รัชกาลที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงสร้างพระอุโบสถใหม่ แล้วพระราชทานนามใหม่ว่า วัดอรุณราชวรารามก่อน ภายหลังเป็นวัด

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

อรุณราชวราราม ถึงรัชกาลที่ ๓ พระบาท
สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้าง
พระปรางค์เป็นยอดมณฑป และปฏิสังขรณ์
ทั่วทั้งพระอาราม รัชกาลที่ ๔ พระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเพิ่ม
เติมบ้าง และในรัชกาลที่ ๕ ได้ทรง
ปฏิสังขรณ์มาก เพราะเพลิงไหม้พระ
อุโบสถ

ฉนวน

ทางเดิน สำหรับเจ้านายฝ่ายในเสด็จออก
ทางท่าราชวรดิษฐ์

ท่าช้างวังหลวง

อยู่บนลำน้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก ตรง
ข้ามวัดระฆังโฆสิตาราม อยู่ในเขตตำบล
พระบรมมหาราชวัง อำเภอพระนคร

วังหลัง

ตั้งอยู่แถวบริเวณศิริราชพยาบาล สุนทรภู่
มีความสัมพันธ์กับวังหลังมาก โดยที่มารดา
ได้เป็นนางนมพระธิดาในกรมพระราชวัง
หลัง สุนทรภู่เคยอยู่ในวังหลังกับมารดา
และได้ถวายตัวเป็นข้าในพระราชวังหลัง
มาตั้งแต่ยังเด็กจนกระทั่งรุ่นหนุ่ม ได้ลอบ

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

รักใคร่กับหญิงชื่อ จัน จันได้รับโทษทั้ง
สองคน แล้วต่อมาสุนทรภู่ก็ได้จันเป็น
ภรรยา ทำนองเจ้าครอกข้างในชื่อทองอยู่
ซึ่งเป็นอัครชายาในกรมพระราชวังหลังจะ
ยกประทานให้

คลองบางกอกน้อย คลองแยกแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก
เหนือสถานีรถไฟธนบุรี เดิมเป็นลำน้ำ
เจ้าพระยา

บ้านบุ ชื่อตำบลหนึ่งในอำเภอบางกอกน้อย
จังหวัดธนบุรี ปัจจุบันนี้ยังมีตลาดบ้าน
บุอยู่

วัดชีปะขาว คือ วัดศรีสุदारาม ตั้งอยู่ฝั่งใต้ของคลอง
บางกอกน้อย วัดนี้เป็นสำนักศึกษาในวัย
เยาว์ของสุนทรภู่ เดิมเรียกกันว่า วัด
ชีผ้าขาว หรือเรียก วัดประขาว ก็มี เป็นวัด
โบราณ มีมาก่อนสมัยรัตนโกสินทร์ ครั้น
ในรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธ-
ยอดฟ้าจุฬาโลก และกรมสมเด็จพระ

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

ศรีสุตารักษ์ ได้ทรงสถาปนาใหม่ ต่อมา
ในรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ปฏิสังขรณ์ แล้ว
พระราชทานนามใหม่ว่า วัดศรีสุตาราม

บางบำหรุ

คือ บางบำหรุ ชื่อตำบล ในอำเภอ
บางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี บางที่เรียกว่า
บางตำหรุ ตั้งอยู่ฝั่งเหนือของคลอง
บางกอกน้อย มีคลองบางบำหรุแยกจาก
คลองบางกอกน้อยที่ใต้วัดนายโรง ไปจด
วัดสนาม (นอก) เหนือวัดพิบูลทอง มี
วัดบางบำหรุอยู่ในลำคลองนี้

บางระมาด

ตำบลในอำเภอดลิ่งชัน จังหวัดธนบุรี
อยู่ทางฝั่งตะวันตกของคลองบางกอกน้อย
มีคลองบางระมาดแยกคลองศาลเจ้าว ตรง
ข้ามวัดสุวรรณคีรี (วัดขี้เหล็ก) ไปจด
หนองขี้เหล็ก ในอำเภอดลิ่งชัน

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

สวนหลวง

อยู่ฝั่งตะวันตกของคลองบางกอกน้อย
ระหว่างวัดน้อยในถึงวัดชัยพฤกษ์มาลา
ต่อมาตกเป็นที่ของคุณจอมกลับในรัชกาล
ที่ ๕ แล้วแบ่งขายบ้าง ถวายเป็นที่ธรณี
สงฆ์ของวัดชัยพฤกษ์มาลาบ้าง และมีที่ซึ่ง
ตกเป็นของนางจีน แดงอร่าม ภายในที่
ผืนนี้ ยังมีสระกว้างยาวประมาณร้อยเมตร
และมีลำคู (ตรงข้ามวัดพิบูล) ขุดแยก
จากคลองบางกอกน้อยฝั่งตะวันตกเข้าไปสู่
สระ ซึ่งกล่าวกันว่า เป็นทางเรือพระที่นั่ง
ในเวลาเสด็จประพาส แต่เดิวนั้นคูและ
สระต้นเขินเสียแล้ว

วัดพิบูล

ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของคลองบางกอกน้อย
บางที่ก็เรียกว่าวัดพิบูลทอง เพื่อให้ต่างกับ
วัดพิบูลอีกแห่งหนึ่ง ที่ได้อำเภอบางใหญ่
ซึ่งเรียกว่า วัดพิบูลเงิน

บางขวาง

ชื่อ คลองอยู่ในท้องที่อำเภอบางกรวย
จังหวัดนนทบุรี แยกจากคลองมหาสวัสดิ์

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

ตรงข้ามวัดชัยพฤกษ์มาลา ปัจจุบันเรียก
กันว่า คลองขวาง

บางกรวย

เป็นชื่อตำบล ขึ้นอำเภอบางกรวย จังหวัด
นนทบุรี ตั้งที่ว่าการอำเภอที่เหนือวัด
ชะลอ มีคลองบางกรวยแยกจากแม่น้ำ
เจ้าพระยาฝั่งตะวันตก ตรงข้ามวัดเขมา
ภิตาราม มาต่อกับคลองวัดชะลอที่ชุดใน
รัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เหนือ
วัดชะลอ คลองบางกรวยนี้ เดิมเป็นตอน
หนึ่งของแม่น้ำเจ้าพระยา แต่เมื่อขุดคลอง
ใหม่ กระแสน้ำเปลี่ยนจากแม่น้ำอ้อม
มาเดินทางหน้าวัดเฉลิมพระเกียรติ แม่น้ำ
เดิมจึงแคบและตื้นเขินกลายเป็นคลองไป

บางศรีทอง

หรือบางสีทอง ชื่อตำบล ขึ้นอำเภอบาง
กรวย จังหวัดนนทบุรี มีคลองบางสีทอง
แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งขวา ตอนหน้า
ศาลากลางจังหวัดนนทบุรี ไปต่อกับคลอง

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

แม่น้ำอ้อม เหตุที่ว่าการอำเภอบางกรวย
บางสีทองนี้ เคยมีชื่อว่ามีลำไยดี

บางกร่าง ตำบลขึ้นอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

บางขุน
อยู่ริมคลองแม่น้ำอ้อมฝั่งใต้ มีคลองบาง
ขุนแยกจากคลองแม่น้ำอ้อมเข้าไป ใน
คลองนี้มีวัดบางขุน เป็นวัดโบราณ มี
หอไตรเก่า ภายในพระอุโบสถ มีภาพ
จิตรกรรมฝาผนัง ในนิราศพระประธม
ของ สุนทรภู่ อ้างว่า แต่ก่อนครั้งทำว
อุทองเรียกกันว่า บางถนน ภายหลังมา
เรียกเพี้ยนเป็น บางขุน

บางขุนกอง ตำบลขึ้นในอำเภอบางกรวย จังหวัด
นนทบุรี มีคลองแยกทางฝั่งตะวันตก

บางคูเวียง ตำบลขึ้นอำเภอบางกรวย บางที่เรียก
บางโคเวียง อยู่ติดกับบางระนก มีคลอง
บางคูเวียงแยกจากคลองแม่น้ำอ้อมฝั่ง

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

ตะวันตก มาเชื่อมกับคลองมหาสวัสดิ์ ที่
ได้สถานีธรรมสพน

บางม่วง

ตำบลขึ้นอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี
มีคลองบางม่วงแยกทางฝั่งตะวันตก จาก
เหนือวัดอัมพวันหรือวัดบางม่วง ไปเชื่อม
กับคลองบางโสน

บางใหญ่

เป็นชื่อคลอง ตำบลและอำเภอ ขึ้นจังหวัด
นนทบุรี ตั้งที่ว่าการอำเภอที่ปากคลอง
บางใหญ่ ทางฝั่งซ้ายของลำคลองแม่น้ำ
อ้อม อำเภอบางใหญ่ เดิมเป็นกิ่งอำเภอ
เรียกกิ่งบางแม่นาง ต่อมายกเป็นอำเภอ
บางแม่นาง แล้วภายหลังเปลี่ยนเป็น
อำเภอบางใหญ่

คลองบางใหญ่ แยกจากคลอง
แม่น้ำอ้อม ยาว ๑๒ กิโลเมตร ผ่านไป
เข้าคลองโยง ผ่านตำบลลานตากฟ้า ออก
แม่น้ำนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี
จังหวัดนครปฐม ในสมัยโบราณเมื่อยัง

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

ไม่ได้ขุดคลองมหาสวัสดิ์ในรัชกาลที่ ๔
การคมนาคมระหว่างจังหวัดพระนคร
ธนบุรี และนนทบุรี ได้อาศัยผ่านเส้นทางสายนี้

วัดใหม่รงทอง	ชื่อวัดในตำบลบ้านใหม่รงทอง	อำเภอ
	บางใหญ่	จังหวัดนนทบุรี
บ้านลานตากฟ้า ^๒	ตำบลลานตากฟ้า	อำเภอนครชัยศรี
	จังหวัดนครปฐม	
บ้านกระจัน	อยู่ในตำบลท่ากระจัน	ชั้นอำเภอ นคร
	ชัยศรี	จังหวัดนครปฐม
บ้านศศิธร		
บ้านขโมย	หรือบางขโมย	
บางปลา	อยู่ในตำบลบางปลา	อำเภอ บางเลน
	จังหวัดนครปฐม	
บางปลี		
บางระกำ	อยู่ในตำบลบางเลน	อำเภอ บางเลน
	จังหวัดนครปฐม	ในแผนที่ บางระกำ
	อยู่ก่อนบางปลา	

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

บางยูง	อยู่ในตำบลบางเลน	อำเภอบางเลน
	จังหวัดนครปฐม	
บางกระบือ	หรือบางควาย	
บ้านไช	หรือบ้านบางไทร	
บ้านหินมูล		
บางหลวง	อยู่ในตำบลบางหลวง	อำเภอบางเลน
	จังหวัดนครปฐม	
บางน้อย	อยู่ในตำบลบางเลน	อำเภอบางเลน
	จังหวัดนครปฐม	
บางหวาย	หรือบ้านบางหวาย	
บ้านสามศาล		
บ้านด่าน		
บางซอ	หรือบ้านบางซอ	อยู่ในตำบลบางตาเถร
	อำเภอสองพี่น้อง	จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านตะกอกกลาง	มีแต่บ้านสำเภาล่ม	
บางปลาร้า		
บางสะแก		
บ้านคันชั่ง	อยู่ในอำเภอสองพี่น้อง	จังหวัดสุพรรณบุรี

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

บ้านกุ่ม	อยู่ในอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี
บางนางแม่หม้าย	หรือบ้านบางแม่หม้าย ตำบลบางแม่หม้าย อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
คลองกฤษณา	ชื่อคลองในตำบลสำลี อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
บางเลน	หรือบ้านบางเลน อยู่ในตำบลบางแม่ หม้าย อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
บางบัว	อยู่ในตำบลบางใหญ่ อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านดารา	อยู่ในตำบลบางใหญ่ อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านชีปะขาว	อยู่ในตำบลตะค่า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านชัहन	หรือ บางยี่หน อยู่ในอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
บางปลาม้า	อยู่ในตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
คู้งโพกระ	อยู่ในอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

โคกคราม	ชื่อตำบลในอำเภอบางปลาม้า	จังหวัด
	สุพรรณบุรี	
วัดสวนหงส์	อยู่ในตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า	จังหวัดสุพรรณบุรี
ตลาดแก้ว	อยู่ในตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า	จังหวัดสุพรรณบุรี
วังตาเพชร	อยู่ในตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า	จังหวัดสุพรรณบุรี
สวนจิง	อยู่ในตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า	จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านยอด	อยู่ในตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า	จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านขนมจีน	อยู่ในตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า	จังหวัดสุพรรณบุรี
โพธิ์คอย	ชื่อประตุน้ำและประตูระบายน้ำ ในคลอง ส่งน้ำบางปลาม้า อำเภอเมือง จังหวัด สุพรรณบุรี และมีวัดโพธิ์คอยในตำบล ท่าระหัด อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี	

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

บ้านตาลราย	ในอยู่อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
วัดมนาวหวาน	อยู่ในตำบลทับตีเหล็ก อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
ทับขี้เหล็ก	ปัจจุบันมีแต่ ตำบลทับตีเหล็ก อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
วัดฝาง	อยู่ในตำบลท่าระหัด อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
ท่าระหัด	ตำบลท่าระหัด อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
บางนางสุข	อยู่ในอำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
ย่านยายท้าว	อยู่ในอำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
ท่าโขลง	อยู่ในตำบลท่าระหัด อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านกุฎทอง	อยู่ในตำบลทับตีเหล็ก อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
โคกหม้อ	อยู่ในตำบลท่าระหัด อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

๗
บ้านลาว

อยู่ในตำบลท่าระหัด อำเภอเมือง จังหวัด
สุพรรณบุรี

๕
บางนาตึก

อยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

เมืองสุพรรณบุรี

อยู่ที่ตำบลท่าพี่เลี้ยง ปัจจุบันคืออำเภอ
เมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

วัดพระรูป

อยู่ในตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัด
สุพรรณบุรี

วัดประตูลำธาร

อยู่ในตำบลรวใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัด
สุพรรณบุรี กล่าวกันว่า บ้านขุนช้าง อยู่
ใกล้ ๆ วัดประตูลำ มีผู้ชี้ว่า น่าจะอยู่ตรง
ที่เป็นบริเวณโคกใหญ่ ระหว่างคลองวัดฝั่ง
กับแม่น้ำสุพรรณบุรี ใกล้วัดประตูลำ
ปัจจุบันมีเรือน คุนยายไท นาคสุวรรณ
อายุกว่า ๘๔ ปี เป็นต้น ตั้งอยู่บนโคกนั้น
ท่านผู้ช้สถานที่ อธิบายบอกว่าโคกใหญ่นี้
แม้ในฤดูน้ำมาก น้ำท่วมไปทุกหนทุกแห่ง

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิวิศสุพรรณ

แต่ก็ไม่ทั่วมโกลน^๕ และยังมีที่เป็นแอ่งอยู่
ข้างโคกใหญ่ กล่าวกันว่าเคยเป็นคอกช้าง
ซึ่งคู่สมกับที่ว่า ชุนศรีวิชัย บิดาชุนช้าง
เป็นนายกองช้าง กรมช้างนอก

วัดกระไกร

หรือวัดตะไกร อยู่ติดกับวัดประตูลำธาร ใน
ตำบลรวีใหญ่ ผังตะวันตกของแม่น้ำ
สุพรรณ ทราบว่า โบราณสถานของวัด
ตะไกรถูกรื้อเสียเมื่อราว ๑๐ กว่าปีมานี้^๕
แล้วปราบเนื้อที่ตั้งเป็นโรงเรียนวัดประตูลำ
ธาร จึงไม่มีโบราณสถานอันใดเหลืออยู่
แต่หลังวัดประตูลำธารออกมา ทางทิศตะวัน
ออก ยังมีลำคลองวัดป่าให้เห็นอยู่ และที่
ถนนหน้าศาลาวัดประตูลำธาร ก็ยังเห็น
สะพานและปากคลองริมแม่น้ำสุพรรณ
เป็นคลองคั่นระหว่างวัดประตูลำธารกับวัด
ตะไกรแต่เดิมา ในเสภาเรื่องชุนช้าง

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

ขุนแผน ว่า “ทองประศรีนั้นอยู่วัด
ตะไกร” แต่ในโคลงนิราศสุพรรณนี้ ท่าน
สุนทรภู่ว่า “วัดกระไกรใกล้บ้านที่ ศรี
ประจัน ถามเหล่าชาวสุพรรณ เพื่อนชั้”

วัดแค

อยู่ในตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัด
สุพรรณบุรี เป็นวัดที่อยู่ในเขตอำเภอ
ขุนแผนกล่าวว่า ขุนแผนเมื่อยังเป็น
เณรแก้วได้มาอยู่เรียนวิชาต่าง ๆ กับ
อาจารย์คง ปัจจุบันนี้มีต้นมะขามต้นหนึ่ง
ลำต้นใหญ่กว่า ๕ คนอ้อม กล่าวกันว่า
เมื่อเณรแก้วเรียนวิชาเสกใบมะขามเป็น
ต่อเป็นแตน ได้ใช้ใบมะขามจากต้นนี้

ท่าสิบเบี้ย

อยู่ริมลำน้ำสุพรรณ ในตำบลท่าพี่เลี้ยง
อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

วัดฝาโถ

อยู่ในตำบลท่าพี่เลี้ยง อำเภอเมือง จังหวัด
สุพรรณบุรี ตั้งอยู่แถวบริเวณที่เป็นบ้าน

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

พักศึกษาศึกษาและครูใหญ่โรงเรียนสตรี
ประจำจังหวัดในปัจจุบัน วิหารและ
อุโบสถถูกน้ำเซาะตลิ่งพังจมหายไปใน
แม่น้ำสุพรรณเสียแล้ว

วัดป่าเลไลย์

อยู่ในตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัด
สุพรรณบุรี ในวิหารมีพระพุทธรูปโบราณ
นั่งห้อยพระบาทขนาดใหญ่สูงถึง ๒๑
เมตร ซึ่งนักโบราณคดีสันนิษฐานกันว่า
เดิมเป็นพระพุทธรูปปางประทานเทศนา
สมัยทวารวดี แต่ภายหลังคงชำรุดแล้วถูก
บูรณะปฏิสังขรณ์ต่อมา ช่างผู้ปฏิสังขรณ์
ไม่ทราบความหมายเดิม จึงดัดแปลง
พระหัตถ์เปลี่ยนไป เลยเรียกว่า พระป่า
เลไลย์ ในสมัยโบราณ วัดนี้เป็นแหล่ง
กลางที่ชาวสุพรรณบุรีมาร่วมกันทำบุญ
บำเพ็ญกุศลในงานเทศกาล เช่น งาน

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

	สงครามดักก่อพระทราย	เทศน์มหาชาติ
	งานไหว้พระ	
โพกลาน	อยู่ในตำบลรวีใหญ่	อำเภอเมือง จังหวัด
	สุพรรณบุรี	
โพหลวง	อยู่ในอำเภอเมือง	จังหวัดสุพรรณบุรี
สำประทิว	อยู่ในตำบลพิหารแดง	อำเภอเมือง จังหวัด
	สุพรรณบุรี	
บ้านรัตช้าง	อยู่ในตำบลรวีใหญ่	อำเภอเมือง จังหวัด
	สุพรรณบุรี	
บ้านธรรมกุล	อยู่ในตำบลรวีใหญ่	อำเภอเมือง จังหวัด
	สุพรรณบุรี	
วัดสว่างอารมณ์	อยู่ในตำบลพิหารแดง	อำเภอเมือง จังหวัด
	สุพรรณบุรี	
โพธิ์พระยา	ตำบลโพธิ์พระยา	อำเภอเมือง จังหวัด
	สุพรรณบุรี	
บ้านช่อง	อยู่ในตำบลโพธิ์พระยา	ชายเขตอำเภอ
	เมือง ต่อกับอำเภอศรีประจันต์	

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนราศสุพรรณ

บางมดแดง	ตำบลมดแดง อำเภอศรีประจันต์
วังยาง	หรือบ้านวังยาง ตำบลวัดยาง อำเภอศรีประจันต์
บ้านตาลเสี้ยน	อยู่ในตำบลวังยาง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านศรีจัน	หรือบ้านศรีประจันต์ อยู่ในตำบลศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
ด่านขนอน	หรือ หัวขนอน อยู่ในตำบลศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
บางกระพุ่ม	อยู่ในตำบลศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านใหม่	อยู่ในตำบลบ้านกว้าง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านกว้าง	อยู่ในตำบลบ้านกว้าง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

บ้านไร่	อยู่ในตำบลบ้านกร่าง อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
วังปราน	หรือ วังกรานต์ อยู่ในตำบลวังน้ำซับ อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
บางม่วง	หรือ พังม่วง อยู่ในตำบลวังน้ำซับ อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านย่านยาว	อยู่ในเขตอำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี
ศาลปู่เจ้า	อยู่ในตำบลบ้านกร่าง อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านกล้วย	อยู่ในตำบลบ้านกร่าง อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
คลองน้ำซับ	หรือวังน้ำซับ อยู่ในตำบลวังน้ำซับ อำเภอ สรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านหว้า	หรือบ้านวังหว้า อยู่ในตำบลวังหว้า อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
วังहन	อยู่ในตำบลย่านยาว อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี

สถานที่กล่าวถึงในโคลงนิราศสุพรรณ

ย่านยาว	อยู่ในตำบลย่านยาว	อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
วังฉลาม	อยู่ในตำบลย่านยาว	อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
บางขวาง	อยู่ในตำบลย่านยาว	อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
สามชุก	อยู่ในตำบลสามชุก	อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
สามเพ็ง	อยู่ในตำบลสามชุก	อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านซัดหอม	อยู่ในตำบลสามชุก	อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านท่ง (วัดขท่ง) ^{๕๕}	อยู่ในตำบลสามชุก	อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
บ้านกระตั่ว		
บ้านโป่งแดง	อยู่ในตำบลหนองผักนาก	อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

